

โทษประหารชีวิต ในประเทศไทย

fidh
International Federation for Human Rights

จัดพิมพ์โดย

สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (UCL)

สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากล (FIDH)

โทษประหารชีวิตในประเทศไทย

จัดพิมพ์โดย
สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน(UCL)
สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากล(FIDH)
กรกฎาคม 2548

พิมพ์ครั้งที่ 1 กรกฎาคม 2548
จำนวน 500 เล่ม
ISBN 947-93352-7-9

จัดพิมพ์โดย **สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.)**
109 สุทธิสารวินิจรรย์ แขวงสามเสนนอก
เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร 10310
โทร. 0-2275-4231-3 โทรสาร 0-2275-4230
อีเมลล์ ucl@loxinfo.co.th / www.ucl.or.th

สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากล (FIDH)

Federation Internationale des Ligues des Droits de l'Homme
International Federation for Human Right - FIDH
17, passage de la Main d'Or
75011 Paris - France
fel : ++ 33 1 43 55 25 18 / fax : ++ 33 1 43 55 18 80
www.fidh.org

พิมพ์ที่ หจก. มาสเตอร์เพรส
69/107 หมู่ 11 ซอยหมู่บ้านเสรีอ่อนนุช (อ่อนนุช)
ถนนสุขุมวิท 77 เขตประเวศ กทม. 10250
โทร. 0-2322-8827-9 โทรสาร 0-2721-0849
E-mai : info@masterpress.co.th / www.masterpress.co.th

รายงานฉบับนี้จัดทำขึ้นโดยได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนยุโรป
(แนวคิดริเริ่มยุโรปเพื่อประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน – EIDHR)

และกองทุนเพื่อภารกิจสหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากล

ความคิดเห็นต่าง ๆ ในรายงานฉบับนี้ล้วนเสนอโดยสหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากลเท่านั้น
และไม่สามารถใช้อ้างอิงเป็นข้อคิดเห็นของสหภาพยุโรป

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 : ทำไมจึงต้องมีการเคลื่อนไหวต่อต้านโทษประหารชีวิต	1
1. โทษประหารชีวิตขัดต่อเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	1
2. โทษประหารชีวิตไม่ก่อให้เกิดประโยชน์	3
3. ประเด็นขัดแย้งกับกฎหมายสิทธิมนุษยชนสากล	4
บทที่ 2 : ความเป็นมาเกี่ยวกับโทษประหารชีวิตในประเทศไทย	6
1. บทนำ	6
2. ประวัติโทษประหารชีวิตในประเทศไทย	9
บทที่ 3 : ข้อคิดเห็นและมุมมองเกี่ยวกับโทษประหารชีวิตในประเทศไทย	12
1. บริบทในประเทศไทย : สงครามด้านยาเสพติด	12
2. ประเด็นถกเถียงในปัจจุบัน	13
ก. ความคิดเห็นสาธารณะชน	13
ข. นักโทษและญาติ	15
ค. อิทธิพลของสื่อมวลชน	15
ง. ท่าทีนักกฎหมาย	16
จ. ภาครัฐ	17
ฉ. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	18
ช. ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อยกเลิกโทษประหารชีวิตขององค์กรพัฒนาเอกชน	19
ซ. องค์กรคณะสงฆ์	19
3. ข้อเสนอ	21
บทที่ 4 : กรอบกฎหมายระหว่างประเทศ	22
1. สหประชาชาติ	22
2. เกณฑ์ปฏิบัติในภูมิภาค	23
3. สหภาพยุโรป	24
4. ศาลอาญาระหว่างประเทศ	25
บทที่ 5 : รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายภายในประเทศ	26
1. การลงโทษประหารชีวิตและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540	26
2. ความผิดทางอาญาที่มีโทษประหารชีวิตตามกฎหมายภายในประเทศ	26
ก. ประมวลกฎหมายอาญาและพระราชบัญญัติอื่นๆ	26
ข. โทษประหารชีวิตตามกฎหมายอาญาทหาร	29
3. การลงโทษประหารชีวิตประชาชนผู้ด้อยโอกาส	30
ก. การลงโทษประหารชีวิตผู้ต้องโทษหญิงที่มีครรภ์	31
ข. การลงโทษประหารชีวิตผู้เยาว์(อายุต่ำกว่า 18 ปี)	31
ค. การลงโทษประหารชีวิตผู้วิกลจริต	32

บทที่ 6 : สิทธิการสอบสวนอย่างเป็นธรรม	33
1. กระบวนการดำเนินคดี	33
2. การจับกุม	35
3. การช่วยเหลือด้านกฎหมาย	37
ก. ผู้ถูกคุมขังที่สถานีตำรวจก่อนถูกส่งฟ้อง	37
ข. การมีทนายความหลังจากถูกฟ้องร้อง	38
4. จัดหาลำดับแปลให้แก่ผู้ต้องโทษ	39
5. ผู้ต้องหาที่ถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี	40
6. การพิจารณาคดีอาญา	40
7. การลดโทษประหารชีวิต	42
ก. การอุทธรณ์	42
ข. ศาลรัฐธรรมนูญ	43
ค. การขอพระราชทานอภัยโทษ	43
- การขอพระราชทานอภัยโทษโดยทั่วไป	44
- การขอพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคล	44
ง. การรื้อฟื้นพิจารณาคดีใหม่	45
บทที่ 7 : สภาพการคุมขังและการประหารชีวิต	46
1. สภาพภายในเรือนจำ	46
ก. สภาพทั่วไปของการคุมขัง	46
ข. เรือนจำบางขวาง	49
ค. ทณฑสถานหญิงกลาง	51
ง. นักโทษประหาร	53
2. กระบวนการประหารชีวิต	54
ก. แดนประหาร	55
ข. คณะกรรมการผู้รับผิดชอบการประหารชีวิต	55
ค. การตรวจสอบหลักฐานเพื่อป้องกันการประหารชีวิตผิดคนและการรับรองการมีชีวิตของนักโทษประหาร	56
ง. สิทธิของผู้ต้องโทษที่ได้รับก่อนการประหารชีวิต	57
จ. วิธีการและขั้นตอนการประหารชีวิต	58
บทที่ 8 : บทสรุปและข้อเสนอแนะ	60
บทสรุป : บทสรุปภาพรวมของโทษประหารชีวิตในประเทศไทย	60
- ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลไทยและผู้มีอำนาจในการออกกฎหมาย	61
- ข้อเสนอพิเศษต่อโทษประหารชีวิต	61
- ข้อเสนอต่อการบริหารกระบวนการยุติธรรม	61
- ข้อเสนอต่อภาคประชาสังคม	62

- ข้อเสนอต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	62
- ข้อเสนอต่อสหภาพยุโรป	62
ภาคผนวก : บุคคลต่าง ๆ ที่พบและให้ข้อมูล	ก-ข
: เอกสารอ้างอิง	ค-ง

บทที่ 1

ทำไมจึงต้องมีการเคลื่อนไหวต่อต้านโทษประหารชีวิต

สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากล (FIDH) คัดค้านและต่อต้านโทษประหารชีวิตอย่างแข็งขัน โดยถือว่าโทษประหารชีวิตเป็นสิ่งที่ขัดต่อหลักการพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเสรีภาพเป็นอย่างยิ่ง ยิ่งไปกว่านั้น เป็นที่ยอมรับในปัจจุบันว่าโทษประหารชีวิตไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใด ๆ ทั้งสิ้นไม่ว่าโดยหลักการหรือธรรมเนียมปฏิบัติเพื่อใช้เป็นบทลงโทษ

1. โทษประหารชีวิตขัดต่อเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักการสูงสุดและเป็นบรรทัดฐานสำคัญของการจัดการการปกครองของสังคม โทษประหารชีวิตขัดแย้งโดยตรงต่อหลักการดังกล่าวในทุกกรณี และเป็นแนวคิดพื้นฐานที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับความยุติธรรม

เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือพื้นฐานของความยุติธรรม อาชญากรต้องได้รับโทษเมื่อประพฤติละเมิดต่อบทบัญญัติของกฎหมายโดยมีสติสัมปชัญญะ นี่จึงเป็นเหตุผลที่ว่าทำไมเด็กและบุคคลวิกลจริตจึงไม่ควรต้องรับผิดชอบต่อการกระทำผิดทางอาญาตามกระบวนการยุติธรรม ซึ่งโทษประหารชีวิตขัดต่อความมีเสรีภาพของมนุษย์ ทั้งนี้เมื่อบุคคลต้องโทษและถูกตัดสินประหารชีวิตต้องถือว่าเป็นการกระทำผิดโดยมีสติสัมปชัญญะบริบูรณ์ ทำให้บุคคลผู้ต้องโทษประหารชีวิตสูญเสียเสรีภาพความเป็นมนุษย์ เนื่องจากโทษประหารชีวิตเป็นสิ่งที่ไม่สามารถนำชีวิตกลับคืนมาได้ ในขณะที่คำจำกัดความเสรีภาพของมนุษย์ที่แท้จริงคือ การยอมรับและการแก้ไขเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เป็นอยู่ได้

โทษประหารชีวิตเป็นสิ่งที่ไม่สามารถนำชีวิตกลับคืนมาได้ ยังขัดต่อความคิดที่ว่าอาชญากรสามารถกลับตัวมีชีวิตใหม่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้อีกครั้ง ซึ่งเป็นการขัดต่อหลักเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง

ข้อโต้แย้งอีกประการหนึ่ง คือไม่ว่าในประเทศที่มีระบบกฎหมายที่ดีและทันสมัยและมีกระบวนการยุติธรรมปกป้องคุ้มครองที่เข้มแข็งเพียงไร ความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมก็ยังคงเกิดขึ้นอยู่เสมอๆ ดังนั้นการลงโทษประหารชีวิตผู้บริสุทธิ์ จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้ว่าราชการอิน (Governor Ryan) ตัดสินใจชะลอโทษประหารชีวิตในรัฐอิลลินอยส์ หลังจากพบว่าผู้ต้องโทษประหารชีวิต 13 คนเป็นผู้บริสุทธิ์จากข้อกล่าวหา และในเดือนมกราคม 2546 ได้ตัดสินใจเปลี่ยนแปลงโทษประหารชีวิต 167 ราย เป็นการตัดสินจำคุกตลอดชีวิต รายงานของคณะกรรมการระบุว่า

“โดยธรรมชาติและความอ่อนแอในการปกป้องตัวเองของมนุษย์ ไม่มีระบบใด ๆ ที่มี

ประสิทธิภาพและรับรองได้แน่นอนว่าผู้บริสุทธิ์จะไม่ถูกตัดสินประหารชีวิตซ้ำแล้วซ้ำอีก ภายใต้หลักการเพื่อสังคมโดยรวมจึงเป็นช่องทางที่ทำให้เกิดการประหารชีวิตผู้บริสุทธิ์ซึ่งย่ำยักตักศีลของความเป็นมนุษย์และกระบวนการยุติธรรม”

ในกรณีนี้ นายอาร์ เบแดงเตอร์ (R.Badinter) รัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรมฝรั่งเศสกล่าวไว้ในปี 2524 ว่า

“เพื่อสังคมโดยรวมซึ่งก็คือพวกเราทุกคน จึงมีคำตัดสินเป็นเอกฉันท์ว่ามีความผิด นั้นก็เพราะกระบวนการยุติธรรม ทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมอย่างสูงสุด”

กระบวนการยุติธรรมคือพื้นฐานของการรับรองสิทธิมนุษยชน

การรับรองสิทธิมนุษยชนคือหลักการที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมแตกต่างจากกระบวนการอื่นและเชื่อถือได้ ซึ่งรวมถึงการรับรองสิทธิในการสอบสวนที่เป็นธรรม อาทิ การไม่ยอมรับการสอบสวนให้ยอมรับผิดโดยการทรมาน หรือด้วยการกระทำอื่นใดที่ไม่พึงปฏิบัติต่อมนุษย์ ภายใต้หลักการดังกล่าว สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากล (FIDH) จึงเชื่อมั่นว่าการเคารพสิทธิมนุษยชนและการปฏิเสธความรุนแรงโดยใช้อำนาจทางกฎหมาย คือสาระสำคัญและความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวกับอาชญากรรมร้ายแรงโดยมีชีวิตเป็นเดิมพันนั้นไม่ควรเป็นเรื่องของโอกาสหรือโชคชะตา ชีวิตมนุษย์ไม่ใช่สิ่งที่ย่อยอยู่กับปัจจัยสุ่มเสี่ยงใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการคัดเลือกคณะลูกขุน การกีดกันของสื่อ หรือความสามารถของทนายฝ่ายจำเลย ฯลฯ การปฏิเสธคำพิพากษาที่ ไร้ความเป็นมนุษย์หรือการตัดสินประหารชีวิตนั้น เป็นการสร้างกระบวนการยุติธรรมที่เคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ให้เป็นที่ยอมรับ

ภาวะรอรับโทษประหารชีวิต คือสภาพการถูกคุมขังของผู้ต้องโทษขณะรอประหารชีวิต หมายรวมไปถึงระยะเวลายาวนานของการคุมขังไปจนถึงการถูกแยกขังเดี่ยว ความไม่ชัดเจนของกำหนดการประหารชีวิต การถูกตัดขาดจากการติดต่อกับโลกภายนอก รวมทั้งครอบครัว ญาติพี่น้องและทนายความ เป็นการกระทำที่ไร้ความเป็นมนุษย์

กระบวนการยุติธรรมแตกต่างจากการแก้แค้น โทษประหารชีวิตคือผลพวงของระบบการล้างแค้นแบบเก่า ผู้ที่คร่าชีวิตผู้อื่นอาจต้องเผชิญชะตากรรมเดียวกัน ซึ่งหากกระทำเช่นนั้นย่อมหมายถึงการที่โจรลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น การทรมานผู้กระทำการทรมาน การข่มขืนผู้ทำการข่มขืน กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องอยู่เหนือการลงโทษแบบเดิมๆ ต้องเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ทั้งเหยื่อผู้ถูกกระทำและอาชญากรผู้กระทำผิด

ยิ่งกว่านั้นสหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากล (FIDH) ไม่เชื่อว่าโทษประหารชีวิตเป็นสิ่งจำเป็น

เพื่อผู้ถูกระทำซึ่งตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมและญาติพี่น้องของเขา สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากลยืนยันในสิทธิของผู้ถูกระทำซึ่งตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมให้ได้รับความยุติธรรมและการชดเชยอันเป็นพื้นฐานความเสมอภาคและเที่ยงธรรมของกระบวนการยุติธรรม โดยหลักการที่เป็นสาระสำคัญคือการแสดงความรับผิดชอบของอาชญากรต่อความเดือดร้อนเสียหายของเหยื่อที่ถูกกระทำซึ่งเป็นการชดเชยแทนการล้างแค้น สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากลเห็นว่าการแสวงหาความยุติธรรมโดยการลงโทษประหารชีวิตเป็นเพียงการตอบสนองความรู้สึกที่ต้องการล้างแค้น โดยมีได้คำนึงถึงความยุติธรรมและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรีของผู้ถูกระทำซึ่งตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมเช่นกันควรอยู่เหนือการล้างแค้นด้วยกระบวนการลงโทษทางอาญาจะทำให้ผู้กระทำความผิดจดจำโดยไม่จำเป็นต้องลงโทษโดยวิธีการแก้แค้นซึ่งไม่มีคุณประโยชน์ใด ๆ จะเห็นได้ว่าด้วยหลักการเช่นนี้ การลงโทษประหารชีวิตเพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการแก้แค้นของเหยื่อที่ถูกกระทำจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ

ท้ายที่สุด สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากลเห็นว่า ได้มีการใช้โทษประหารชีวิตในลักษณะการแบ่งแยกชนชั้นและเผ่าพันธุ์ เช่นในสหรัฐอเมริกามีผลโดยเฉพาะต่อชนกลุ่มน้อย หรือชาวฮิสแปนิก ผู้ต้องโทษประหารชีวิตมักเป็นชาวต่างชาติ

2. โทษประหารชีวิตไม่ก่อให้เกิดประโยชน์

ประเด็นสนับสนุนโทษประหารชีวิตที่ได้ยินกันบ่อยคือ เพื่อปกป้องสังคมให้พ้นจากอันตรายของอาชญากรรม และเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นอีก ซึ่งไม่เป็นความจริงดังจะเห็นได้ว่าการก่ออาชญากรรมยังมีให้เห็นอยู่

1. ดังนั้นการให้เหตุผลที่ว่า โทษประหารชีวิตช่วยปกป้องสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมจึงไม่ได้เป็นไปตามนั้น ในสังคมที่มีบทลงโทษประหารชีวิตไม่ได้มีอาชญากรรมน้อยไปกว่าสังคมที่ไม่ได้ใช้โทษประหารชีวิต แต่มีบทลงโทษอื่นเพื่อปกป้องสังคม อาทิ การจำคุก การคุมครองสังคมให้ปลอดภัยจึงไม่ควรหมายถึงการทำลายชีวิตอาชญากร การระมัดระวังมิให้อาชญากรที่ต้องโทษประหารชีวิตกระทำอัตวินิบาตกรรม ซึ่งขัดว่าการทำลายชีวิตอาชญากรไม่ใช่จุดประสงค์หลักของโทษประหารชีวิต

2. จะเห็นได้ว่าโทษประหารชีวิตหรือบทลงโทษอาชญากรรมอื่น ๆ เพื่อเป็นเยี่ยงอย่างไม่ให้เกิดอาชญากรรมอีก ไม่มีประสิทธิภาพตามเป้าหมาย จากการศึกษาการเกิดคดีอาชญากรรมในประเทศต่างๆ ซึ่งให้เห็นว่า โทษประหารชีวิตไม่ได้ทำให้อัตราการก่ออาชญากรรมลดลงในประเทศใดๆเลย ยกตัวอย่าง แคนาดาเมื่ออัตราการฆาตกรรมสูงสุด 3.09 ต่อประชากร 100,000 คน พ.ศ. 2518 ซึ่งเป็นปีก่อนการยกเลิกโทษประหารชีวิตคดีฆาตกรรม และลดลงเป็น 2.41 พ.ศ. 2523 ขณะที่ในสหรัฐอเมริกามีรายงานคดีฆาตกรรม

5.5 ต่อประชากร 100,000 คน พ.ศ. 2543 ส่วนแคนาดามีรายงานเพียงแค่ 1.8

จากการศึกษางานวิจัยโทษประหารชีวิตของร็อดเจอร์ ฮูด (Roger Hood) ที่เสนอต่อสหประชาชาติเมื่อ พ.ศ. 2531 และปรับปรุงข้อมูล พ.ศ. 2545 สรุปว่า “ข้อเท็จจริงตามข้อมูลทางสถิติล้วนมีหลักฐานชี้ไปในทิศทางเดียวกันว่า ประเทศต่าง ๆ ไม่จำเป็นต้องหวาดกลัวต่ออัตราการเกิดอาชญากรรมว่าจะเปลี่ยนแปลงร้ายแรง ถ้าหากลดโทษประหารชีวิต¹”

ซึ่งข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นชัดเจนว่า อาชญากรรมมิได้ก่ออาชญากรรมโดยคำนึงถึงบทลงโทษว่าจะถูกจำคุกตลอดชีวิตหรือได้รับโทษประหารชีวิต ยิ่งไปกว่านั้นดังเช่น เบคเคเรีย (Beccaria) ตั้งข้อสังเกตไว้ในศตวรรษที่ 18 ว่า

“จะเป็นเรื่องไร้เหตุผลที่กฎหมายซึ่งสะท้อนความต้องการของปวงชนและเด็ดฉันทลงโทษการฆาตกรรมจะก่อการฆาตกรรมเสียเอง และเพื่อเปลี่ยนจากฆาตกรรมบุคคล ก็ควรจะออกกฎหมายฆาตกรรมสาธารณะเสียเลย”

ท้ายที่สุด สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากล ตั้งข้อสังเกตว่าบ่อยครั้งที่โทษประหารชีวิตเป็นเหมือนปรอทชี้วัดสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศที่ยังคงมีบทลงโทษเช่นนี้ เป็นตัวชี้วัดที่น่าเชื่อถือต่อการเคารพสิทธิมนุษยชน โดยดูจากสถานการณ์ของนักต่อสู้ปกป้องเพื่อสิทธิมนุษยชน

3. ประเด็นขัดแย้งกับกฎหมายสิทธิมนุษยชนสากล

การปฏิรูปกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศมีแนวโน้มไปสู่การยกเลิกโทษประหารชีวิตธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศและมติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติให้จัดตั้งศาลอาญาระหว่างประเทศเพื่อพิจารณาคดีอาชญากรรมในอดีตประเทศยูโกสลาเวีย และประเทศรวันดา โดยมีให้น่าการลงโทษประหารชีวิตมาใช้แม้ว่าจะมีอำนาจการตัดสินใจที่กำหนดให้เป็นคดีอุกฉกรรจ์ก็ตาม

ได้มีการบังคับใช้กลไกพิเศษระหว่างประเทศและภูมิภาคด้วยจุดประสงค์เพื่อยกเลิกโทษประหารชีวิต พิธีสารเลือกรับฉบับที่ 2 ของสหประชาชาติต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มีจุดมุ่งหมายเพื่อยกเลิกโทษประหารชีวิต พิธีสารของอนุสัญญาอเมริกันว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชนให้ยกเลิกโทษประหารชีวิต (องค์กรแห่งรัฐต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา) พิธีสารหมายเลข 6 และล่าสุดพิธีสารหมายเลข 13 อนุสัญญายุโรปว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน (สภายุโรป) ข้อกำหนดแนวนโยบายยุโรปต่อประเทศโลกที่สาม เรื่องโทษประหารชีวิตบังคับใช้โดยสหภาพยุโรปเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2541

¹Roger Hood โทษประหารชีวิต : มุมมองทั่วโลก สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3 พ.ศ. 2545 หน้า 214

เน้นสาระสำคัญว่า ความมุ่งหมายหนึ่งในหลายประเด็นของสหภาพยุโรปคือ “มุ่งหน้าทำงานเพื่อให้การยกเลิกโทษประหารชีวิตเป็นหลักการสากล” ซึ่งเป็นนโยบายสำคัญที่ได้รับความเห็นชอบร่วมกันจากประเทศสมาชิก ยิ่งไปกว่านั้น “สหภาพยุโรปมีจุดมุ่งหมายที่จะเรียกร้องให้ประเทศที่มีบทลงโทษประหารชีวิตให้จำกัดการลงโทษและใช้ปฏิบัติให้น้อยที่สุด สหภาพยุโรปมุ่งให้จุดประสงค์ดังกล่าว เป็นสาระสำคัญของนโยบายสิทธิมนุษยชน” บทบัญญัติสหภาพยุโรปว่าด้วยเรื่องสิทธิพื้นฐานที่เพิ่งนำมาบังคับใช้ล่าสุดระบุเช่นกันว่า “ไม่มีผู้ใดสมควรได้รับโทษประหารชีวิตหรือถูกพิพากษาคัดสินด้วยการประหารชีวิต”

ในระดับสากลแม้แต่กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองระบุว่า โทษประหารชีวิตเป็นข้อยกเว้นของสิทธิเพื่อการมีชีวิต ตามด้วยการให้ความคุ้มครองพิเศษ ความคิดเห็นของคณะกรรมการผู้มีอำนาจตีความกติการะหว่างประเทศ ระบุไว้ชัดเจนในมาตรา 6 ว่าด้วยสิทธิเพื่อการมีชีวิต “ยืนยันที่จะให้ยกเลิกโทษประหารชีวิต และควรพิจารณามาตรการทุกรูปแบบของกระบวนการยกเลิกเพื่อความสัมฤทธิ์ผลของสิทธิการมีชีวิต”

นอกเหนือจากนั้นมติที่ 1745 เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2516 คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติได้ให้เลขาธิการสหประชาชาติเสนอรายงานฉบับปรับปรุงและวิเคราะห์เกี่ยวกับโทษประหารชีวิตในช่วงระยะเวลา 5 ปี มติที่ 1995/57 เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2538 คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติเสนอแนะรายงานทุกรอบห้าปี ของเลขาธิการสหประชาชาติให้ครอบคลุมบังคับใช้การรับรอง ปกป้องดูแลสิทธิของผู้ต้องโทษประหารชีวิต²

นับตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมา ทุกปีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ได้เรียกร้องให้ทุกประเทศที่ยังมีบทลงโทษประหารชีวิต “ชะลอการลงโทษประหารชีวิตเพื่อนำไปสู่การยกเลิกโทษประหารชีวิตโดยสมบูรณ์แบบ”³

การประชุมสมัชชาสหประชาชาติเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2520 มีการบังคับใช้มติเกี่ยวกับโทษประหารชีวิตซึ่งระบุอย่างชัดเจนว่า “จุดประสงค์หลักในการติดตามเรื่องโทษประหารชีวิตคือเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าในการจำกัดจำนวนการลงโทษ เพื่อนำไปสู่การยกเลิกบทลงโทษด้วยวิธีดังกล่าว”⁴

²มติคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ ที่ 1984/50 วันที่ 25 พฤษภาคม 2527

³คูมติ 2002/77, 2001/68, 2000/65 และ 1999/61

⁴มติสมัชชาสหประชาชาติที่ 32/61 วันที่ 8 ธันวาคม 2520 ย่อหน้า 1

บทที่ 2

ความเป็นมาเกี่ยวกับโทษประหารชีวิตในประเทศไทย

1. บทนำ

ภายใต้กรอบแผนงานรณรงค์ระหว่างประเทศเพื่อยกเลิกโทษประหารชีวิตทั่วโลก สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากล ได้มอบหมายให้คณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริง ดำเนินการในประเทศต่าง ๆ ที่ยังคงใช้บทลงโทษที่ไร้ความเป็นมนุษย์ โดยมีจุดมุ่งหมายของภารกิจดังกล่าวคือ (1) เพื่อบันทึกบทลงโทษที่ไร้ความเป็นมนุษย์ โดย 80 ประเทศได้ผ่านกฎหมายยกเลิกโทษประหารชีวิต ขณะที่ 15 ประเทศยกเลิกโทษประหารชีวิตแล้วแต่ยังคงมีข้อยกเว้นในเรื่องการก่ออาชญากรรมบางประเภท อาทิ อาชญากรรมสงคราม และ 23 ประเทศมีการยกเลิกในทางปฏิบัติ โดยยังคงมีบทบัญญัติทางกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติไม่มีการตัดสินโทษประหารชีวิตมานานกว่า 10 ปีแล้ว (2) เพื่อแสดงให้เห็นว่าโดยทั่วไปแล้วผู้ต้องโทษประหารชีวิตทั่วโลกไม่ได้รับสิทธิการสอบสวนอย่างเป็นธรรมตามปฏิญญาสากลว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2491 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง พ.ศ. 2509 ซึ่งทำให้บทลงโทษประหารชีวิตเป็นเรื่องรับไม่ได้มากยิ่งขึ้น (3) เพื่อเปิดเผยและประณามการปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษประหารชีวิตในระหว่างมีคำพิพากษาประหารชีวิตจนถึงวันประหารชีวิต ซึ่งมีสถานการณ์เลวร้ายในระดับ “โหดร้ายทารุณไร้ความเป็นมนุษย์และย่ำยีศักดิ์ศรี” ซึ่งล้วนเป็นข้อห้ามปฏิบัติตามหลักการสิทธิมนุษยชนสากล (4) ด้วยภารกิจตรวจสอบข้อเท็จจริงดังกล่าว สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากลมุ่งค้นหารูปแบบข้อเสนอนี้ต่อภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำหรับการเจรจาหรือเพื่อสนับสนุนความพยายามที่จะยกเลิกโทษประหารชีวิตหรือชะลอการใช้บทลงโทษประหารชีวิต

รายงานฉบับนี้เป็นผลงานของคณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงนานาชาติในประเด็นโทษประหารชีวิตและการบริหารกระบวนการยุติธรรม คณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงนานาชาติประกอบด้วย Siobhan Ni Chulachain นักกฎหมายจากไอร์แลนด์ และรองประธานสหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากล, Sinapan Samidoray ประธาน Think Center จากสิงคโปร์ และ Julie Morizet ทนายความจากฝรั่งเศส ทั้ง 3 ท่านได้ทำการศึกษาสถานการณ์ในประเทศไทยในระหว่างวันที่ 1-10 สิงหาคม 2547 และเสนอรายงานฉบับนี้ร่วมกับสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.) ซึ่งเป็นองค์กรสมาชิกในประเทศไทยของสหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากล ซึ่งสหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากลต้องขอแสดงความขอบคุณอย่างจริงใจต่อการสนับสนุนช่วยเหลือคณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงนานาชาติ เช่นเดียวกับสภาเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนาแห่งเอเชีย (Forum Asia) ผู้ให้ความร่วมมือที่มีค่ายิ่งตลอดระยะเวลาของการปฏิบัติภารกิจของคณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงนานาชาติ

นอกจากนี้สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากลขอแสดงความขอบคุณต่อหน่วยงานราชการของประเทศไทยที่ให้โอกาสในการให้เข้าพบและร่วมการสนทนา ได้แก่ กระทรวงยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด กรมราชทัณฑ์ รวมทั้งการอนุญาตให้เข้าไปเยือนเรือนจำบางขวางซึ่งเป็นสถานที่คุมขังนักโทษประหาร รวมทั้งการอนุญาตให้ดูห้องที่ใช้ในการประหารชีวิตภายในเรือนจำ และทัศนสถานหญิงกลาง ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม คณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงนานาชาติรู้สึกเสียใจที่ทางเรือนจำไม่อนุญาตให้เข้าถึงแดนผู้ต้องโทษรอการประหารชีวิต โดยเจ้าหน้าที่เรือนจำมีความเห็นว่าอาจจะไม่ปลอดภัยเมื่อพิจารณาถึงสภาพจิตใจของนักโทษประหารระหว่างรอการอภัยโทษเนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา 72 พรรษามหาราชาฯ เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2547 และรู้สึกเสียใจเป็นอย่างยิ่ง ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิเสธให้คณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงนานาชาติเข้าพบ ทั้งที่สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากลและสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ทำเรื่องขออนุญาตเข้าพบหลายครั้ง ซึ่งการสัมภาษณ์สอบถามข้อเท็จจริงจากตำรวจโดยตรงจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำให้ข้อมูลที่ได้รับเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยที่สถานีดำรวจมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

คณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงนานาชาติได้เข้าพบบุคคลกว่า 30 คนรวมทั้งบรรดานักกฎหมาย สถาปนากฎหมาย หัวหน้าคณะผู้พิพากษาในศาลอุทธรณ์ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สื่อต่าง ๆ ภาคประชาสังคม สมาชิกรัฐสภา ผู้ต้องโทษประหารชีวิตและครอบครัวของผู้ต้องโทษ⁵

ความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ มีทั้งสนับสนุนให้ยกเลิกโทษประหารชีวิตโดยสิ้นเชิง ไปจนถึงการควบคุมการใช้บทลงโทษประหารชีวิต สงครามด้านยาเสพติดซึ่งเป็นแนวคิดและการปฏิบัติของรัฐบาลชุดปัจจุบัน ดูเหมือนจะช่วยส่งเสริมให้ผู้คนในสังคมเห็นด้วยกับความคิดดังกล่าวมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า จนถึงปัจจุบันไม่มีการสำรวจความคิดเห็นอย่างจริงจังเกี่ยวกับประเด็นโทษประหารชีวิตในประเทศไทย

การเข้าพบโทษประหารชีวิตในประเทศไทยมีขึ้นท่ามกลางบรรยากาศการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เพิ่มมากขึ้น ตามรายงานฉบับแรกของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติระบุว่า “การละเมิดสิทธิมนุษยชนมีความเลวร้ายมากยิ่งขึ้นในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา ด้วยวัฒนธรรมอำนาจนิยมของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร”⁶ มีคดีละเมิดสิทธิมนุษยชน 117 รายในปี 2545 และ 460 รายปีที่ผ่านมา (2546) ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในช่วงสงครามด้านยาเสพติด⁷

⁵ดูภาคผนวก

⁶ดูบางกอกโพสต์ “ภารกิจละเมิดสิทธิมนุษยชนของรัฐบาล” 5 สิงหาคม 2547

⁷ดูบางกอกโพสต์ “รายงานสิทธิมนุษยชน” ทองใบ ทองเปาว์ 8 สิงหาคม 2547

รัฐบาลได้เริ่มโครงการด้านยาเสพติดในเดือนกุมภาพันธ์ 2546 โดยขึ้น “บัญชีดำ” ประชาชนผู้ต้องสงสัยค้ายาหรือเสพยา 42,000 คน ผู้ต้องสงสัย “ค้ายาเสพติด” 2,500 คน ถูกสังหารโดยไม่ได้รับการพิจารณาดีสอบสวนอย่างเป็นธรรมตามหลักการประชาธิปไตย และกฎหมาย⁹ ไม่มีคดีใดดำเนินเรื่องผ่านกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพซึ่งเป็นหน่วยงานที่นายกรัฐมนตรีตั้งขึ้นเพื่อทำการสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม หรือบันทึกไว้เป็นหลักฐานที่สำนักงานอัยการสูงสุด ทั้งที่การสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรมจะต้องมีการรายงานต่อหน่วยงานทั้งสองแห่งนี้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบรรยากาศการใช้บทลงโทษเหนือกฎหมายภายในประเทศ และการละเมิดสิทธิมนุษยชนของตำรวจ

สงครามด้านยาเสพติดยังส่งผลให้สถานการณ์ของนักต่อสู้ปกป้องสิทธิมนุษยชนเลวร้ายยิ่งขึ้น รายงานของผู้แทนพิเศษเลขาธิการสหประชาชาติเกี่ยวกับสถานการณ์นักต่อสู้ปกป้องสิทธิมนุษยชนมีสาระสำคัญว่า “ในบางอำเภอดำรวจได้รวบรวม ‘บัญชีดำ’ บุคคลต่าง ๆ (รวมทั้งผู้นำชุมชนและชนเผ่าผู้มีบทบาทสำคัญในการวิพากษ์วิจารณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวกับปัญหาสิทธิมนุษยชน) และใช้บัญชีรายชื่อดังกล่าวเป็นฐานในการจับกุมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามแผนงานต่อต้านยาเสพติด” สถานการณ์ของนักพิทักษ์สิทธิมนุษยชนในพม่าเผชิญอยู่ในบริบทของงานเพื่อสิทธิมนุษยชนอย่างสันติ¹⁰ ซึ่งสหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากลได้มีปฏิริยาโต้ตอบต่อสถานการณ์ดังกล่าว¹¹

นับตั้งแต่เดือนมกราคม 2547 สามจังหวัดภาคใต้ซึ่งเป็นชุมชนมุสลิมส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในภาวะการต่อสู้ขัดแย้งอย่างรุนแรงที่เพิ่มมากขึ้นระหว่างกลุ่มมุสลิมและตำรวจ ซึ่งส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตมากกว่า 100 คนเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2547 โดยไม่มีความชัดเจนของสถานการณ์ รายงานความรุนแรงที่เกิดขึ้นล่าสุดในเดือนตุลาคม 2547 ซึ่งคร่าชีวิตผู้คน 84 คนจากการใช้กำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าสลายกลุ่มผู้ประท้วงชาวมุสลิมประมาณ 3,000 คน มีรายงานผู้เสียชีวิต 6 คนระหว่างการปราบปรามขณะที่แหล่งข่าวทางการแจ้งยอดผู้เสียชีวิตอีก 78 คนเนื่องจากขาดอากาศหายใจขณะถูกจับกุมอัดแน่นอยู่ภายในรถบรรทุกของเจ้าหน้าที่ ถือเป็นเหตุการณ์รุนแรงที่ร้ายแรงที่สุดในเขตจังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย นับตั้งแต่เดือนเมษายนปีที่ผ่านมา

⁹ดูบางกอกโพสต์ 5 สิงหาคม 2547

¹⁰E/CN.4/2004/94 เพิ่มเติมข้อ 1 การส่งเสริมและการปกป้องสิทธิมนุษยชน : นักพิทักษ์สิทธิมนุษยชน รายงานเสนอโดยผู้แทนพิเศษ เลขาธิการสหประชาชาติเกี่ยวกับสถานการณ์ของนักพิทักษ์สิทธิมนุษยชน ฮิโนะ จิลานี การกิจในประเทศไทย 12 มีนาคม 2547 ย่อหน้า 54.

¹¹E/CN. 4/2004/94 เพิ่มเติมข้อ 1 ย่อหน้า 57.

¹²ดูจดหมายเปิดผนึกของสหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากลถึงนายกรัฐมนตรีแห่งประเทศไทย ทักซิณ ชินวัตร 30 มกราคม 2546

สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากลและสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน เชื่อว่าการดำรงโทษประหารชีวิตสืบเนื่องจากแนวทางอำนาจนิยม ส่งผลให้ตัวเลขของผู้ต้องโทษประหารชีวิตสูงขึ้นเกือบ 3 เท่า ในช่วงมกราคมและธันวาคม 2546 เกือบ 1,000 คน¹² จากแบบสอบถามของผู้รื้อการประหารชีวิตจำนวน 100 คน 35 คนจากผู้ตอบ 54 คนประมาณเกือบ 65% ต้องโทษประหารชีวิตคดีค้ายาเสพติด¹³ ผู้ต้องโทษ 3 คนจากจำนวน 4 คนแรกถูกตัดสินประหารโดยการฉีดยาพิษเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2546 ได้แก่ บุญลือ นาคประสิทธิ์ พันธุ์พงษ์ สิทธิสุข และวิบูลย์ ปานะศุทธะ ในข้อหาผลิตยาบ้าแอมเฟตามีน

นอกจากนี้คณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงนานาชาติ ได้ตั้งข้อสังเกตว่าอาจจะมีการใช้โทษประหารชีวิต โดยไม่มีการคุ้มครองตามกระบวนการยุติธรรมอย่างเพียงพอ ซึ่งสภาพการคุมขังผู้ต้องโทษเกือบถึงขั้นโหดร้ายทารุณไร้ความเป็นมนุษย์และย่ำแย่ดัดจริต มีการลงโทษประหารชีวิตในประเทศไทยทั้งหมดจำนวน 323 ราย ในช่วงระหว่างปี 2478-2546 แม้ว่าจะมีการบังคับใช้การชะลอโทษประหารชีวิตในปี 2478-2493 และในปี 2531-2538 การใช้บทลงโทษประหารชีวิตรวมทั้งวิธีการประหารเป็นไปหลากหลายตามช่วงเวลา ในปัจจุบันมีข้อหาความผิดโทษประหารชีวิตทั้งสิ้น 51 ข้อหา¹⁴ คดีที่เป็นภัยต่อประเทศชาติ และคดีค้ายาเสพติด จะถูกลงโทษประหารชีวิต มีการพัฒนารูปแบบการประหารชีวิตที่โหดร้ายทารุณจากการตัดสินใจแบบประจวบเหมาะในที่สาธารณะไปสู่การยิงเป้า จนมาถึงเดือนตุลาคม 2546 ได้เปลี่ยนไปเป็นการฉีดยาพิษซึ่งมีการพิจารณาว่าเป็นวิธีการที่มีความเป็นมนุษย์มากขึ้น

2. ประวัติโทษประหารชีวิตในประเทศไทย

มีการออกพระราชกฤษฎีกาถอดอาญาและการลงทัณฑ์ หรือที่เรียกว่า พระอัยการอาญาหลวง มีผลบังคับใช้เมื่อ พ.ศ.1895 (หรือ ค.ศ.1352) คดีต่าง ๆ ถูกลงโทษโดยการตัดสินประหารทั้งคดีมุ่งร้ายต่อราชวงศ์ การเบียดเบียนให้ประชาชนทุกข์ยาก ให้ที่พักอาศัยแก่ผู้ต้องโทษ การขัดขืนการจับกุม การออกหมายจับเท็จ การเปลี่ยนแปลงคำให้การ และละเลยต่อการปฏิบัติตามกฎระเบียบซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่ระบบราชการ

¹²รายงานประจำปีองค์การนิรโทษกรรมสากลปี 2547 ดู <http://www.amnesty.org/report/2004/th-summary-eng>.

¹³แบบสอบถามโดย สมศรี หาญอนันตสุข วิทยานิพนธ์ปริญญาโทเสนอต่อสำนักงานศึกษาสิทธิมนุษยชนและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล 2545.

¹⁴คดีอาญา 31 ประเภทตามประมวลกฎหมายอาญา, 16 ประเภทตามประมวลกฎหมายอาญาทหาร, คดียาเสพติด 3 คดี (ตามพระราชบัญญัติอาวุธ)

ในปี พ.ศ.1978 (ค.ศ.1435) ประเพณีของคติที่ต้องโทษประหารชีวิตขยายวงกว้างยิ่งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาดีก่อการกบฏหรือที่รู้จักกันในชื่อ พระอัยการกบฏศึก ซึ่งรวมทั้งการปลุกปั่นเพื่อก่อการกบฏ ก่อการกบฏ แผนสังหารหรือลี้ลับล้างบัลลังก์ การติดอาวุธบุกกรุกเมืองหลวง พระราชวัง บ้านพักผู้ว่าราชการจังหวัด สังหารพระ หรือปล้นวัด หรือเขตพระอาราม การประพุดติปฏิบัติอย่างไร้ความเป็นมนุษย์ต่อพระหรือประชาชน การจองจำทรมาน ปิดคุมาต การกระทำที่ลบหลู่ต่อพระพุทธรูปและศาสนาไปจนถึงคดีอื่น ๆ ที่กระทำต่อเด็ก พระราชกฤษฎีกาตราไว้ซึ่งบทบัญญัติการลงโทษที่ป่าเถื่อนทารุณหลายรูปแบบรวมทั้งการเปิดกะโหลกศีรษะใส่เหล็กร้อนแดง การแขวนคอ และราดน้ำมันร้อนลงบนศีรษะ โดยให้สุนัขที่อดอยากหิวโหยฉีกทิ้งร่างกายเป็นชิ้น ๆ ในปี พ.ศ. 2451 (1908) การฆ่าตัดศีรษะเป็นวิธีการประหารตามมาตรา 13 ของประมวลกฎหมายอาญา

มาจนถึงปี พ.ศ.2477 (1934) ผู้ต้องโทษประหารชีวิตจะถูกลงโทษด้วยวิธีการดังกล่าวอย่างไรก็ดีในปีนั้นนายกรัฐมนตรีพระยาพหลพลพยุหเสนา ได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีสมควรให้ยกเลิกโทษประหารชีวิตโดยมีการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญศึกษาพร้อมข้อเสนอแนะ โดยท้ายที่สุดมีการเสนอว่าถึงแม้จะยังไม่ถึงเวลาที่จะยกเลิกโทษประหารชีวิตในประเทศไทย การประหารโดยวิธีการตัดศีรษะ ควรเปลี่ยนเป็นวิธีการอื่นที่ไม่ไร้ความเป็นมนุษย์เช่นนี้ โดยอาจจะเป็นการนั่งเก้าอี้ไฟฟ้าหรือการยิงเป้า

ในปี พ.ศ.2477 (ค.ศ.1934) รัฐบาลไทยตัดสินใจแก้ไขมาตรา 13 ของประมวลกฎหมายอาญา ให้เปลี่ยนแปลงวิธีการประหารชีวิต จากการตัดศีรษะมาเป็นการยิงเป้า รัฐบาลเห็นชอบให้มีการเปลี่ยนแปลงและเสนอต่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบ โดยยืนอยู่บนพื้นฐานของความคิดที่ว่า “เป็นที่ชัดเจนว่าการประหารชีวิตโดยการฆ่าตัดศีรษะนั้นไร้ความเป็นมนุษย์ เป็นสิ่งที่น่าตื่นตระหนก และเลวร้ายทารุณต่อผู้ต้องโทษ ไปจนถึงเพศฆาต และเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการประหารชีวิต บ่อยครั้งที่ผู้ต้องโทษถูกทรมานอย่างสาหัส เพฆฆาตบางคนไม่ได้รับการฝึกฝนอย่างถูกต้องและไม่มีคุณสมบัติที่จะทำการประหารชีวิต หลายครั้งที่พลาดและไม่แม่นยำทำให้ผู้ต้องโทษไม่เสียชีวิตทันทีก่อให้เกิดความเจ็บปวดทรมานเนื่องจากแทนที่จะตัดรอยที่กำหนดจุดไว้ที่คอ กลับตัดศีรษะ ทำให้ผู้ต้องโทษทนทุกข์ทรมานจากความเจ็บปวด และความป่าเถื่อนโหดร้ายก่อนเสียชีวิต ยิ่งไปกว่านั้นขั้นตอนก่อนการประหารยังก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานทางจิตใจ ผู้ต้องโทษบางรายหวาดกลัวทรมานจนเกือบหรือถึงขั้นเสียสติ ก่อนการเผชิญกับโทษประหารชีวิตโดยการตัดศีรษะ ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายในการเตรียมการประหารและค่าธรรมเนียมการประหารจ่ายให้แก่เพฆฆาตยังสูงเกินความจำเป็น ด้วยข้อมูลดังกล่าว ข้อเสนอการยิงเป้าดูเหมือนว่าจะช่วยลดค่าใช้จ่ายได้อย่างมาก และยังมีความเป็นมนุษย์มากกว่า อีกนัยหนึ่งก็คือการยิงเป้าประหารไม่ทารุณโหดร้ายเท่ากับการฆ่าตัดศีรษะ อีกทั้งยังลดขั้นตอนความยุ่งยากการเตรียมประหาร ไม่ต้องมีการรำไห้ครุ

ผู้ต้องโทษมีเพียงผ้าผูกตา จึงเห็นสมควรว่าเป็นวิธีการที่เหมาะสมสำหรับการประหารชีวิต”¹⁵

หลังจากการถกเถียงอภิปรายอย่างยืดเยื้อยาวนานเกี่ยวกับการยกเลิกโทษประหารชีวิต รัฐสภาตัดสินใจให้มีการแก้ไขตามข้อเสนอของรัฐบาล โดยกลุ่มผู้สนับสนุนการยกเลิกได้แย้งว่าโทษประหารชีวิตเป็นโทษที่ไม่สามารถนำชีวิตกลับคืนมาได้ เป็นการกระทำที่ไร้ความเป็นมนุษย์ ในการคร่าชีวิตผู้อื่น อีกทั้งยังไม่ได้ป้องกันการก่ออาชญากรรมร้ายแรง ขณะที่ฝ่ายสนับสนุนมองว่าโทษประหารชีวิตช่วยป้องกันไม่ให้เกิดอาชญากรรมแม้มีผลบังคับใช้ อาชญากรรมร้ายแรงก็ยังมีอยู่ และอาจมีการก่ออาชญากรรมที่เลวร้ายมากยิ่งขึ้นถ้าหากมีการยกเลิกบทลงโทษดังกล่าว ซึ่งอาชญากรรมที่เลวร้ายเหล่านี้มีเพียงโทษประหารชีวิตเป็นบทลงโทษที่เหมาะสม

ถึงแม้ว่ารัฐบาลตัดสินใจให้คงบทลงโทษประหารชีวิต และได้มีการชะลอโทษประหารชีวิตอย่างไรก็ดีในปี พ.ศ.2499 รัฐสภาได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญามบทใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการปรับระบบกฎหมายให้ทันสมัยมากขึ้น โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ.2500 ระบุโทษประหารชีวิต 31 กรณี รวมทั้งความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ ความผิดเกี่ยวกับการปกครอง กระบวนการยุติธรรม ความปลอดภัยของสาธารณชน การคุกคามทางเพศ ชีวิตและความปลอดภัยทางร่างกาย เสรีภาพและทรัพย์สินส่วนบุคคล การขู่เชิญเรียกร้องค่าไถ่ การขู่กรรโชก และการปล้นทรัพย์สิ้น ในอดีตที่ผ่านมา วิธีการประหารชีวิต โดยนำนักโทษประหารอยู่ข้างหลังฉากกัน ผูกติดอยู่กับเสา และมีผ้าผูกตา มือถือดอกไม้รูปเทียนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมสุดท้าย เพชฌฆาตจะขอขมาผู้ต้องโทษ มีการทำเป้าหมายบนฉากกันซึ่งตรงกับตัวผู้ต้องโทษ และตั้งปืนไว้รอบเพชฌฆาตเหนี่ยวไกปืนผ่านจุดเป้าหมาย โดยที่ไม่ต้องเห็นตัวผู้ต้องโทษ จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2546 ก็มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการประหารชีวิต

¹⁵ข้อเปลี่ยนแปลงระบุนิวในประมวลกฎหมายอาญามบทแก้ไข

บทที่ 3

ข้อคิดเห็นและมุมมองเกี่ยวกับโทษประหารชีวิตในประเทศไทย

1. บริบทในประเทศไทย : สงครามด้านยาเสพติด

ข้อเท็จจริงที่น่าเป็นห่วงสำหรับโทษประหารชีวิตในประเทศไทยคือเห็นได้ชัดเจนว่าไม่ได้เป็นประเด็นกดดัน ความคิดเห็นสาธารณะชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการดำรงโทษไว้ ไม่ว่าสื่อมวลชน ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน หรือองค์กรศาสนา ไม่มีหน่วยงานใดแสดงท่าทีชัดเจนให้มีการยกเลิกโทษประหารชีวิต อาจเป็นไปได้ว่าสงครามด้านยาเสพติด ทำให้ไม่มีการโต้แย้งต่อโทษประหารชีวิต

ในทางปฏิบัติมีการบังคับใช้โทษประหารชีวิตตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในแต่ละช่วงสมัยตามประวัติศาสตร์การปกครองในประเทศไทย ในความเป็นจริงบทลงโทษประหารชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปตามช่วงเวลาและประวัติศาสตร์ทางสังคมและการเมือง ยกตัวอย่างการมียาแอมเฟตามีนไว้ในครอบครอง ก่อนหน้านี้อถือว่าเป็นยาปลอมประสาท แต่ภายหลังถือเป็นอาหารร้ายแรงเทียบเท่ากับการมีเฮโรอีนไว้ในครอบครอง ส่งผลให้ผู้จำหน่ายหรือผู้ค้ายาแอมเฟตามีน (เรียกกันว่า “ยาบ้า”) ถูกกฎหมายลงโทษสูงสุดเช่นเดียวกับโทษค้าเฮโรอีน ซึ่งโทษสูงสุดดังกล่าวนำมาใช้ปฏิบัติเป็นพิเศษอยู่ระยะหนึ่ง ทว่าหลังจากนั้นไม่นานก็พิสูจน์ได้ว่าบทลงโทษรุนแรงไม่ช่วยป้องกันไม่ให้เกิดคดีค้ายาและมียาแอมเฟตามีนจำนวนมากไว้ในครอบครอง เห็นได้จากรายงานคดีค้าและเสพยาแอมเฟตามีนที่เพิ่มมากขึ้น จนกลายเป็นปัญหาสังคมที่ขยายวงกว้าง เช่นเดียวกับที่คนจำนวนมาก เริ่มตระหนักว่าโทษประหารชีวิตไม่มีประสิทธิผลต่อการด้านการค้ายาเสพติดร้ายแรง ตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏ การค้ายาแอมเฟตามีนกลับพุ่งสูงทำลายสถิติเดิม ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสร้างความกังวลให้ผู้คนจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ว่าในที่สุดแล้วโทษประหารชีวิตอาจจะไม่ใช่การแก้ปัญหาการค้าและจำหน่ายยาเสพติด

ถึงแม้ว่าจะมีการถกเถียงในประเทศไทยเกี่ยวกับโทษประหารชีวิตว่าจะเป็นการป้องกันไม่ให้มีการค้ายาบ้า (แอมเฟตามีน) ความคิดเห็นของสาธารณะชนยังเชื่อว่าอำนาจรัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงโทษประหารชีวิตเป็นวิธีการที่ดีและเหมาะสมในการด้านการค้ายาเสพติด เห็นได้จากความนิยมในการทำสงครามด้านยาเสพติดซึ่งมีลักษณะอำนาจนิยม ดังนั้นจึงเป็นเรื่องยากที่จะแยกประเด็นของโทษประหารชีวิตจากการค้ายาเสพติด ในบริบทของประเทศไทย

2. ประเด็นถกเถียงในปัจจุบัน

ก. ความคิดเห็นสาธารณชน

ความเข้าใจโดยทั่วไปเห็นว่าโทษประหารชีวิตคือบทลงโทษร้ายแรงที่สุดเพื่อป้องกันการก่ออาชญากรรม บุคคลที่คณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงนานาชาติเข้าพบล้วนชี้ให้เห็นว่าความคิดเห็นของสาธารณชนส่วนใหญ่เห็นชอบกับการดำรงโทษประหารชีวิตไว้ ข้อคิดเห็นของผู้ที่ให้คงโทษประหารชีวิตไว้ที่คณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงนานาชาติได้พบเห็นว่าจุดประสงค์แรกของโทษประหารชีวิตคือปกป้องสังคม และสองคือ “ให้บทเรียนและสั่งสอนผู้ต้องหา” และยังชี้ให้เห็นว่าโทษประหารชีวิตมีบทบาทควบคุมและให้การศึกษาแก่ผู้ต้องโทษให้เข้าใจว่าจำเป็นต้องมีการดูแลสังคมไม่ให้เสี่ยงอันตราย และท้ายที่สุด คือเป็นการลงโทษเพื่อเหยื่ออาชญากรรมผู้ซึ่งไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เกิดขึ้นได้กระทั่งมีการคัดค้านการเปลี่ยนจากการยิงเป้าประหารเป็นการฉีดยาพิษ โดยสาธารณชนมีความคิดเห็นว่าการฉีดยาพิษนั้น “รุนแรงน้อยไป” เมื่อเทียบกับความรุนแรงของอาชญากรรม

ด้วยนัยดังกล่าวจึงมีการกล่าวกันบ่อยครั้งว่าสื่อมวลชนและรัฐบาลมีบทบาทสำคัญในการชี้นำความคิดเห็นสาธารณชน ดังที่จะเห็นได้จากเนื้อความต่อจากนี้ที่มีความพยายามสร้างโทษประหารชีวิตให้เป็นเพียงอาวุธเดียวที่ใช้ทำสงครามต่อสู้อาชญากรรมและการค้ายาเสพติด

อย่างไรก็ตาม เป็นน่าสังเกตว่านอกเหนือจากการสำรวจทางโทรศัพท์บางรายการเกี่ยวกับโทษประหารชีวิต ไม่มีการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนทั่วไปในประเด็นนี้ คณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงนานาชาติเชื่อมั่นว่าความคิดเห็นสาธารณชนไม่ได้ชัดเจนตรงไปตรงมาอย่างที่ดูเหมือนว่าจะเป็นเช่นนั้น

ประการแรก ความคิดเห็นสาธารณชนไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน บุคคลที่คณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงนานาชาติได้พบบางคนเชื่อว่าประชาชนที่มีการศึกษาสูงน่าจะเห็นชอบกับการยกเลิกโทษประหารชีวิต ในขณะที่บางกลุ่มยังยึดติดกับความคิดเกี่ยวกับการล้างแค้น อย่างไรก็ตาม บุคคลผู้มีการศึกษาน้อยที่คณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงนานาชาติได้พบกลับเห็นชอบกับการยกเลิกโทษประหารชีวิต

ยิ่งไปกว่านั้น นอกเหนือจากความจริงที่ว่าโทษประหารชีวิตมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานในประเทศไทย มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายบทลงโทษประหารชีวิตและวิธีการตลอดจนกระบวนการประหารมาเป็นระยะ ๆ ซึ่งในเมื่อนุชย์เป็นผู้ออกและเป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย การแก้ไขกฎหมายและยกเลิกโทษประหารชีวิต ก็เป็นสิ่งที่มนุษย์ควรกระทำได้เช่นกัน

ความพยายามอย่างจริงจังเพื่อพิจารณาว่าสมควรยกเลิกโทษประหารชีวิตในประเทศไทยหรือไม่เกิดขึ้นในสมัยพระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีคนที่สองหลังการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเป็นแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนการปกครองของไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นแบบรัฐธรรมนูญที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยได้รับการยกย่องเกี่ยวกับความคิดริเริ่มในการจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจศึกษาเกี่ยวกับประโยชน์และข้อสูญเสียเกี่ยวกับโทษประหารชีวิตในประเทศไทย ซึ่งภายหลังข้อเท็จจริงจากการศึกษาได้นำเสนอต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนผู้แทนราษฎร ส่งผลให้เกิดการอภิปรายโต้เถียงที่ร้อนแรงตามมามากมาย อันที่จริงถือเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามที่จะปฏิรูปกฎหมายโดยรวมในขณะนั้น ในปี พ.ศ.2477 (ค.ศ.1934) มีการเสนอประเด็นโทษประหารชีวิตต่อรัฐสภาอย่างเป็นทางการว่าสมควรให้ยกเลิกหรือไม่ ซึ่งถือเป็นการผ่าทางตันให้ประชาชนรับรู้เกี่ยวกับประเด็นโทษประหารชีวิตโดยตรงภายหลังการถกเถียงอย่างไม่เป็นทางการในแวดวงผู้เกี่ยวข้องมาหลายปี ความคิดเห็นของสาธารณชนออกเป็น 2 กลุ่ม โดยที่กลุ่มหนึ่งเห็นว่าเป็นสิ่งถูกต้องเหมาะสมที่จะยกเลิกโทษประหารชีวิตตลอดไป ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งยังคงมีความคิดให้คงโทษประหารชีวิตไว้

ดังที่ได้มีการอภิปรายถกเถียงกันในรัฐสภาเมื่อปี พ.ศ.2477 สืบเนื่องจากปฏิกิริยากดดันของฝ่ายอนุรักษ์นิยม กลุ่มผู้ต่อต้านโทษประหารชีวิตได้รณรงค์ให้สาธารณชนให้การสนับสนุนมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามประเด็นดังกล่าวยังคงยืดเยื้อโดยไม่มีข้อสรุป ในขณะที่ประชาชนโดยทั่วไปไม่ได้สนับสนุนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอย่างชัดเจน

มีการรื้อประเด็นโทษประหารชีวิตขึ้นมาอีกครั้งเมื่อมีการร่างกฎหมายรัฐธรรมนูญในปีพ.ศ. 2540 ตามที่รัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรมชี้แจงไว้ระบุว่า การยกเลิกโทษประหารชีวิตไม่ได้หมายถึงการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันซึ่งอยู่ในมาตรา 31 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้ แต่การลงโทษประหารชีวิตตามบทบัญญัติของกฎหมายไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้” ทั้งนี้มาตรา 31 แห่งรัฐธรรมนูญไม่ได้ระบุว่าโทษประหารชีวิตเป็นข้อกำหนดที่ต้องกระทำหรือเป็นทางเลือก ซึ่งมีความหมายว่าไม่มีความจำเป็นต้องแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อยกเลิกโทษประหารชีวิต

ยิ่งไปกว่านั้น ประชาชนทั่วไปอาจเห็นชอบต่อการยกเลิกโทษประหารชีวิตถ้าไม่ได้เป็นข้อหาความผิดเฉพาะที่ใช้กับคดีอุกฉกรรจ์ โดยนัยนี้คณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงเห็นความจำเป็นให้ประชาชนรับรู้เกี่ยวกับการปฏิรูปบทบาทของเรือนจำ บุคคลส่วนใหญ่ที่คณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงนานาชาติเข้าพบเห็นชอบในหลักการที่จะปรับปรุงสภาพการจองจำผู้ต้องโทษโดยเฉพาะผู้ติดยาเสพติด ผู้ซึ่งควรได้รับการปฏิบัติเท่าที่จะเป็นไปได้ในฐานะคนไข้มาก

กว่าผู้ต้องโทษ มีร่างกฎหมายที่อนุญาตให้รอการพิพากษาสำหรับคดีอาชญากรรมที่ไม่ร้ายแรง ร่างกฎหมายนี้แล้วเสร็จและพร้อมที่จะเสนอต่อคณะรัฐมนตรีชุดต่อไปคาดว่าจะผ่านในปี พ.ศ.2548 ตามกฎหมายฉบับนี้ อัยการมีอำนาจพิจารณาสอบสวนคดี โดยที่ศาลจะพิจารณามีคำพิพากษาตามข้อเท็จจริงว่าเป็นผู้เสพยาเสพติดเมื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี

สิ่งที่สำคัญที่พึงระลึกถึงคือประเทศไทยได้เคยยกเลิกโทษประหารชีวิตในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2530 และ 2538 โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษ ประหารชีวิตทั้งหมด นอกเหนือจากนี้ ดูเหมือนว่าความคิดเห็นของสาธารณชนในปัจจุบัน ยอมรับวิธีการประหารชีวิตที่เปลี่ยนจากการยิงเข้ามาเป็นการฉีดยาพิษ

ข. นักโทษและญาติ

ในทางกลับกันผู้ต้องโทษประหารชีวิตและญาติพี่น้องกลับมีมุมมองเกี่ยวกับโทษ ประหารชีวิตที่แตกต่างออกไป ภรรยาผู้ต้องโทษประหารชีวิตบอกว่าสามีของเธอเห็นด้วย อย่างมากกับการยกเลิกโทษประหารชีวิต อย่างไรก็ตาม เธอเองกลับเห็นชอบกับการลงโทษ ประหารชีวิตคดีอาชญากรรมและเห็นว่าการฉีดยาพิษเหมาะที่จะใช้ประหารชีวิต แต่เธอเห็น ว่ามีการลงโทษประหารชีวิตผู้บริสุทธิ์บ่อยครั้ง เธอจึงเห็นว่าควรปรับปรุงกระบวนการ ยุติธรรมเพื่อหลีกเลี่ยงความผิดพลาดในทางปฏิบัติ

ผู้ต้องโทษประหารชีวิตที่คณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงได้สัมภาษณ์ผู้หนึ่งกล่าวว่า เขาเห็นด้วยกับคำพิพากษาประหารชีวิตคดีของตนเอง เขามีความเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ในบางกรณี สิ่งที่เห็นด้วยคือในแง่ของการป้องกันไม่ให้เกิดอาชญากรรมร้ายแรงอย่างเช่น การข่มขืน ฆาตกรรมหรือผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่ และผู้ที่เป็นอันตรายคุกคามต่อความ มั่นคงของประเทศและรัฐบาล ผู้ต้องโทษครั้งแรกไม่ควรได้รับโทษประหารชีวิต เขาเชื่อว่าพี่ ชายของเขาซึ่งถูกจับกุมพร้อมกันในข้อหาค้ายาเสพติด เคยต้องโทษมาก่อนควรถูกลงโทษ ประหารชีวิต เขายังมีความคิดว่าจะระดับการศึกษาในไทยนั้นต่ำเกินไป ประชาชนควรได้รับ การศึกษาเกี่ยวกับประเด็นสิทธิมนุษยชนเพื่อขอความช่วยเหลือจากองค์กรพัฒนาเอกชนที่ ทำงานพิทักษ์สิทธิมนุษยชน

ขณะที่มารดาของผู้ต้องโทษประหารชีวิตที่คณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงเข้าพบบอกว่า เธอเคยเห็นชอบกับโทษประหารชีวิตคดีข่มขืน แต่ปัจจุบันเธอคัดค้านโทษประหารชีวิตและมีความ ประสงค์ที่จะเข้าร่วมการรณรงค์เพื่อยกเลิกโทษประหารชีวิต เธอเชื่อว่าการประหาร ชีวิตโดยการฉีดยาพิษนั้นเป็นวิธีการที่ดีกว่าแต่ยังมีข้อกังขาทางออกที่ดี

ค. อิทธิพลของสื่อมวลชน

มาตรา 39 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ระบุว่าสื่อควร

ปลอดภัยจากการกีดกันทางการเมือง¹⁶ อย่างไรก็ตาม คณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงได้รับรายงานว่ารัฐบาลได้ใช้อำนาจทางเศรษฐกิจมีอิทธิพลเหนือสื่อมวลชนทางอ้อม โดยภายหลังคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ¹⁷ ได้เปิดเผยต่อสาธารณชนในรายงานฉบับแรกระบุว่า “นายกรัฐมนตรีได้ใช้ตำแหน่งหน้าที่เอื้อผลประโยชน์ให้ธุรกิจครอบครัว และควบคุมการวิพากษ์วิจารณ์ของสื่อมวลชน โดยคุกคามใช้อิทธิพลต่อรายได้จากการโฆษณาของสื่อมวลชน หรือโดยวิธีให้พวกพ้องซื้อกิจการสื่อมวลชน”¹⁸

การตรวจสอบเซ็นเซอร์ตัวเองของสื่อมวลชน อาจเป็นคำอธิบายได้ว่าทำไมสื่อมวลชนจึงไม่ค่อยพูดถึงประเด็นโทษประหารชีวิต บุคคลที่คณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงได้เข้าพบยังบอกอีกว่าสื่อมีท่าทีที่ชัดเจนและมีความคิดเชิงลบต่อประเด็นดังกล่าวโดยมุ่งสร้างให้เกิดความถูกต้อง ยิ่งไปกว่านั้น บ่อยครั้งที่ผู้สื่อข่าวรายงานข่าวด้วยความโกรธและไม่พอใจ เมื่อผู้พิพากษาลดหย่อนโทษประหารชีวิตเป็นการตัดสินจำคุกตลอดชีวิต หรือปล่อยตัวผู้ต้องโทษ จากข้อมูลที่ได้จากสมาชิกรัฐสภา สื่อมวลชนมุ่งที่จะใช้ความรุนแรงโดยเฉพาะในบริบทของสงครามด้านยาเสพติดเป็นหนทางเดียวในการแก้ไขปัญหา ซึ่งมีผลต่อความคิดเห็นของประชาชนในประเด็นดังกล่าว

จ. ทำที่นักกฎหมาย

ท่าทีของนักกฎหมายต่อโทษประหารชีวิตแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย โดยคณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงได้รับรายงานเกี่ยวกับท่าทีที่แตกต่างกัน ถึงแม้ว่าจะไม่เป็นประเด็นที่มีการถกเถียงอภิปรายมากนักในหมู่นักวิชาการ ทว่าได้มีการหารือร่วมกันระหว่างนักวิชาการ ผู้กำหนดนโยบาย นักอาชญาวิทยา ถึงทางเลือกของโทษประหารชีวิต

คณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงได้มีโอกาสพบผู้พิพากษาตัดสินโทษประหารชีวิต 2 ท่าน ผู้พิพากษาวิชา มหาคุณ ผู้ซึ่งโดยส่วนตัวแล้วไม่เห็นด้วยกับโทษประหารชีวิต แต่ได้พิพากษาคดีฆาตกรรมและทำลายล้างแรงงานอพยพชาวพม่า ซึ่งเป็นทางเลือกสุดท้ายที่ยากต่อการตัดสินใจเมื่อจำนนต่อพยานหลักฐานที่ตำรวจแสดงต่อศาลขณะไต่สวนพิจารณาคดี เขายังมีความเห็นว่ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะ “ให้ความรู้ นำความคิดเห็นของประชาชน” ในเรื่องดังกล่าว ขณะที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมที่เคยเป็นผู้พิพากษามาก่อน แต่ไม่เคยตัดสินพิพากษาโทษประหารชีวิต

¹⁶ คุมตรา 39(1) “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น”, (4) “การให้นำข่าวหรือบทความไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์สิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะการสงครามหรือการรบ แต่ทั้งนี้จะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามความในวรรคสอง”, (6) “การให้เงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นอุดหนุนหนังสือพิมพ์หรือมวลชนอื่นของเอกชน รัฐจะกระทำมิได้”

¹⁷ คุ้งบ้าน.

¹⁸ คูบางกอกโพสต์ “ภารกิจละเมิดสิทธิมนุษยชนของรัฐบาล” 5 สิงหาคม 2547

ขณะที่สภาพทนายความคัดค้านและต่อต้านโทษประหารชีวิต¹⁹ ทว่าเป็นการรับรู้ผ่านการติดต่อและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการ ไม่มีแถลงการณ์อย่างเป็นทางการเกี่ยวกับประเด็นนี้แต่อย่างใด

จ. ภาครัฐ

เช่นเดียวกับภาคส่วนอื่น ๆ ของสังคม โทษประหารชีวิตไม่จัดเป็นประเด็นกดดันต่อนักการเมือง มีเพียงส่วนน้อยที่เห็นชอบกับการยกเลิกโทษประหารชีวิต คณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงได้รับฟังบ่อยครั้งว่าการยกเลิกโทษประหารชีวิตสำหรับเยาวชนผู้ต้องโทษ และการเปลี่ยนแปลงวิธีการประหารมาเป็นการฉีดยาพิษเป็นก้าวย่างสำคัญในการยกเลิกโทษประหารชีวิต เพื่อให้รัฐบาลได้ชั่งน้ำหนักปฏิกิริยาของประชาชนต่อประเด็นดังกล่าว ทั้งนี้เป็นความก้าวหน้าบนพื้นฐานของความคิดเห็นที่ว่า ความคิดเห็นสาธารณะยังไม่พัฒนาถึงขั้นที่ให้ยกเลิกโทษประหารชีวิต

ตามคำบอกเล่าของรองอัยการสูงสุด มีการหารือที่ยังไม่ยุติเกี่ยวกับการจำกัดประเภทของคดีที่ต้องโทษประหารชีวิต ในความคิดเห็นของรองอัยการสูงสุดเห็นว่า ควรพิจารณาโดยให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมความเป็นมาของแต่ละประเทศ ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม อย่างไรก็ดี คณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงยังไม่เห็นความพยายามอย่างจริงจังที่จะลดประเภทของคดีที่ต้องโทษประหารชีวิต

ภาครัฐยังคงมีความคลุมเครือไม่ชัดเจนเกี่ยวกับโทษประหารชีวิต แม้จะอ้างว่าได้มีการสอบถามความคิดเห็นสาธารณะเกี่ยวกับการยกเลิกโทษประหารชีวิต คณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงนานาชาติยังได้รับการบอกเล่าว่าการดำรงโทษประหารชีวิตไว้ ช่วยให้รัฐบาลใช้เป็นทางออกเมื่อประเทศประสบกับปัญหาความไม่มั่นคง และยังเอื้อต่อการใช้อำนาจนิยมของรัฐที่เน้นนโยบายปราบปรามมากกว่าป้องกัน รวมทั้งอาจใช้อธิบายถึงการที่ภาครัฐนิยมเสนอข่าวการประหารชีวิตผ่านทางสื่อโทรทัศน์ และการเสนอภาพผู้ต้องโทษประหารชีวิตที่โทรศัพท์ถึงครอบครัวเป็นครั้งสุดท้ายเมื่อถูกประหารชีวิตโดยการฉีดยาพิษเป็นครั้งแรก ซึ่งทำให้เกิดปฏิกิริยาในทางลบของผู้ชม ด้วยความพยายามต่าง ๆ เหล่านี้รัฐบาลอาจต้องทบทวนสิ่งที่เรียกว่า “การป้องกัน” สังคมโดยการลงโทษประหารชีวิตว่าสามารถป้องกันได้จริงหรือไม่

¹⁹สภาพทนายความเป็นองค์การอาชีพและศูนย์รวมทนายความ

ในบริบทนี้สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากลและสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชนเชื่อมั่นว่าการประชุมร่างกฎหมายแห่งสหประชาชาติว่าด้วยเรื่องการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมคดีอาญา ซึ่งจะจัดให้มีขึ้นในเดือนเมษายน 2548 ที่กรุงเทพฯ จะเป็นโอกาสอันดีสำหรับภาครัฐของไทยที่จะแสดงท่าทีให้ชัดเจนเกี่ยวกับโทษประหารชีวิต การประชุมดังกล่าวยังจะเปิดโอกาสให้ประเทศไทยได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และทั่วโลก

จ. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติก่อตั้งขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2540 มาตรา 199 และมาตรา 200 ให้อำนาจส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนซึ่งได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญ กฎหมายภายในประเทศและสนธิสัญญาระหว่างประเทศอื่น ๆ ที่ประเทศไทยเป็นภาคี

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประกอบด้วยคณะกรรมการ 11 คนซึ่งมีอำนาจ “ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือละเว้นการกระทำละเมิดสิทธิมนุษยชนและเสนอแนะมาตรการแก้ไขที่เหมาะสมแก่บุคคลหรือองค์กรที่กระทำหรือละเว้นการกระทำดังกล่าว เพื่อก่อให้เกิดการปฏิบัติ”²⁰ รายงานฉบับแรกของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติซึ่งครอบคลุมเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อ 3 ปีที่ผ่านมา ได้เผยแพร่ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2547 มีข้อความน่าสนใจระบุว่า “ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงหรือความก้าวหน้าของระบบกฎหมาย แต่ประชาชนทั่วไปยังคงเผชิญกับความอยุติธรรมของกระบวนการยุติธรรม ถูกเบียดบังผลประโยชน์ผ่านนโยบายของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่รัฐหรือบุคคลผู้มีสถานภาพสูงกว่าใช้ผลประโยชน์จากกระบวนการยุติธรรม คุกคามหรือละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น”

อย่างไรก็ตามคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไม่ได้แสดงท่าทีอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับโทษประหารชีวิต ถึงแม้ว่าคณะกรรมการทุกคนเห็นควรให้ยกเลิก แต่ก็ไม่มีการกล่าวถึงประเด็นโทษประหารชีวิตในรายงานฉบับที่ 1 จากคำบอกเล่าของคณะกรรมการ 2 ท่านที่คณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงได้พบกล่าวว่าอำนาจรัฐและความนิยมต่อสงครามด้านยาเสพติดทำให้ภารกิจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติยากลำบากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะประเด็นโทษประหารชีวิต อย่างไรก็ตาม ยังมีความพยายามที่จะพิจารณาเกี่ยวกับโทษประหารชีวิตในอนาคต โดยมุ่งศึกษาผลที่เชื่อกันว่าช่วยป้องกันการก่ออาชญากรรมในสังคม

²⁰ มาตรา 200(1) ของรัฐธรรมนูญ

ข. กระบวนการเคลื่อนไหวเพื่อยกเลิกโทษประหารชีวิตขององค์กรพัฒนาเอกชน

ถึงแม้จะมีรายงานว่าองค์กรพัฒนาเอกชนทั้งหมดที่จับประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชน คัดค้านและต่อต้านโทษประหารชีวิต แต่ไม่มีกระบวนการเคลื่อนไหวที่เข้มแข็งในประเทศไทย และไม่มียุทธศาสตร์ที่ทำงานโดยตรงเกี่ยวกับเรื่องการประทุฏปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษและโทษประหารชีวิต ความคิดเห็นของสาธารณชนส่วนใหญ่ในประเทศไทย ไม่เห็นชอบกับการปฏิบัติงานขององค์กรพัฒนาเอกชนเรื่องสิทธิมนุษยชนเท่าใดนัก และมีปฏิกริยารุนแรงเมื่อองค์กรพัฒนาเอกชนไทยประณามการวิสามัญฆาตกรรมในช่วงสงครามด้านยาเสพติด ความพยายามของรัฐที่จะลดความน่าเชื่อถือการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชน²¹ ผนวกกับความคิดเห็นของสาธารณชนต่อโทษประหารชีวิตอาจเป็นข้ออธิบายถึงความไม่แน่ใจที่จะแสดงท่าทีจริงจังในประเด็นโทษประหารชีวิตขององค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิทธิมนุษยชน

ข. องค์กรคณะสงฆ์

ประเทศไทยเป็นพุทธประเทศ มีภิกษุสงฆ์เกือบ 300,000 รูปและประชาชนกว่า 90% เป็นพุทธศาสนิกชน ในปัจจุบันศาสนาพุทธมี 3 ลัทธิหลักคือเถรวาท มหายาน และวัชรญาณ โดยในประเทศไทยยึดถือลัทธิเถรวาท ศาสนาพุทธมีอิทธิพลต่อระบบกฎหมายของประเทศอยู่บ้างแม้ว่านโยบายรัฐบาลจะไม่ขึ้นต่อหลักคำสอนของศาสนา

หลักความเชื่อของพุทธศาสนิกชนต่อความเป็นจริงของมนุษย์อิงอยู่กับศีล 5 ข้อ ซึ่งเป็นกฎการทำความดีเพื่อจิตใจที่ติงาม ข้อแรกคือละเว้นการฆ่าสัตว์ทำลายชีวิต และอีก 4 ข้อที่เหลือคือไม่ลักขโมย ไม่ประทุฏผิตินกาม ไม่เมาสาและไม่ดื่มสุรา

ศีลข้อละเว้นการทำลายชีวิตเป็นแรงจูงใจให้เกิดความกรุณาต่อสัตว์โลก สิ่งมีชีวิตทุกชีวิตล้วนมีค่า ผู้ที่ฆาตกรรมผู้อื่นหรือก่อคดีอุกฉกรรจ์ ก็คือมนุษย์คนหนึ่ง ความเชื่อดังกล่าวนำไปสู่หลักการไม่ใช้กำลังและความรุนแรง (อหิงสา) วิถีแห่งสันติและการไม่รับประทานเนื้อสัตว์ อหิงสายังนำไปสู่การประกอบกรรมดี แต่ทว่ามนุษย์ก็ยังมีการประกอบกรรมชั่ว เช่นการใช้กำลังเช่นฆ่ามนุษย์ด้วยกันเองซึ่งก็เป็นการสะสมกรรมจากการกระทำของตนเอง

ศาสนาพุทธซึ่งเป็นศาสนาที่ส่งเสริมการไม่ใช้ความรุนแรง ควรต่อต้านโทษประหารชีวิตและการลงโทษที่โหดร้ายทารุณทุกรูปแบบ หลักธรรม²² บทที่ 10 กล่าวว่า “มนุษย์ทุกคนหวาดกลัวการลงโทษ หวาดกลัวความตาย เหมือนอย่างที่ท่านหวาดกลัว ดังนั้นจงอย่า

²¹บันทึกโดยผู้แทนพิเศษเลขาธิการสหประชาชาติเกี่ยวกับนักพิทักษ์สิทธิมนุษยชน : “ผู้แทนพิเศษเลขาธิการสหประชาชาติมีความกังวลต่อรายงานที่เจ้าหน้าที่รัฐอาวโสวิพากษ์วิจารณ์เป็นปฏิปักษ์อย่างรุนแรงต่อองค์กรพัฒนาเอกชน” E/CN.4/2004/94/เพิ่มเติม ย่อหน้า 24

²²บทกวีรวบรวมอุทิศแด่พระพุทธเจ้าซึ่งเป็นผลงานชิ้นสำคัญและรู้จักกันมายาวนานของวรรณคดีพุทธศาสนาในช่วงต้น ๆ บทกวีรวบรวมธรรมแปลโดยเอฟแมกซ์ มุลเลอร์ F.MAX Muller หนังสือศาสนาแห่งตะวันออก เล่ม 10 อ็อกซ์ฟอร์ด สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ค.ศ.1881 หน้า 36-40

ฆ่าหรือก่อให้เกิดการฆ่า มนุษย์ทุกคนหวาดกลัวการลงโทษ มนุษย์ทุกคนรักชีวิตของตนเอง เหมือนอย่างที่ท่านรัก ดังนั้นจงอย่าฆ่าหรือก่อให้เกิดการฆ่า”

หลักธรรมบทดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงการสำนึกผิด และการกลับตัวประพฤติดีของพุทธศาสนิกชน โดยแท้จริงแล้วการกลับตัวประพฤติดีและโทษประหารชีวิต เป็นหลักการความคิดที่เอื้อกันโดยเฉพาะ การสำนึกผิดช่วยให้อาชญากรรมระงับถึงความผิดพลาดที่ได้กระทำ และพยายามที่จะหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดขึ้นอีก

ถึงแม้ว่าโทษประหารชีวิตจะขัดแย้งกับหลักการพุทธศาสนา องค์คณะสงฆ์ในประเทศไทยกลับไม่มีท่าทีอย่างเป็นทางการต่อประเด็นดังกล่าว ซึ่งมีเหตุผลพอที่อาจจะอธิบายได้ดังนี้ คือ : (1) พระภิกษุส่วนใหญ่มาจากชนบท อาจมีความคิดและทัศนคติคล้ายกับประชาชนส่วนมากผู้เห็นชอบกับโทษประหารชีวิต (2) นอกเหนือจากนี้ อำนาจทางการเมืองควบคุมการบริหารพุทธศาสนาอย่างเข้มงวด พระราชบัญญัติสงฆ์ พ.ศ. 2445 ให้การบริหารพุทธศาสนาอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่กรุงเทพมหานคร พระราชบัญญัติสงฆ์ส่งเสริมให้ระบบศาลแข็งแกร่งยิ่งขึ้น พระสงฆ์ผู้มีสมณศักดิ์จะได้รับความเคารพสูงกว่าพระสงฆ์ธรรมดา นับตั้งแต่ พ.ศ.2475 พระสังฆราชเป็นประมุขของสงฆ์ เป็นผู้มีอำนาจเต็มในการปกครองชุมชนสงฆ์และดูแลกำกับกิจการสงฆ์ และ พระราชบัญญัติสงฆ์พ.ศ. 2535 มาตรา 106²³ ระบุว่าภิกษุสงฆ์ไม่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง และเมื่อไม่นานมานี้มีกฎหมายห้ามภิกษุสงฆ์ออกแถลงการณ์ทางการเมือง ด้วยเหตุนี้จึงเป็นเรื่องยากที่องค์คณะสงฆ์จะแสดงท่าทีทางการเมืองซึ่งขัดต่อนโยบายรัฐ (3) ยิ่งไปกว่านั้นพระสงฆ์ที่คณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงนานาชาติได้พบไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับโทษประหารชีวิตในประเทศไทยเลย แต่ก็มีความต้องการที่จะทำงานในประเด็นดังกล่าวถ้าหากได้รับข้อมูลเพิ่มเติมจากองค์กรสิทธิมนุษยชน

สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากลและสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชนเชื่อว่าภิกษุสงฆ์จะมีบทบาทสำคัญต่อประเด็นโทษประหารชีวิต บุคคลส่วนใหญ่ที่คณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงได้พบล้วนมีความคิดเห็นว่าท่าทีขององค์คณะสงฆ์ต่อโทษประหารชีวิตอย่างเป็นทางการอาจจะไม่น่าหนักและอิทธิพลในทางบวกต่อความคิดเห็นของประชาชนโดยรวม

²³ “บุคคลต่อไปนี้เป็นผู้ไม่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง.....(2) พระภิกษุสงฆ์ เณร หรือนักบวช...”

3. บทสรุป

ความคิดเห็นสาธารณะชนมีบทบาทสำคัญต่อประเด็นโทษประหารชีวิต บ่อยครั้งที่คณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงพบว่าความเห็นคัดค้านการยกเลิกโทษประหารชีวิต ถูกใช้เป็นข้ออ้างโดยภาครัฐเพื่อดำรงโทษนี้ไว้ในระบอบยุติธรรมในทางอาญา ในขณะที่รัฐเองไม่มีท่าทีชัดเจนในประเด็นนี้ กฎหมายยกเลิกโทษประหารชีวิตต่อผู้เยาว์เมื่อไม่นานมานี้ และการเปลี่ยนแปลงแบบการประหารชีวิตจากการยิงเข้ามาเป็นการฉีดยาพิษในเดือนตุลาคม พ.ศ.2546 เป็นสิ่งที่มีบุคคลแสดงความเห็นต่อคณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงว่าเป็นการทดสอบปฏิกิริยาสาธารณะชนในประเด็นยกเลิกโทษประหารชีวิต แต่การประกาศด้านสงครามยาเสพติดที่เผยแพร่ไปในวงกว้างผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ กลับสนับสนุนความคิดประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ว่าการใช้กำลัง ความเด็ดขาดรุนแรง และโทษประหารชีวิตเป็นวิถีทางเดียวที่จะแก้ไขปัญหาที่สังคมไทยกำลังเผชิญอยู่

ในบริบทเดียวกันนี้ ทำให้งานขององค์กรพัฒนาเอกชนเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในไทย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และนักเคลื่อนไหวให้ยกเลิกโทษประหารชีวิต ยากลำบากยิ่งขึ้น เนื่องจากต้องเผชิญกับความลังเลไม่แน่ใจของผู้คน แต่ก็ทำให้การกระทำต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุการยกเลิกบทลงโทษเป็นไปโดยเด็ดขาดมากขึ้น สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากลและสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชนเชื่อมั่นว่ายังมีโอกาสและช่องทางที่จะทำให้ภาครัฐและหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง แสดงท่าทีที่จริงจังมากยิ่งขึ้นต่อการยกเลิกโทษประหารชีวิต

บทที่ 4

กรอบกฎหมายระหว่างประเทศ

1. สหประชาชาติ

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง พ.ศ. 2540

มาตรา 6 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองระบุถึงสิทธิการมีชีวิตของมนุษย์ทุกคน โดยในประเทศที่ยังมิได้ยกเลิกโทษประหารชีวิตให้ใช้บทลงโทษนี้เฉพาะคดีอุกฉกรรจ์ร้ายแรงเท่านั้น ข้อคิดเห็นทั่วไปของมาตรา 6 ระบุชัดเจนว่าประเทศสมาชิกต้องกระทำให้เกิดการยกเลิกโทษประหารชีวิต : “มาตรา 6 ยังกล่าวถึงการยกเลิกโทษประหารชีวิตว่าเป็นสิ่งที่พึงกระทำ” คณะกรรมาธิการฯ มีข้อสรุปว่าควรมีการพิจารณามาตรการการยกเลิกโทษประหารชีวิตทุกรูปแบบเพื่อ “ความก้าวหน้าของสิทธิการมีชีวิตอยู่”

ในฐานะที่เป็นประเทศสมาชิกของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องเสนอรายงานต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นกลไกติดตามตรวจสอบเกี่ยวกับประเด็นวิกฤตกังวลที่จะหยิบยกขึ้นมาโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน และเดินหน้าแก้ไขกฎหมายภายในประเทศให้สอดคล้องและเป็นที่ยอมรับตามสนธิสัญญาสากล

ปัจจุบันประเทศไทยเพิ่งเสนอรายงานฉบับแรกต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนซึ่งจะมีการพิจารณารายงานฉบับนี้ในปี พ.ศ.2548²⁴

นอกเหนือจากนี้แนวทางการปฏิบัติของสหประชาชาติในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องโทษประหารชีวิตระบุหลักประกันการคุ้มครองซึ่งจำเป็นต่อการตัดสินใจโทษประหารชีวิต โดยระบุว่า “บทลงโทษควรใช้พิพากษาเมื่อความผิดของผู้ถูกกล่าวหาเป็นหลักฐานที่ชัดเจน เชื่อถือได้ และไม่มีช่องว่างให้มีความอธิบายอื่นใดเกี่ยวกับข้อเท็จจริงได้อีก”²⁵ และ “สิทธิของผู้ต้องสงสัยหรือผู้ต้องหาคดีอาชญากรรมซึ่งอาจต้องโทษประหารชีวิต ที่จะได้รับการช่วยเหลือด้านกฎหมายในทุกขั้นตอนของกระบวนการ”²⁶

²⁴ CCPR/C/THAI 2004/1. รายงานเบื้องต้น, ประเทศไทย, คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน, 2 สิงหาคม 2547

²⁵ ย่อหน้า 4

²⁶ ย่อหน้า 5

ทั้งนี้รวมทั้งกลไกอื่น ๆ ของสหประชาชาติที่เกี่ยวข้องกับการถูกจองจำผู้ต้องโทษให้นำมาใช้ปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษประหารชีวิต²⁷

2. เกณฑ์ปฏิบัติในภูมิภาค

เอเชียเป็นภูมิภาคเดียวในโลกที่ไม่มียกเว้นด้านสิทธิมนุษยชนไม่ว่าในระดับภูมิภาคหรือภาคพื้นเอเชียต่างๆ ด้วยเหตุนี้องค์การอาเซียน²⁸ จึงไม่มียุทธศาสตร์เรื่องสิทธิมนุษยชน ไม่เคยมีการหยิบยกประเด็นโทษประหารชีวิตในกรอบความร่วมมือหรือการทำงานของอาเซียน สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากลเสียใจเป็นอย่างยิ่งที่ไม่มีความร่วมมือในระดับภาคพื้นเอเชียต่างๆ และยิ่งไปกว่านั้นคือ 8 ประเทศสมาชิกจากจำนวน 10 ประเทศมีบทลงโทษประหารชีวิต

องค์กรระดับภูมิภาคองค์กรเดียวที่จับประเด็นโทษประหารชีวิตคือสมัชชาองค์กรเอกชนเอเชียแปซิฟิกว่าด้วยสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ²⁹ ได้พิมพ์รายงานกล่าวถึงโทษประหารชีวิตในเดือนธันวาคมพ.ศ.2543 โดยมีข้อเสนอ 3 ประเด็นหลักคือ

- รัฐควรยกเลิกโทษประหารชีวิต สมัชชาองค์กรเอกชนเอเชียแปซิฟิกว่าด้วยสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเรียกร้องให้มีการยกเลิกในทางปฏิบัติและการบัญญัติเป็นกฎหมายยกเลิกโทษประหารชีวิต
- ก่อนมีกฎหมายบังคับใช้ควรใช้บทลงโทษประหารชีวิตเฉพาะคดีร้ายแรงฉุกเฉินเท่านั้น
- หลักประกันการคุ้มครองในการบริหารกระบวนการโทษประหารชีวิตควรเป็นไปในระดับสากลโดยเฉพาะในกรอบของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และพิธีสารเลือกรับฉบับที่ 2 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของเด็กและอนุสัญญาการต่อต้านการทรมาน

²⁷ หลักการปฏิบัติพื้นฐานแห่งสหประชาชาติสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษ (มติสมัชชาสหประชาชาติที่ 45/111 เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ.2533)

- หลักการปฏิบัติแห่งสหประชาชาติสำหรับการคุ้มครองบุคคลทั่วไปที่ถูกควบคุมตัวในทุกรูปแบบหรือถูกจำคุก (มติสมัชชาสหประชาชาติที่ 43/173 เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2531)

- เกณฑ์มาตรฐานอย่างน้อยที่สุดว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษ (มติคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติที่ 663C (XXIV) เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ.2500 และ 2076 (LXII) เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ.2520)

²⁸ ประเทศสมาชิกขององค์การอาเซียนประกอบด้วย บรูไน เขมร อินโดนีเซีย ลาว มาเลเซีย พม่า ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย และเวียดนาม

²⁹ สมัชชาองค์กรเอกชนเอเชียแปซิฟิกว่าด้วยสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประกอบด้วยองค์กรสมาชิกจาก ออสเตรเลีย ฟิจิ อินเดีย อินโดนีเซีย มาเลเซีย มองโกเลีย เนปาล นิวซีแลนด์ ฟิลิปปินส์ เกาหลี ศรีลังกา และไทย — ดู <http://www.asiapacificforum.net>

3. สหภาพยุโรป

สหภาพยุโรปมีข้อเจรจาพหุภาคีกับประเทศไทยผ่านทางความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและองค์การอาเซียน ข้อเจรจาทางการเมืองระหว่างสหภาพยุโรปและองค์การอาเซียน มีการประชุมระดับรัฐมนตรีอยู่เป็นประจำ ในที่ประชุมรัฐมนตรีสหภาพยุโรป-อาเซียนครั้งที่ 14 ระหว่างวันที่ 27-28 มกราคม 2546 ที่กรุงบรัสเซลส์ ผู้ร่วมประชุมเห็นชอบที่จะ “พัฒนาแนวทางการดำเนินงานและความเข้าใจร่วมกันในอนาคต” รวมทั้ง “การส่งเสริมการเจรจาในประเด็นที่มีความวิตกกังวลร่วมกัน เช่น ระเบิดบปราชธิปไตย ธรรมชาติบาล สิทธิมนุษยชนและกฎเกณฑ์ของข้อกฎหมาย” ซึ่งถือเป็นลำดับที่ต้องให้ความสำคัญเร่งด่วน³⁰ สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากลและสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน รู้สึกเสียใจเป็นอย่างยิ่งที่นอกเหนือจากข้อเท็จจริงที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า 8 ประเทศสมาชิกอาเซียนจากจำนวนสมาชิก 10 ประเทศมีบทลงโทษประหารชีวิต ไม่มีการกล่าวถึงประเด็นโทษประหารชีวิตในแถลงการณ์ร่วม ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวทางของสหภาพยุโรป ในประเด็นโทษประหารชีวิตที่นำมาบังคับใช้ ในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2541 ซึ่งระบุว่า “เมื่อมีความสัมพันธ์และมีความร่วมมือกันสหภาพยุโรปจะพยายามกดดันให้ประหารชีวิตในการเจรจากับประเทศโลกที่สาม”

สหภาพยุโรปยังมีข้อเจรจาพหุภาคีกับประเทศไทยผ่านการประชุมสุดยอดเอเชีย-ยุโรป ซึ่งมีการจัดประชุมเป็นครั้งแรกที่กรุงเทพฯ ฯ ในปี พ.ศ.2539 ในการประชุมเป็นการชุมนุมผู้นำประเทศและรัฐบาลของประเทศสมาชิกเอเชีย (บรูไน จีน อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย และเวียดนาม) และประเทศสมาชิกยุโรป 15 ประเทศ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ยังคงดำเนินอยู่ โดยมีการจัดประชุมทุก 2 ปีและมีการประชุมระดับรัฐมนตรีเป็นประจำ การประชุมสุดยอด เอเชีย-ยุโรป ครั้งที่ 5 จัดขึ้นที่ซานฮวนเมื่อเดือนตุลาคมพ.ศ.2547 มีผู้เข้าร่วมประชุมจาก 39 ประเทศสมาชิก ขยายตัวจากการที่สหภาพยุโรปมี 10 ประเทศสมาชิกใหม่ และมี 3 ประเทศสมาชิกใหม่จากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (เขมร ลาว พม่า) ซึ่งยังไม่ได้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ ในแถลงการณ์ผลการประชุมสุดยอดฉบับสุดท้ายไม่มีการกล่าวถึงประเด็นโทษประหารชีวิตเช่นเดียวกัน

ในโอกาสของการประชุมสุดยอดเอเชีย-ยุโรป สหภาพยุโรปและประเทศไทยยืนยันเจตนารมณ์ที่จะให้มีการเจรจาอย่างเป็นทางการเพื่อหาข้อสรุปความสัมพันธ์และข้อตกลงความร่วมมือระดับทวิภาคี การเจรจาเพื่อบรรลุข้อตกลงดังกล่าว มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ระบุในข้อตกลงระหว่างสหภาพยุโรปและประเทศโลกที่สามทุกฉบับ ให้รวมประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนเพื่อหยิบยกและแสดงความวิตกกังวลประเด็นโทษประหารชีวิตในประเทศไทย

³⁰ แถลงการณ์ร่วมประธานที่ประชุมระดับรัฐมนตรีสหภาพยุโรป-อาเซียนครั้งที่ 14 ย่อหน้า 26
ดู http://europa.eu.int/comm/external_relations/asean/intro/14mmstat.htm

เป็นที่น่าสังเกตว่าในเดือนมีนาคม พ.ศ.2544 การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสคณะกรรมาธิการยุโรป และประเทศไทย ได้บรรลุข้อตกลงที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์ระดับทวิภาคี ผ่าน “การประชุมประจำปีระหว่างรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศของไทยและคณะกรรมการกิจการภายนอก” สหพันธรัฐมีมติสนับสนุนชนสากลและสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชนเชื่อมั่นเป็นอย่างยิ่งว่าประเด็นโทษประหารชีวิตในประเทศไทย และครอบคลุมยิ่งไปกว่านั้นคือ เรื่องสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ควรได้มีการหยิบยกขึ้นมาเจรจาในที่ประชุมอย่างเป็นทางการโดยให้สอดคล้องกับแนวทางของสหภาพยุโรปต่อประเด็นโทษประหารชีวิตและคำประกาศบทบาทของสหภาพยุโรปในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยในประเทศโลกที่สาม ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2544

4. ศาลอาญาระหว่างประเทศ

ธรรมนูญศาลอาญาระหว่างประเทศ ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2545 ไม่ได้รวมโทษประหารชีวิตไว้ในบทลงโทษซึ่งสอดคล้องกับการปฏิรูปกฎหมายอาญาระหว่างประเทศเมื่อไม่นานมานี้ (ดูธรรมนูญเฉพาะกิจ/โดยเฉพาะการพิจารณาได้ส่วนคดีอาชญากรรมระหว่างประเทศ) ประเทศไทยได้ร่วมลงนามในธรรมนูญโรมศาลอาญาระหว่างประเทศ เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ.2545 การที่ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกศาลอาญาระหว่างประเทศร่วมกับประเทศอื่นอีก 97 ประเทศ จุดประกายความหวังที่จะนำไปสู่การปฏิรูปโดยปฏิริยาถูกไต่ถามโทษประหารชีวิต ถึงแม้ว่ากฎหมายศาลอาญาระหว่างประเทศจะไม่มีผลต่อการพิพากษาคดีโดยกฎหมายของประเทศสมาชิก (มาตรา 80)

โดยความเป็นจริงแล้ว กฎหมายอาญาระหว่างประเทศไม่มีบทลงโทษประหารชีวิต คดีร้ายแรงอุกฉกรรจ์ ตามที่บัญญัติไว้ในธรรมนูญศาลอาญาระหว่างประเทศ อาทิ อาชญากรรมทำลายล้างมนุษยชาติ อาชญากรรมสงครามและการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (เช่นเดียวกับอาชญากรรมนุกรุกทำสงครามเมื่อมีการนำคำจำกัดความมาใช้) ซึ่งดูเป็นเหตุเป็นผลที่จะไม่ให้โทษประหารชีวิตกับอาชญากรรมประเภทอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน

³¹ ดู [http:// europa.eu.int/comm./external_relations/human_rights/adp/guide_en.htm](http://europa.eu.int/comm./external_relations/human_rights/adp/guide_en.htm) และ http:// europa.eu.int/comm./external_relations/human_rights/doc/com01_252_en.pdf

บทที่ 5

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายภายในประเทศ

1. การลงโทษประหารชีวิตและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

มาตรา 31 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การทรมาน,ทารุณกรรม หรือการลงโทษ ด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้ แต่การลงโทษโดยการประหารชีวิตตามที่กฎหมายบัญญัติไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม ตามความในวรรคนี้”

นั่นหมายความว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยยอมรับอย่างชัดเจนว่าโทษประหารชีวิตเป็นข้อยกเว้นของสิทธิในชีวิต และยังกำหนดอีกว่าโทษประหารชีวิตไม่ถือว่าเป็นการละเมิดข้อห้ามการทรมานและการกระทำที่ไร้มนุษยธรรม อย่างไรก็ตามมาตรา 31 ไม่ได้บัญญัติว่าโทษประหารชีวิตเป็นสิ่งที่ยำเป็นหรือเป็นทางเลือกเสมอไป ซึ่งย่อมหมายความว่าไม่จำเป็นต้องแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อที่จะยกเลิกโทษประหารชีวิต

2. ความผิดทางอาญาที่มีโทษประหารชีวิตตามกฎหมายภายในประเทศ

ก. ประมวลกฎหมายอาญาและพระราชบัญญัติอื่น ๆ

ประมวลกฎหมายอาญาของไทย พ.ศ.2499 ได้กำหนดขอบเขตการกระทำผิดอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับโทษประหารชีวิต โดยมีการกำหนดโทษประหารชีวิตสำหรับการกระทำผิดทั้งหมด 31 ความผิด บางกรณีเป็นสิ่งที่รับรู้และเข้าใจกันโดยทั่วไป เช่นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอย่างร้ายแรงและความผิดเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ แต่ในบางกรณีไม่เป็นที่รับรู้กันมากนัก เช่นความผิดเกี่ยวกับการวางเพลิงเผาทรัพย์จนทำให้มีผู้เสียชีวิต ความผิดเกี่ยวกับการเรียกสินบน ในทางปฏิบัติศาลจะพิพากษาลงโทษประหารชีวิตสำหรับคดีค้าเสพติดและคดีฆาตกรรมที่โหดเหี้ยมรุนแรง

บทกำหนดโทษประหารชีวิตเกี่ยวกับการกระทำความผิดในเรื่องต่างๆ มีดังนี้

ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของราชอาณาจักร

- ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาทและผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
- การพยายามปลงพระชนม์พระมหากษัตริย์ หรือปลงพระชนม์พระมหากษัตริย์
- การประทุษร้ายต่อพระองค์หรือเสรีภาพของพระมหากษัตริย์
- การปลงพระชนม์พระราชินีหรือรัชทายาท หรือฆ่าผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
- การประทุษร้ายต่อพระองค์ หรือเสรีภาพของพระราชินีหรือรัชทายาท หรือต่อร่างกาย

หรือเสรีภาพของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
 ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร

- ความผิดฐานเป็นกบฏ

ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายนอกราชอาณาจักร

- ความผิดฐานทำให้ราชอาณาจักรหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรตกไปอยู่ใต้อำนาจอธิปไตยของ รัฐต่างประเทศ หรือเพื่อให้เอกราชของรัฐเสื่อมเสียไป
- ความผิดฐานเป็นคนไทยที่บ่อนทำลายชาติ หรือไปร่วมกับศัตรูเพื่อทำลายชาติ
- ความผิดฐานให้การช่วยเหลืออุปการะต่อศัตรูในยามสงคราม หรือการตระเตรียมการรบของข้าศึก เช่นให้การช่วยเหลือสร้างป้อมค่าย สนามบิน ยานรบ ยานพาหนะทางคมนาคม สิ่งที่ใช้ในการสื่อสาร ยุทธภัณฑ์ เสบียงอาหาร ภู่อื้อ อาคร หรือสิ่งอื่นใดสำหรับใช้ เพื่อการสงครามกระทำการให้ หรือตกไปอยู่ในมือของข้าศึกยุยงทหารให้ละเลยไม่กระทำการตามหน้าที่ ก่อการกำเริบ หนีราชการหรือละเมิดวินัยกระทำการจรรยาบรรณ หรือแนะนำทางให้ข้าศึกได้เปรียบในการรบ
- ความผิดฐานกระทำให้ผู้อื่นล่วงรู้หรือได้ซึ่งข้อความ เอกสารใด ๆ อันปกปิดไว้เป็นความลับสำหรับความปลอดภัยของประเทศในระหว่างรบหรือสงคราม ทำให้รัฐต่างประเทศได้ประโยชน์
- ความผิดฐานกระทำการใด ๆ เพื่อให้เกิดเหตุร้ายแก่ประเทศจากภายนอกและเหตุร้ายได้เกิดขึ้น

ความผิดต่อสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ

- ความผิดฐานฆ่าหรือพยายามฆ่าราชอาธิบดี ราชินี ราชสามี รัชทายาท ประมุขแห่งรัฐต่างประเทศ ซึ่งมีสัมพันธไมตรีกับประเทศไทย หรือผู้แทนรัฐต่างประเทศ

ความผิดเกี่ยวกับการปกครอง

- ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ
- ความผิดฐานเป็นเจ้าพนักงานใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบ
- ความผิดฐานเป็นเจ้าพนักงานเรียกลินบน

ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม

- ความผิดฐานเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมเรียกลินบน
- ความผิดฐานเจ้าพนักงานในการยุติธรรมเรียกรับสินบนก่อนรับตำแหน่ง

ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชน

- ความผิดฐานวางเพลิงเผาทรัพย์ทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายหรือบาดเจ็บสาหัส
- ความผิดฐานวางเพลิงเผาทรัพย์ โรงเรือน เรือ หรือแพที่คนอยู่อาศัย โรงเรือน เรือ หรือแพอันเป็นที่เก็บหรือทำสินค้า โรงมหรสพหรือสถานที่ประชุม โรงเรือนอันเป็น

สาธารณสมบัติของแผ่นดิน เป็นสาธารณสถานหรือเป็นที่สำหรับประกอบพิธีกรรมตามศาสนา สถานีรถไฟ ท่าอากาศยาน หรือที่จอดรถหรือเรือสาธารณะ เรือกลไฟหรือเรือยนต์ อากาศยานหรือรถไฟที่ใช้ในการขนส่งสาธารณะ

- ความผิดฐานกระทำให้เกิดระเบิดทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายหรือบาดเจ็บสาหัส
- ความผิดฐานทำให้เกิดระเบิดแก่ทรัพย์

ความผิดเกี่ยวกับเพศ

- ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราหญิงเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย
- ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราเด็กหญิงเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัส หรือถึงแก่ความตาย
- ความผิดฐานกระทำอนาจารบุคคลอายุเกิน ๑๕ ปีเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย
- ความผิดฐานกระทำอนาจารเด็กอายุต่ำกว่า ๑๕ ปีเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย
- ความผิดฐานเป็นธุระจัดหา ล่อไป หรือ ชักพาไปเพื่อการอนาจารโดยใช้อุบายหลอกลวง ทุบตี

ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย

- ความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา

ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง

- ความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่นเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย
- ความผิดฐานเอาคนลงเป็นทาสหรือให้มีลักษณะคล้ายทาสนำเข้าในหรือส่งออกป็นนอกราชอาณาจักรเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย
- ความผิดฐานเรียกค่าไถ่

ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์

- ความผิดฐานชิงทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย
- ความผิดฐานปล้นทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย

นอกเหนือจากการลงโทษประหารชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ยังมีพระราชบัญญัติที่มีบทกำหนดโทษประหารชีวิตอื่น ๆ อีก เช่น ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545 ได้กำหนดโทษประหารชีวิตสำหรับการกระทำการผลิต นำเข้า หรือส่งออกยาเสพติดประเภทหนึ่งเพื่อขาย การจำหน่ายและมียาเสพติดประเภทหนึ่งไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายมากกว่า 20 กรัม รวมถึงการใช้อุบายหลอกลวง การข่มขู่ การใช้กำลังประทุษร้าย ใช้อำนาจครอบงำ หรือข่มขืนใจผู้หญิงหรือบุคคลซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะให้เสพยาเสพติด นอกจากนี้ยังมีความผิดเกี่ยวกับการใช้อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืนหรือวัตถุระเบิดก็มีโทษประหารชีวิตตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธ พ.ศ.2490 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2543

ข. โทษประหารชีวิตตามกฎหมายอาญาทหาร

ความผิดตามกฎหมายอาญาทหารได้กำหนดโทษประหารชีวิตไว้ 16 กรณี ดังนี้

1. ความผิดฐานเป็นเชลยศึกได้รับการปล่อยตัวแล้วกลับมารบอีก
2. ความผิดฐานเป็นราชศัตรู ปลอมตัวเข้าไปทำการสอดแนมในสถานที่ของทหาร
3. ความผิดฐานให้ความช่วยเหลือราชศัตรูที่เข้ามาสอดแนมในสถานที่ของทหารโดยรู้ว่าเป็นราชศัตรู
4. ความผิดฐานเป็นทหารทำการเกลี้ยกล่อมคนให้ไปเป็นพวกราชศัตรู
5. ความผิดฐานเป็นนายทหารมีหน้าที่บังคับกองทหาร ไม่ใช้ความสามารถให้เต็มที่ในการต่อสู้ข้าศึกและ ยอมแพ้โดยยกกองทหาร บ้อม ค่าย เรือรบ หรือสถานที่ของราชการให้แก่ราชศัตรู
6. ความผิดฐานยุยงหรือปลุมนินใจให้ผู้บังคับบัญชากองทหารยอมแพ้แก่ราชศัตรู
7. ความผิดฐานเป็นนายทหารเรือซึ่งมีหน้าที่ควบคุมเรือของทหาร ถอยเรือออกจากที่รบในขณะรบ พุ่งโดยไม่มีเหตุอันสมควร
8. ความผิดฐานเป็นทหารละทิ้งหรือทำลายทรัพย์สินที่ใช้ในการรบ เช่น อาวุธ เสาบียง หรือเครื่องยุทโธปกรณ์ และกระทำต่อหน้าราชศัตรู
9. ความผิดฐานเป็นทหารละทิ้งหน้าที่ต่อหน้าราชศัตรู
10. ความผิดฐานเป็นทหารละเลยไม่กระทำตามคำสั่งต่อหน้าราชศัตรู
11. ความผิดฐานเป็นทหาร ขัดขืนไม่กระทำตามคำสั่ง ต่อหน้าราชศัตรู
12. ความผิดฐานทำร้ายทหารยามต่อหน้าราชศัตรู
13. ความผิดฐานเป็นทหารและทำร้ายผู้บังคับบัญชาต่อหน้าราชศัตรู
14. ความผิดฐานก่อการกำเริบมั่วสุมตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป ใช้กำลังทำร้ายหรือรู้ว่าจะทำร้ายหรือทำให้เกิดความวุ่นวายภายในบ้านเมือง และได้กระทำต่อหน้าราชศัตรู
15. ความผิดฐานก่อการกำเริบโดยมีอาวุธตั้งแต่หนึ่งคนขึ้นไปและได้ก่อการกำเริบต่อหน้าราชศัตรู
16. ความผิดฐานบ่อนทำลายสมรรถภาพของทหาร อันเป็นส่วนหนึ่งของแผนที่จะล้มล้างรัฐบาลหรือ เพื่อให้เปลี่ยนแปลงประเพณีทางการเมืองหรือเศรษฐกิจของทหาร

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองมาตรา 6 ได้กล่าวถึงสิทธิการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์ไว้ว่า ในประเทศที่ยังไม่ได้ยกเลิกโทษประหารชีวิต การลงโทษประหารชีวิตอาจกระทำได้เฉพาะกรณีอาชญากรรมร้ายแรงที่สุดเท่านั้น ความเห็นทั่วไปของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน สำนักข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเกี่ยวกับมาตรา 6 ของกติกานี้ได้เน้นย้ำอย่างชัดเจนว่ารัฐภาคีต้องยกเลิกโทษประหารชีวิต “บทบัญญัติข้อนี้ยังกล่าวถึงว่าการยกเลิกโทษประหารชีวิตนั้นเป็นสิ่งที่พึงประสงค์อย่างยิ่ง” คณะ

กรรมการยังสรุปว่ามาตรการเกี่ยวกับการยกเลิกโทษประหารทั้งปวงควรได้รับการพิจารณาว่า “เป็นความก้าวหน้าในการได้ใช้สิทธิในชีวิต” คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนมีความเห็นอีกว่า “คำว่า “อาชญากรรมร้ายแรงที่สุด” จะต้องตีความอย่างจำกัดให้หมายถึงว่าโทษประหารชีวิตจะต้องเป็นมาตรการเฉพาะเจาะจงจริงๆ เท่านั้น” แนวทางปฏิบัติของสหประชาชาติในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องโทษประหารชีวิต³² ได้กำหนดว่าโทษประหารชีวิตควรจะทำได้เฉพาะ “อาชญากรรมร้ายแรงที่สุด” “ไม่ควรนำโทษประหารชีวิตไปใช้กับการกระทำความผิดที่ร้ายแรงแต่ขาดเจตนา แม้ว่าผลการกระทำนั้นเป็นอาชญากรรมที่รุนแรงก็ตาม” (วรรค 1.)

สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากล และสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน พิจารณาแล้วเห็นว่าแม้ว่าในทางปฏิบัติการกำหนดโทษประหารชีวิต ประเทศไทยได้พิจารณาเห็นว่าเป็นอาชญากรรมร้ายแรงที่สุด³³ แต่ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดบางประเภทไม่มีความจำเป็นต้องเป็น “การกระทำความผิดร้ายแรง หรือผลการกระทำเป็นอาชญากรรมร้ายแรง” จึงไม่สามารถจะเป็นอาชญากรรมร้ายแรงที่สุดตามแนวทางปฏิบัติของสหประชาชาติในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องโทษประหารชีวิต สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากล และสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชนมีความเห็นว่าประเทศไทยควรพิจารณาลดจำนวนฐานความผิดที่ต้องลงโทษประหารชีวิตให้น้อยลง เพราะในขณะนี้มีการกำหนดโทษประหารชีวิตสำหรับการกระทำความผิดทั้งหมดมากกว่า 50 ความผิด

3. การลงโทษประหารชีวิตประชาชนผู้ด้อยโอกาส

ในประเทศไทยการลงโทษประหารชีวิตจะไม่ทำกับหญิงมีครรภ์ ผู้เยาว์ หรือบุคคลผู้ป่วยวิกลจริต ซึ่งตรงกับมาตรา 6 (5) ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่บัญญัติว่า “บุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปีที่กระทำความผิดจะถูกพิพากษาประหารชีวิตมิได้ และจะดำเนินการประหารชีวิตสตรีขณะมีครรภ์มิได้” และในวรรค 3 ของแนวทางการปฏิบัติของสหประชาชาติในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องโทษประหารชีวิตได้บัญญัติว่า “บุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปีในขณะที่กระทำความผิด หรือหญิงมีครรภ์ หรือหญิงตั้งครรภ์ หรือบุคคลผู้วิกลจริตจะต้องไม่ถูกลงโทษประหารชีวิต”

³² มติคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ 1984/50 วันที่ 25 พฤษภาคม 2527

³³ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก พ.ศ.2532

ก. การลงโทษประหารชีวิตหญิงตั้งครรภ์

มาตรา 247 วรรค 2 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติว่า “หญิงใดจะต้องประหารชีวิต ถ้ามีครรภ์อยู่ ให้รอจนคลอดบุตรเสียก่อนแล้ว จึงให้ประหารชีวิต” และระเบียบวิธีการประหารชีวิตนักโทษได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่เรือนจำต้องตรวจการตั้งครรภ์ของนักโทษหญิงด้วย

ข. การลงโทษประหารชีวิตผู้เยาว์ (อายุต่ำกว่า 18 ปี)

แม้ว่าในทางปฏิบัติจะไม่ได้ใช้การลงโทษประหารชีวิตสำหรับผู้ต้องหาอายุต่ำกว่า 20 ปี แต่ตามบทบัญญัติของกฎหมายยังมีบทกำหนดโทษประหารชีวิตสำหรับผู้มีอายุเกินกว่าสิบเจ็ดปีจนถึงเดือนตุลาคม 2546

ในปี 2546 ประเทศไทยได้แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 76 ของประมวลกฎหมายอาญาซึ่งไม่สอดคล้องกับมาตรา 6.5 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง³⁴ กล่าวคือ การยกเลิกโทษประหารชีวิตและโทษจำคุกตลอดชีวิตแก่ผู้ต้องหาที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีในขณะกระทำความผิด การแก้ไขเพิ่มเติมนี้ยังทำให้สอดคล้องกับมาตรา 37(a) ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก พ.ศ. 2532 ซึ่งประเทศไทยได้ให้การรับรองเมื่อ พ.ศ.2535³⁵ ในกฎหมายปัจจุบัน ห้ามมิให้ลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตแก่ผู้เยาว์อายุต่ำกว่า 18 ปีในขณะกระทำความผิด เมื่อใดผู้เยาว์อายุต่ำกว่า 18 ปีได้กระทำความผิดที่ต้องลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต ให้เปลี่ยนการลงโทษเป็นการจำคุก 50 ปีโดยอัตโนมัติ ซึ่งเป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่จะไม่มีการลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตโดยปราศจากการได้รับการปล่อยตัวสำหรับเด็กหรือผู้เยาว์อายุต่ำกว่า 18 ปี

³⁴บุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่กระทำความผิดจะถูกพิพากษาประหารชีวิตมิได้ และจำดำเนินการประหารชีวิตสตรีขณะมีครรภ์มิได้

³⁵เด็กจะไม่ถูกทรมานหรือถูกทำร้ายใด ๆ ที่ผิดมนุษยธรรมจะด้วยการลงโทษใด ๆ ก็ตามการประหารชีวิตและการจำคุกตลอดชีวิตโดยที่ไม่มีโอกาสถูกปล่อยออกจากคุกจะต้องไม่ลงทากับผู้เยาว์ที่อายุต่ำกว่า 18 ปี”

ค. การลงโทษประหารชีวิตผู้วิกลจริต

การลงโทษประหารชีวิตบุคคลผู้วิกลจริต เป็นเรื่องต้องห้ามในประเทศไทย กฎหมายในปัจจุบันได้ บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิตเกิดวิกลจริตก่อนถูกประหารชีวิต ให้รอการประหารชีวิตไว้ก่อนจนกว่าผู้นั้นจะหาย...ถ้าผู้วิกลจริตนั้นหายภายหลังปีหนึ่งนับแต่วันคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลดโทษประหารชีวิตลงเหลือจำคุกตลอดชีวิต” ดังนั้น หมายความว่า

- ก. ถ้านักโทษผู้วิกลจริตหายก่อน 1 ปีจะถูกลงโทษประหารชีวิตได้
- ข. ถ้านักโทษผู้วิกลจริตหายหลัง 1 ปีจะถูกลดโทษจากประหารชีวิตเป็นจำคุกตลอดชีวิต
- ค. ถ้านักโทษผู้วิกลจริตไม่สามารถรักษาให้หายหลังจาก 1 ปีจะไม่ถูกตัดสินประหารชีวิต

กฎหมายได้กำหนดว่าเจ้าหน้าที่เรือนจำต้องพิจารณาตรวจสอบสภาพจิตของนักโทษทุกคนที่ถูกพิจารณาลงโทษประหารชีวิตซึ่งได้ยื่นฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษจากพระมหากษัตริย์

บทที่ 6

สิทธิการสอบสวนอย่างเป็นธรรม

ถึงแม้ว่าโดยทางทฤษฎีแล้วกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นทางการของประเทศไทย การกำหนดโทษประหารชีวิต จะเหมือนกับมาตรการทางกฎหมายของนานาชาติก็ตาม แต่ในทางปฏิบัตินั้นก็ยังน่าเป็นห่วง เนื่องจากการเลือกปฏิบัติ ความยากลำบากในการเข้าถึงทนายความ สภาพเงื่อนไขการควบคุมตัวในสถานีดำรวจและในคุก รวมทั้งการคอร์รัปชันในวงการตำรวจ อาจนำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงได้

ในกรณีนโยบายสงครามยาเสพติดของรัฐบาล อาจจะทำให้เป็นอันตรายต่อกระบวนการยุติธรรมได้ ในช่วงนโยบายสงครามยาเสพติด รัฐบาลได้มีคำสั่งให้สถานีดำรวจทุกสถานีจัดทำบัญชีรายชื่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด หลังจากนั้นรัฐบาลจะให้โอกาสตำรวจเพื่อให้ส่งรายชื่อภายใน 15 วัน จำนวนรายชื่อในบัญชีจะต้องถูกลดให้ได้ 25% ภายในสิ้นเดือนของเดือนแรกของนโยบายนี้ 50% ภายในสิ้นเดือนที่สอง และรายชื่อในบัญชีจะต้องหมดให้ได้ภายในเดือนเมษายน³⁶ นโยบายนี้ไม่ได้เปิดช่องให้มีการสอบสวนที่ถูกต้อง และนำไปสู่การละเมิดสิทธิได้ ประชาชนจะถูกกระตุ้นให้ปรักปรำซึ่งกันและกัน ตำรวจจะจับกุมในข้อหาเมียบ้าไว้ในครอบครองเพื่อจะบีบบังคับให้ “รับสารภาพ” ว่ามีกัญชาไว้ในครอบครอง ยิ่งไปกว่านั้นมันยิ่งเลวร้ายมากขึ้นจากการทรมาน การทารุณกรรม การปฏิบัติอย่างไร้มนุษยธรรม และโหดร้ายในระหว่างการควบคุมตัวของเจ้าหน้าที่เพื่อให้สารภาพความผิด

จากการศึกษานักโทษประหารชีวิต 100 คน แสดงให้เห็นว่านักโทษส่วนใหญ่ยากจน และมีการศึกษาค่ำ³⁷ ในจำนวน 49 คนที่ตอบว่ามีการศึกษา นั้น 19 คน จบแค่ระดับประถมศึกษา ไม่มีใครที่จบการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ 21 คนจากนักโทษ 59 คนตอบว่าตัวเองมาจากครอบครัวที่ยากจน ผลการศึกษานี้ได้ยืนยันถึงการเลือกปฏิบัติ ในกระบวนการยุติธรรมโดยทั่วไป และโดยเฉพาะในกรณีโทษประหารชีวิต

1. กระบวนการดำเนินคดี

เมื่อได้มีการแจ้งความคดีอาญาต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจแล้ว การสอบสวนก็จะเริ่มต้นขึ้น และตำรวจก็จะส่งสำนวนคดีไปที่สำนักงานอัยการ (ภายใต้เงื่อนไขการสร้างระบบการตรวจสอบถ่วงดุลในกระบวนการดำเนินคดี) อัยการจะพิจารณาตัดสินว่าสำนวนการสอบสวนนั้นสมควรจะสั่งฟ้องหรือไม่

³⁶ มาจากการสัมภาษณ์นายสันต์ พานิช และผู้ช่วยศาสตราจารย์ จรัส ดิษฐาภิรักษ์ Human Rights Commissioner

³⁷ การศึกษาของ สมศรี หาญอนันตสุข ในวิทยานิพนธ์ปริญญาโท เสนอต่อสำนักงานศึกษาสิทธิมนุษยชนและพัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ.2545

ถ้ามีความเห็นที่ขัดแย้งกันว่าสมควรส่งสำนวนคดีฟ้องศาลหรือไม่ วิธีการนี้เป็นการสร้างระบบการตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างอัยการและตำรวจ

ขั้นตอนหลังจากนั้นก็จะเป็นการส่งสำนวนให้ผู้บังคับบัญชา คำสั่งฟ้องจะถูกตรวจสอบอีกครั้ง โดยผู้ว่าราชการจังหวัดนั้น ๆ หรือผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ถ้าบุคคลเหล่านั้นไม่เห็นด้วยที่จะให้ส่งสำนวนคดีขึ้นฟ้องศาล ก็จะมีความเห็นที่ในสำนวนการสอบสวนและสำนวนการสอบสวนก็จะถูกส่งต่อไปให้อัยการสูงสุดเพื่อพิจารณาว่าจะสั่งฟ้องหรือไม่

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2477 ได้กล่าวว่าศาลยังต้องพิจารณากรณีอาชญากรรมทุกกรณี โดยให้เป็นมาตรฐานเดียวกันนานาชาติ ถ้าสำนักงานอัยการสูงสุดเห็นควรไม่สั่งฟ้องก็ยิ่งเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายหรือเหยื่อผู้ถูกทำร้าย ฟ้องศาลโดยตรงได้อีกด้วย

อัยการยังมีส่วนร่วมในการซักถามในศาลเด็กและเยาวชนในกรณีที่มิผู้ถูกละเมิดทางเพศอัยการจะทำหน้าที่ปกป้องเหยื่อที่ถูกละเมิดทางเพศ ในการร่วมการซักถาม ร่วมกับทมิ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ทนายความและองค์กรพัฒนางานเอกชน สำนักงานอัยการสูงสุดจะใช้อัยการผู้หญิง ในกรณีที่เกี่ยวกับเยาวชนและการล่วงละเมิดทางเพศ โดยเชื่อว่าอัยการหญิงเหล่านี้จะมีวิธีการซักถามดีกว่าตำรวจ การดำเนินการแบบนี้ได้รับผลสะท้อนกลับที่ดีในบทบาทและการเป็นมืออาชีพของอัยการในคดีดังกล่าว

หน่วยงานบริหารสูงสุดของอัยการคือคณะกรรมการอัยการ (Public Prosecution Commission) ซึ่งประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญ 15 คน ซึ่งบางคนมาจากรัฐสภาหรือถูกเสนอโดยสำนักงานอัยการตามภาคต่าง ๆ ของประเทศ บุคคลเหล่านี้จะถูกแต่งตั้งโดยรัฐบาล กระบวนการแต่งตั้งอยู่ภายใต้กฎหมาย และคณะกรรมการนี้มีความเกี่ยวข้องกับสำนักงานอัยการสูงสุด นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมการอีกคณะหนึ่งซึ่งทำหน้าที่ในการสอบสวน คณะกรรมการสอบสวนจะตรวจสอบระบบการสั่งฟ้องคดี และมีอำนาจหน้าที่สอบสวนการติดสินบนของข้าราชการรวมถึงการไล่ออกจากราชการ เงินเดือนของอัยการจะสูงเกือบเท่าผู้พิพากษาศาลฎีกา การที่เงินเดือนอัยการสูงคือเครื่องมืออันหนึ่งที่ลดความเสี่ยงของการรับสินบนในระบบการสั่งฟ้องคดี

อย่างไรก็ตามคณะผู้หาข้อเท็จจริงยังได้รับการร้องเรียนในเรื่องการติดสินบนในระบบการสั่งฟ้องในระยะแรก ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการร้องเรียนเกี่ยวกับการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจรับสินบน

สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากลและสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชนเสียใจที่เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิเสธที่จะพบกับคณะผู้หาข้อเท็จจริง สำนักงานอัยการก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์เรื่องการรับสินบนเช่นเดียวกัน ครั้งหนึ่งภรรยาของผู้ติดคุกคนหนึ่งที่ถูกพิพากษาลงโทษประหารชีวิต

กล่าวว่าอัยการเสนอให้เธอจ่ายเงิน 100,000 บาท³⁸ เพื่อที่จะยกเลิกข้อหาฆาตกรรมของสามี เธอ ก่อนการสั่งฟ้องคดีไปยังศาลอุทธรณ์ ทางอัยการก็เสนอให้เธอจ่ายเงินอีกครั้ง³⁹ เพื่อให้ยุติการยื่นอุทธรณ์ ในระหว่างการพบกับคณะผู้หาข้อเท็จจริงอัยการผู้ให้สัมภาษณ์ได้ปฏิเสธข้อหารับสินบนทั้งหมด โดยอธิบายว่ามีขั้นตอนการตรวจสอบเพื่อป้องกันการติดสินบนอย่างเข้มงวด

ปัจจุบันนี้ประเทศไทยได้มีการพิจารณาถึงการแก้ไขการติดสินบนโดยให้ตำรวจดำเนินการเฉพาะการจับกุมเท่านั้น ส่วนการสอบสวนจะกระทำโดยอัยการซึ่งได้มีกฎหมายที่ได้กำหนดไว้เพื่อควบคุมการติดสินบนของอัยการไว้มากพอสมควรเช่นกรณีที่เจ้าหน้าที่รัฐมีส่วนเกี่ยวข้องกับการฆาตกรรม อัยการ เจ้าหน้าที่จากกระทรวงมหาดไทย และหมอจะต้องอยู่ชั้นสูตรศพ ในขณะที่เดียวกันสำนักงานอัยการจะเกี่ยวข้องในการสอบสวนการเสียชีวิตระหว่างการจำคุกเพื่อรอการพิจารณา

2. การจับกุม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาตรา 237 ได้บัญญัติว่า ในคดีอาญา การจับและคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือผู้นั้นกระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นให้จับได้โดยไม่มีหมายตามที่กฎหมายบัญญัติ

ผู้ถูกจับจะต้องได้รับการแจ้งข้อหาและรายละเอียดแห่งการจับโดยไม่ชักช้า และจะต้องได้รับโอกาสแจ้งให้ญาติหรือบุคคลซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจทราบในโอกาสแรกได้

รัฐธรรมนูญมาตรา 243 ได้ระบุถึงการปกป้องสิทธิการป้องกันตัวเองเมื่อถูกกล่าวหา “บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง อันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญา” ผู้ที่ถูกจับกุมจะต้องถูกนำมาขึ้นศาลภายใน 48 ชั่วโมง นับตั้งแต่อยู่ที่สถานีตำรวจ เพื่อให้ศาลจะได้ตัดสินว่ามีเหตุผลทางกฎหมายเพียงพอหรือไม่ ที่จะกักขังผู้ที่ถูกจับกุม มีกรณียกเว้นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ตามที่กฎหมายได้ระบุไว้เท่านั้น ภายใต้ประมวลกฎหมายอาญา ผู้ที่ถูกจับกุมจะถูกนำมาที่ศาลภายใน 48 ชั่วโมง แต่ถ้านการสอบสวนยังไม่เสร็จเรียบร้อย ศาลมีอำนาจสั่งขังติดต่อกันหลายครั้งได้ ในแต่ละครั้งไม่เกิน 12 วัน รวมทั้งสินไม่เกิน 84 วัน และต้องฟ้องให้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ มิฉะนั้น ผู้ที่ถูกจับกุมจะต้องถูกปล่อยตัวไป

ประเทศไทยพยายามที่จะดำเนินการให้สอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มาตรา 9 วรรค 3 บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีความจำเป็นในการสอบสวนช่วงเวลา 48 ชั่วโมง อาจจะถูกขยายได้เท่าที่จำเป็นแต่ต้องไม่เกิน 7 วัน” ซึ่ง

³⁸ เท่ากับ 2,000 ยูโร

³⁹ เท่ากับ 20,000 ยูโร

ประเทศไทยรับรองตามกติกาข้อนี้⁴⁰ จนกระทั่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้บอกว่า ประมวลกฎหมายวิธีความอาญาของไทยไม่ได้ตรงตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองมาตรา 9 ย่อหน้า 3 ที่กล่าวว่า “บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญา จะต้องถูกนำส่งศาลโดยพลันหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่มีอำนาจตามกฎหมาย” ซึ่งความเห็นทั่วไปของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน สำนักข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติครั้งที่ 8 เกี่ยวกับมาตรา 9 ได้ระบุอย่างเฉพาะเจาะจงว่า “การล่าช้าต่าง ๆ ต้องไม่เกินภายใน 2-3 วัน” (ย่อหน้า 2)

สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากลและสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชนเห็นว่า ประมวลกฎหมายวิธีความอาญาของไทยควรจะถูกแก้ไขเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา 9 ของกติการะหว่างประเทศ คณะผู้หาข้อเท็จจริงได้พบข้อเท็จจริงได้รับรายงานว่าเวลาที่ผู้ถูกคุมขังที่สถานีตำรวจนั้นมักจะถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจบังคับให้สารภาพ โดยการทรมาน ทารุณกรรมอย่างโหดเหี้ยม ไร้มนุษยธรรมหรือการปฏิบัติที่ลดทอนความเป็นมนุษย์

คณะผู้หาข้อเท็จจริงได้พบกับมารดาของผู้ต้องโทษที่รอประหารชีวิตคนหนึ่ง ซึ่งถูกจับเมื่อ 1 มกราคม 2544 ที่จังหวัดนนทบุรีในข้อหาครอบครองยาบ้า ผู้ต้องขังผู้นี้มียาบ้า 100,000 เม็ดอยู่ในรถ และยังถูกกล่าวหาเพิ่มเติมจากการที่เขาสารภาพกับตำรวจตามคำบอกเล่าของมารดานั้นลูกชายถูกทรมานให้สารภาพ โดยถูกทำร้ายจนศีรษะแตกระหว่างการจับกุม และยังจ่อปืนไปยังลูกชายของเธอ และถามลูกชายของเธอว่า “มึงอยากมีชีวิตอยู่หรืออยากตาย”

คณะผู้หาข้อเท็จจริงยังได้พบผู้ต้องขังอีกคนหนึ่งซึ่งต้องโทษประหารชีวิตเช่นเดียวกัน เขาถูกจับได้ว่ามียาบ้าจำนวน 199,500 เม็ดในครอบครองที่โรงแรมแห่งหนึ่ง ที่ซึ่งเขานัดพบกับพี่ชายของเขา เขากล่าวว่าเขาไม่ได้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด และไม่รู้อะไรเลย ขณะที่เขาถูกจับกุมตัวที่โรงพัก เขากล่าวว่าถูกทรมาน โดยตำรวจได้ปิดตาเขา และใส่ถุงมือเอาไว้หลังไว้ เขาถูกเตะ ชก จนทำให้เขาต้องสารภาพเพื่อความอยู่รอด

นักโทษคนหนึ่งซึ่งเป็นชาวต่างชาติถูกกล่าวหาว่าฆ่าคนตาย และถูกจำคุก 13 ปี 4 เดือน ได้บอกว่าตำรวจขกเขา มัดเขาด้วยสายไฟฟ้า และเอาอุปกรณ์สติกครอบหัวเขาไว้จนเป็นลม เขาจำเป็นต้องเซ็นใบรับสารภาพ เป็นภาษาไทยทั้งๆที่เขาไม่เข้าใจ เพราะกลัวจะเป็นอันตรายต่อชีวิตของเขา

⁴⁰การศึกษาโดย สมศรี หาญอนันตสุข ในวิทยานิพนธ์ปริญญาโท เสนอต่อสำนักงานศึกษาสิทธิมนุษยชนและพัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ.2535

3. การช่วยเหลือทางกฎหมาย

ก. ผู้ถูกคุมขังที่สถานีตำรวจก่อนถูกส่งฟ้อง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาตรา 239 บัญญัติว่า “ผู้ถูกควบคุม คุมขัง หรือ จำคุกย่อมมีสิทธิพบและปรึกษานายความเป็นการเฉพาะตัว และมีสิทธิได้รับการเยี่ยมตาม สมควร” ทั้ง ๆ ที่มีกฎหมายรัฐธรรมนูญปกป้องคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกคุมขังให้พบทนายได้ ทุกขณะที่ถูกคุมขังที่สถานีตำรวจ แต่ไม่มีข้อบังคับใด ๆ ที่จะบังคับให้ตำรวจแจ้งสิทธินี้แก่ผู้ ที่ถูกคุมขัง (ยกเว้นผู้ถูกคุมขังที่เป็นผู้เยาว์เท่านั้น) คณะผู้หาข้อเท็จจริง ได้รับรายงานว่า ตำรวจได้ละเลยการแจ้งสิทธินี้แก่ผู้ถูกคุมขัง มาตรา 241 ยังได้ระบุต่อไปอีกว่าผู้ต้องหาจะ ต้องมีทนายความอยู่ด้วยระหว่างการสอบปากคำตนเอง และต้องมีสิทธิตรวจหรือคัดสำเนา คำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตนเมื่อพนักงานอัยการได้ ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว

ความยากในทางปฏิบัติที่เกิดขึ้นคือ รัฐไม่ค่อยจ่ายค่าตอบแทนแก่ทนายความให้กับ ผู้ต้องหาในสถานีตำรวจ สภานายความ⁴¹ ได้พยายามที่จะหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหา โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แต่สภานายความได้แบกรับภาระค่าจ้างทนายด้วยราคาที่สูง และโดย ทั่วไปแล้วจะมีทนายความที่มีประสบการณ์และอายุการทำงานไม่มากพอที่จะทำงานนี้ได้

หลักประกันของสหประชาชาติในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องโทษประหารชีวิตได้ระบุว่าผู้ ต้องสงสัยหรือผู้ที่ถูกกล่าวหาที่ต้องโทษประหารชีวิต ควรจะได้รับความช่วยเหลือทาง กฎหมายตลอดขั้นตอนการดำเนินการทางกฎหมาย⁴²

สหพันธสิทธิมนุษยชนสากลและสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน เห็นว่าควรมีการออก กฎหมายที่กำหนดให้ตำรวจต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงสิทธิของเขาที่จะได้พบทนายความ และห้ามมิให้สอบสวนผู้ต้องหาจนกว่าเขาจะได้พบทนายความ กลไกการบังคับใช้ที่มี ประสิทธิภาพจะต้องกำหนดไว้ในกฎหมายว่าการจับกุมจะเป็นโมฆะถ้ามีการปฏิบัติแต่เพียง บางส่วนหรือการไม่ปฏิบัติทั้งหมด

ยิ่งไปกว่านั้นรัฐควรจะจ่ายค่าตอบแทนให้ทนายที่เข้าไปเป็นทนายให้กับผู้ต้องหาที่ สถานีตำรวจ ในระดับที่เพียงพอเพื่อที่จะให้มีทนายความที่อยากรจะทำหน้าที่นี้มากขึ้น และ ยังช่วยให้มีทนายความที่มีความสามารถเข้ามาทำงานนี้มากขึ้นด้วย

ในกรณีของผู้เยาว์ควรจะมีวิธีการที่เข้มงวดขึ้นไปอีก กล่าวคือ ผู้เยาว์จะต้องมีที่ ปกษาทางกฎหมาย นักสังคมสังเคราะห์ และผู้แทนจากสำนักงานอัยการอยู่ในระหว่างการ ชักถาม ขั้นตอนทางกฎหมายนี้ควรครอบคลุมจนถึงผู้ที่มีอายุ 18 ปี

⁴¹ สภานายความเป็นตัวแทนอาชีพกฎหมาย ซึ่งเทียบเท่ากับ Bar Association

⁴² ย่อหน้า 5

ข. การมีทนายความหลังจากถูกฟ้องร้อง

ผู้ถูกกล่าวหาทุกคนต้องมีทนายความ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาตรา 242 ระบุว่า “ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายจากรัฐ โดยศาลเป็นผู้แต่งตั้งทนายให้หรือในกรณีที่ผู้ถูกคุมขังหรือคุมขังไม่สามารถหาทนายความได้ รัฐจะต้องให้ความช่วยเหลือโดยจัดหาทนายความให้โดยเร็ว หรือว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่สามารถจ้างทนายความได้ ศาลก็จะแต่งตั้งทนายความให้สำหรับกรณีนั้น ๆ โดยรัฐเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย”

ในทางปฏิบัติแล้ว วิธีการที่ศาลแต่งตั้งทนายความให้กลายเป็นท้วงติงที่เป็นจุดอ่อนของการพิจารณาอย่างเป็นธรรมทั้งด้านความเชี่ยวชาญและตัวบุคคลในกระบวนการพิจารณาคดี ศาลจะแต่งตั้งทนายความตามรายชื่อที่ได้ลงทะเบียนไว้กับศาล ภายใต้ระบบปัจจุบันทนายความส่วนใหญ่ที่มาลงทะเบียนมักเป็นทนายความที่เพิ่งเรียนจบและต้องการหาประสบการณ์ในภาคปฏิบัติให้มากขึ้น ซึ่งหมายความว่าทนายความส่วนใหญ่จะไม่มีประสบการณ์นั่นเอง มีผู้ต้องหาคนหนึ่งเปิดเผยว่าทนายความของเขาไม่เพียงแต่ไม่แน่ใจที่จะใช้คำโต้แย้งที่เหมาะสมในช่วงการพิจารณาคดีเท่านั้น แต่ยังต้องพยายามทำตนไม่ให้ผู้พิพากษาไม่พอใจต่อการคัดค้านในศาลด้วย คณะผู้หาข้อเท็จจริงยังได้รับรายงานว่าทนายความที่ได้แต่งตั้งจากศาลยังใช้เวลาในการเตรียมการและรวบรวมข้อเท็จจริงที่ไม่เพียงพออีกด้วย

ในหลาย ๆ กรณี ประชาชนที่ยากจนจำต้อง “รับสารภาพ” และพยายามที่จะเจรจาให้ถูกตัดสินจำคุกน้อยที่สุดมากกว่าการเสี่ยงถูกลงโทษประหารชีวิต ในกรณีนี้จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อการพิจารณาเพราะจะทำให้ประหยัดเงินและเวลา แต่คณะผู้หาข้อเท็จจริงได้รับรายงานว่ามักมีบุคคลที่ต้องรับสารภาพต่ออาชญากรรมที่เขาไม่ได้กระทำขึ้น ดังนั้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าการปรับปรุงเรื่องผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายจะช่วยลดกระบวนการยุติธรรมในทางที่ผิด ๆ ได้

สภาทนายความได้แนะนำกับคณะผู้หาข้อเท็จจริงว่าการจัดทำรายชื่อของทนายที่ทำคดีต่าง ๆ ควรจะให้สภาทนายความช่วยดำเนินการให้ และศาลควรจะต้องติดต่อกับสภาทนายความ เมื่อมีความจำเป็นที่จะแต่งตั้งทนาย สภาทนายความจะจัดหาทนายที่เหมาะสมให้ คณะผู้หาข้อเท็จจริงเห็นว่าการจัดระบบในรูปแบบนี้ จะเป็นผลประโยชน์ที่ดีต่อการพิจารณาคดี และแนะนำว่ากระทรวงยุติธรรมควรสนับสนุนให้มีระบบเช่นนี้

ความยากลำบากส่วนหนึ่งของระบบนี้คือ การจ่ายค่าตอบแทนที่เหมาะสมให้กับทนายความ จำเลยที่ศาลจัดหาทนายความให้ ทนายความจะเรียกร้องค่าตอบแทนที่สูงกว่าที่รัฐจะจ่ายให้ได้ ในการเป็นทนายฝ่ายจำเลยภายใต้ระบบการช่วยเหลือทางกฎหมาย ค่าตอบแทนได้ขยับสูงขึ้น ใน พ.ศ.2546 จนถึงปัจจุบัน คดีที่เกี่ยวข้องกับการประหารชีวิต

จะได้รับค่าตอบแทนที่สูงที่สุดคือ 30,000 บาท⁴³ ซึ่งเป็นการจ่ายค่าตอบแทนทางกฎหมายในจำนวนที่สูงที่สุดในระบบการช่วยเหลือทางกฎหมายแต่ก็ยังต่ำกว่าค่าตอบแทนในคดีปกติทั่วไปที่ไม่ต้องการความช่วยเหลือจากศาล ค่าตอบแทนจำนวนนี้ถือว่าเพียงพอถ้าคดีจะต้องใช้เวลาพิจารณาคดีภายใน 1 ปี แต่คดีที่เกี่ยวข้องกับโทษประหารชีวิตโดยทั่วไปแล้วจะดำเนินการต่อสู้กันถึงศาลทั้งสามชั้น และจะใช้เวลามากกว่า 1 ปี โดยทั่วไปแล้วผู้ต้องหาจะมีสิทธิที่จะใช้ทนายคนเดียวจนตลอดการพิจารณา สภานายความอยากจะเห็นว่าค่าตอบแทนควรจะสูงขึ้นถึง 150,000 บาท⁴⁴ คณะผู้หาข้อเท็จจริงได้ตั้งคำถามนี้กับกระทรวงยุติธรรม ซึ่งได้รับคำตอบว่ากำลังมีการตกลงกับสภานายความเพื่อที่จะเพิ่มหลักประกันในการช่วยเหลือทางกฎหมาย ซึ่งในขณะนี้หลักประกันในการช่วยเหลือทางกฎหมายได้เริ่มดำเนินการแล้ว แต่ยังไม่ได้ขยายให้ครอบคลุมทั่วประเทศ

สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากลและสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน เชื่อว่าการเพิ่มค่าตอบแทนทนายความจะคุ้มค่าที่จะทำให้การพิจารณาคดีมีประสิทธิภาพมากขึ้น และจะเป็นประโยชน์ของความยุติธรรม

ความยากลำบากในการหาทนายนั้นได้ขัดกับหลักการของสหประชาชาติในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องโทษประหารชีวิต ซึ่งระบุไว้ว่า “ทุกคนที่ถูกสงสัยหรือถูกกล่าวหาข้อหาอาชญากรรม โดยที่อาจจะได้รับโทษประหารชีวิต สมควรจะได้รับความช่วยเหลือ ด้านกฎหมายทุกขั้นตอนตลอดการพิจารณาคดี” นอกจากนี้ยังขัดกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มาตรา 14 เกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับคำปรึกษาทางกฎหมายอีกด้วย⁴⁵

4. การจัดหาล่ามให้แก่ผู้ต้องโทษ

คณะผู้หาข้อเท็จจริงได้รับทราบจากผู้ถูกคุมขังซึ่งเป็นชาวต่างชาติที่พูดภาษาอังกฤษว่าเขาไม่สามารถจะหาคนช่วยแปลภาษาได้ ซึ่งขัดต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองมาตรา 14 ที่บอกว่า “ทุกคนสมควรที่จะมีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือด้านการแปลภาษาโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ถ้าบุคคลนั้นไม่สามารถเข้าใจภาษาที่ใช้ในศาลได้” ผู้ถูกคุมขังผู้นั้นกล่าวว่า เขาได้เซ็นรับสารภาพเป็นภาษาไทย

⁴³ประมาณ 600 ยูโร

⁴⁴ประมาณ 3,000 ยูโร

⁴⁵มาตรา 14 ย่อหน้า 3 d “ในกรณีข้อกล่าวหาทางอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องได้รับหลักประกันและความเสมอภาคเท่ากัน.. (d) ความพยายามที่จะต่อสู้ป้องกันตัวเอง หรือความช่วยเหลือทางกฎหมายที่เขาเลือกเอง ถ้าเขาไม่ได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายต้องแจ้งให้บุคคลนั้นทราบ ถ้าบุคคลนั้นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาไม่มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐด้วยการจัดหาทนายความให้ตามที่กฎหมายบัญญัติ ในกรณีที่ผู้ถูกควบคุมหรือคุมขังไม่อาจหาทนายความรัฐต้องให้ความช่วยเหลือโดยจัดหาทนายความให้โดยเร็วโดยที่บุคคลนั้นไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายถ้าบุคคลนั้นไม่สามารถจะจ่ายค่าใช้จ่ายเหล่านั้นได้”

โดยที่เขาไม่สามารถจะพูดภาษาไทยได้ หลักฐานและการดำเนินคดีของผู้คุมขังต่างประเทศ คนนี้ได้รับการแปลโดยนักหนังสือพิมพ์ผู้หนึ่งในชั้นศาล

5. ผู้ต้องหาที่ถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาตรา 239 กล่าวว่า “คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาอย่างรวดเร็ว และจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องอาศัยเหตุตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะในกฎหมาย และต้องแจ้งเหตุผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบโดยเร็ว..” ผู้ต้องหาที่ไม่ถูกอนุมัติให้ประกันตัว จะต้องถูกคุมขังในระหว่างพิจารณาคดีโดยศาลได้ถึง 84 วันก่อนพิจารณาคดีครั้งแรก นอกจากนี้การคุมขังผู้ต้องหาในระหว่างการพิจารณาคดีต้องได้รับความเห็นชอบจากศาลด้วย

กฎหมายระหว่างประเทศระบุว่า การคุมขังผู้ต้องหาจะต้องขังแยกจากผู้ต้องหาโทษที่ได้ตัดสินคดีแล้ว ในเรือนจำผู้หญิงไม่ได้มีการแยกขังระหว่างผู้ต้องหาทักกับผู้ต้องหาโทษที่ถูกตัดสินคดีแล้ว ซึ่งขัดกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มาตรา 10(2ก) ซึ่งกล่าวว่า “ยกเว้นในสภาพการณ์พิเศษ ผู้ต้องหาต้องได้รับการจำแนกออกจากผู้ต้องหาโทษ และต้องได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างออกไปให้เหมาะสมกับสถานะที่ไม่ใช่ผู้ต้องหาโทษ”

ในเรือนจำผู้หญิงมีเครื่องมือการถ่ายทอดสดจากศาล เพื่อพิจารณาคดีการสอบสวนระหว่างที่ผู้ถูกคุมขังยังไม่ถูกตัดสินคดี ทนายความจะอยู่ในศาลในขณะที่ผู้ถูกคุมขังจะถูกเรียกตัวมาที่ห้องการถ่ายทอดเป็นรายคนไป คณะผู้หาข้อเท็จจริงไม่ทราบว่ามีเครื่องมือเทคโนโลยีที่ทันสมัยแบบนั้นและไม่ได้เห็นห้องถ่ายทอดสด ที่เรือนจำบางขวางด้วย ผู้ต้องขังสามารถฟังการพิจารณาคดีเป็นการส่วนตัวได้ ผู้ต้องหาผู้หญิงไม่ต้องติดรอน ในขณะที่รับฟังการพิจารณาคดี ในขณะที่ฝ่ายชายต้องติดรอน

6. การพิจารณาคดีอาญา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาตรา 241 บัญญัติว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม มาตรา 272 ได้ระบุถึงศาลยุติธรรมมีสามชั้น คือศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา ภายหลังการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นผู้ต้องหาสามารถยื่นอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาได้เป็นลำดับ

รัฐธรรมนูญมาตรา 274 ได้บัญญัติให้มีคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม การพิจารณาแต่งตั้งหรือถอดถอนผู้พิพากษา จะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมก่อนที่จะเสนอให้พระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย ในขณะเดียวกัน การเลื่อนชั้น ขึ้นเงินเดือน และลงโทษผู้พิพากษาก็ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะ

กรรมการตุลาการศาลยุติธรรม

รัฐธรรมนูญมาตรา 236 บัญญัติว่า คดีอาญาจะต้องพิจารณาโดยผู้พิพากษาเป็นองค์คณะและผู้พิพากษาซึ่งไม่ได้ฟังการพิจารณาในคดีใด ๆ ก็ไม่สามารถพิจารณาคดีตัดสินคดีได้ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอื่นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ วิธีการนี้ก็ได้เพิ่มประสิทธิภาพการพิจารณาคดีในทางบวกมากขึ้น การพิจารณาคดีโทษประหารชีวิต ผู้พิพากษา 3 คนควรจะนั่งฟังการพิจารณาคดีอาญานั้น ๆ และไม่มีสิทธิพิจารณาสอบสวนเองแบบระบบลูกขุน

ในประเทศไทย ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และจะต้องตกเป็นภาระหน้าที่ของฝ่ายโจทก์ที่จะพิสูจน์ว่าจำเลยมีความผิดจริง

คณะผู้ทูลขอเท็จจริงได้รับรายงานที่ค่อนข้างจะแตกต่างไปจากการหลักการสันนิษฐานข้างต้น เกี่ยวกับการปฏิบัติในการสอบสวน จึงเป็นกรณีที่น่าพิจารณาตรวจสอบและศึกษาเรื่องนี้ต่อไปโดยเฉพาะคดีที่ต่างจังหวัดซึ่งแสดงให้เห็นว่ากระบวนการพิจารณาคดีแตกต่างไปจากหลักสันนิษฐานทางกฎหมายทั้งกฎหมายภายในประเทศและกฎหมายระหว่างประเทศ

ในทางทฤษฎีแล้ว จะไม่มีการอนุญาตให้นำข้อความซึ่งเป็นผลมาจากการติดสินบน การสัญญาที่จะทำในเรื่องต่างๆ การข่มขู่ การหลอกลวง การทรมาน การซ้อมหรือการทรมานทางร่างกายให้รับสารภาพ หรือการกระทำการอย่างอื่นที่ผิดกฎหมายมาเป็นหลักฐานในการพิจารณาคดีตามรัฐธรรมนูญมาตรา 243 ยิ่งไปกว่านั้นผู้ต้องขังในระหว่างการสอบสวนมีสิทธิที่จะพบแพทย์ และในขณะที่ตำรวจส่งเข้าฝากขังเรือนจำ ทางเรือนจำต้องทำการตรวจร่างกายกับแพทย์และต้องบันทึกถึงบาดแผลและอาการบาดเจ็บทั้งหมด อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติเป็นการยากที่จะบังคับให้ปฏิบัติได้ตามที่กล่าวมา และศาลอาจจะไม่รับฟังการกล่าวหาที่ผู้ต้องหากล่าวโทษการกระทำของตำรวจที่ได้ทำต่อเขาอีกด้วย

ผู้ต้องโทษคนหนึ่งเล่าว่า เขาไม่ได้คำนึงถึงการขออนุญาตความเมื่อถูกจับกุม และไม่ได้รับแจ้งให้ทราบว่าเขาเองมีสิทธิขออนุญาตความจากตำรวจ เขายังบอกกับคณะผู้ทูลขอเท็จจริงว่าเขาถูกทรมานโดยตำรวจ โดยการผูกตา ใส่กุญแจมือไขว้หลัง ก็ถูกเตะและต่อย และยังเอาถุงพลาสติกครอบที่ศีรษะเขาไว้ซึ่งเขารู้สึกว่าตนเองเกือบจะเสียชีวิตเพราะขาดอากาศหายใจ⁴⁶ เมื่อเขารายงานไปที่ศาล ศาลก็ขอหลักฐานที่เป็นรอยแผลแต่ขณะนั้นรอยแผลได้หายไปหมดแล้ว เมื่อขาดหลักฐานการทรมาน ศาลจึงได้ยอมรับการสารภาพในชั้นสอบสวนของเขา ซึ่งเขาได้มีโอกาสได้พบกับทนายที่ศาลแต่งตั้งให้ 2 ครั้งเท่านั้นก่อนที่จะขึ้นศาล

⁴⁶ ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

ข้อ 7.1 ของหลักการป้องกันผู้ต้องขังหรือผู้ต้องโทษได้กล่าวไว้ว่า “รัฐไม่ควรกระทำการใด ๆ ที่ขัดต่อหลักการในการปกป้องผู้ถูกคุมขังและควรจะทำในสิ่งที่ถูกต้อง และเห็นสมควรที่จะสอบสวนกรณีที่ยังมีข้อสงสัยทุก ๆ กรณี” นั้นหมายความว่าเจ้าหน้าที่ควรจะสอบถามกรณีที่ผู้ถูกคุมขังแจ้งว่าถูกทรมานและทำร้ายร่างกาย

คณะผู้หาข้อเท็จจริงยังห่วงเรื่องการปฏิบัติต่อกรณีผู้ต้องหาที่จะถูกลงโทษถึงขั้นประหารชีวิตว่า มีการให้บุคคลอื่นที่บริสุทธิ์มารับโทษแทนในช่วงสงครามปราบปรามยาเสพติด คณะผู้หาข้อเท็จจริงเคยได้ยินกรณีที่ยาเสพติดถูกพบอยู่ในรถยนต์และทุกคนที่อยู่บนรถก็ถูกจับทั้งหมด และอีกกรณีหนึ่งที่หลานของลุงคนหนึ่งใช้จักรยานยนต์ขนส่งยาเสพติดและลุงก็ถูกจับด้วย การตีความแบบกว้าง ๆ เพื่อสร้างความผิดโดยการโยงความเกี่ยวข้องอาจจะขัดต่อหลักการของสหประชาชาติในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องโทษประหารชีวิต ย่อหน้าที่ 4 มีใจความว่า “โทษประหารชีวิตจะถูกนำมาใช้กับบุคคลที่ถูกตั้งข้อหาที่มาจากหลักฐานที่ชัดเจนโดยไม่มีช่องว่างที่จะแปลความจริงเป็นอย่างอื่นได้”

ในขณะที่เดียวกันคณะผู้หาข้อเท็จจริงวิตกกังวลกับกระบวนการทำแผนประกอบการรับสารภาพ เพราะผู้ต้องโทษประหารชีวิตคนหนึ่งได้เล่าให้คณะผู้หาข้อเท็จจริงฟังว่าระหว่างการทำแผนประกอบการรับสารภาพมีเลือดติดอยู่ที่เสื้อและกางเกงซึ่งมีรูปถ่ายที่สามารถนำไปเป็นพยานในศาลได้ สิ่งเหล่านี้จะขัดต่อหลักการของสหประชาชาติในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องโทษประหารชีวิต ย่อหน้าที่ 4 ในสิทธิที่จะป้องกันตนเอง อีกทั้งยังในมาตรา 14 ย่อหน้า 14 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองอีกด้วย

กระบวนการทำแผนประกอบการรับสารภาพมีผลกระทบต่อความคิดเห็นของสาธารณชนอย่างกว้างขวาง สืบเนื่องจากการนำเสนอข่าวจากสื่อมวลชนในกรณีที่สำคัญ และนำไปสู่การเชื่อว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด และเชื่อว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้มีอำนาจกระทำได้

7. การลดโทษประหารชีวิต

ก. การอุทธรณ์

ศาลชั้นต้นจะตัดสินกรณีประหารชีวิตในคดีที่กระทำผิดร้ายแรงดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งถือเป็นเรื่องปกติ เมื่อศาลชั้นต้นตัดสินแล้ว ผู้ต้องโทษประหารชีวิตก็สามารถจะยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาได้ตามลำดับ สำหรับคดีที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินประหารชีวิตถ้าผู้ต้องหาไม่ยื่นอุทธรณ์ในศาลชั้นต้นแล้ว ศาลชั้นต้นก็ต้องส่งเรื่องไปให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาต่อไป นับว่าเป็นบทบังคับโดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา(มาตรา 245)

หลักประกันของสหประชาชาติในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องโทษประหารชีวิต ย่อหน้าที่ 6 กล่าวว่า “บุคคลใดก็ตามที่ผู้ต้องโทษประหารชีวิตมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ต่อศาลชั้นสูงขึ้นไป และ

ควรมีขึ้นเพื่อให้แน่ใจว่าสิทธิที่จะอุทธรณ์ต้องเป็นสิ่งที่กฎหมายกำหนดไว้” ตามย่อหน้าที่ 8 แนวทางปฏิบัติของสหประชาชาติในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องโทษประหารชีวิต ได้ระบุต่อไปอีกว่าจะต้องไม่มีการประหารชีวิตระหว่างการอุทธรณ์ หรือระหว่างกระบวนการขอพระราชทานอภัยโทษหรือในระหว่างการพิจารณาคดี การพิจารณาก็ยังคงดำเนินอยู่จนกระทั่งศาลอุทธรณ์ได้ส่งการตัดสินกลับมายังศาลชั้นต้น เพื่อให้หยุดการพิจารณาไว้ก่อนดังที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 วรรคสอง

ถึงแม้ว่าศาลอุทธรณ์จะส่งคำตัดสินมายังศาลชั้นต้นเพื่อให้หยุดการพิจารณาหรือเปลี่ยนคำตัดสินก็ตาม ก็ถือว่าคดีความยังไม่สิ้นสุด ดังปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 วรรคสอง เมื่อใดที่ศาลอุทธรณ์ได้มีคำพิพากษาแล้ว และคำพิพากษามาให้ศาลชั้นต้น ศาลชั้นต้นก็จะอ่านคำพิพากษาเป็นทางการและแจ้งผู้บัญชาการเรือนจำเพื่อมารับผู้ต้องโทษส่งเรือนจำพร้อมกับคำสั่งศาล

อย่างไรก็ตามก็ยังนับว่าไม่ถือเป็นการสิ้นสุดการตัดสินคดีเพราะถึงแม้ว่าคำสั่งได้ถูกส่งไปให้ผู้คุมเรือนจำแล้วจำเลยก็ยังไม่ถูกประหารชีวิตโดยทันที ตามมาตรา 262 กล่าวว่าผู้ถูกตัดสินคดีประหารชีวิตจะสามารถยื่นขอพระราชทานอภัยโทษภายใน 60 วันนับแต่วันฟังคำพิพากษาถึงที่สุด

ข. ศาลรัฐธรรมนูญ

การยื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญสามารถกระทำได้ถ้ามีประเด็นเกี่ยวกับกฎหมายที่อาจขัดกับรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญจะไม่รับฟังพยานหลักฐานจากการสอบสวนหรือคำตัดสินของผู้พิพากษา ซึ่งเป็นหน้าที่ของศาลอุทธรณ์ แต่ในทางปฏิบัติแล้วจะไม่มีการส่งเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณีการตัดสินประหารชีวิต

ค. การขอพระราชทานอภัยโทษ

มีหลักเกณฑ์เฉพาะเกี่ยวกับการลงโทษประหารชีวิตในประเทศไทย ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดถูกตัดสินประหารชีวิตแล้ว ผู้ต้องโทษประหารชีวิตสามารถยื่นเสนอขอพระราชทานอภัยโทษต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วนักโทษประหารชีวิตส่วนใหญ่จะได้รับพระราชทานอภัยโทษ

ถ้าการขอพระราชทานอภัยโทษหรือฎีกาไม่เป็นผลสำเร็จภายใน 60 วัน จึงจะทำการประหารชีวิตได้ แต่ในทางปฏิบัติเมื่อมีการขอพระราชทานอภัยโทษจะมีการให้ชะลอการประหารชีวิตไว้เพื่อรอฟังพระราชวินิจฉัยของพระมหากษัตริย์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 247 วรรคแรกบัญญัติว่า “คดีที่จำเลยต้องประหารชีวิต ห้ามมิให้บังคับตามคำพิพากษา จนกว่าจะได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วย

การอภัยโทษแล้ว” ดังนั้นผู้ต้องโทษจึงไม่ถูกประหารในขณะที่รอคำตอบจากการขอพระราชทานอภัยโทษ กฎหมายนี้สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติของสหประชาชาติในการคุ้มครองสิทธิต้องโทษประหารชีวิต ย่อหน้า 7 ที่กล่าวว่า “บุคคลใดก็ตามต้องคำพิพากษาของศาลให้ลงโทษประหารชีวิต มีสิทธิร้องขออภัยโทษหรือลดโทษ ซึ่งการอภัยโทษหรือการลดโทษในคำร้องขอดังกล่าวเป็นเหตุควรแก่การปรรณี”

การขอพระราชทานอภัยโทษโดยทั่วไป

ในกรณีโอกาสพิเศษเนื่องในวันสำคัญของชาติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะพระราชทานอภัยโทษเป็นจำนวนมาก การขอพระราชทานอภัยโทษเป็นประเพณีและการปฏิบัติซึ่งแสดงออกถึงพระมหากรุณาธิคุณในเรื่องต่างๆ เช่น การปลดปล่อยนักโทษให้พ้นจากความทุกข์ หรือลดการถูกจองจำ เป็นต้น การพระราชทานอภัยโทษโดยส่วนรวมนั้นจะมีผลถึงผู้ต้องโทษทั้งหมดซึ่งถูกขังไว้ตามหมายจำคุกภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว อย่างไรก็ตามในระยะหลังดูเหมือนว่าผู้ที่ถูกลงโทษเกี่ยวกับยาเสพติดนับตั้งแต่ พ.ศ.2543 ถือว่าไม่สมควรได้รับการอภัยโทษ การพระราชทานอภัยโทษโดยรวมให้กระทำโดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

เมื่อคณะผู้หาข้อเท็จจริงอยู่ในประเทศไทยระหว่างการฉลองครบรอบ 72 พรรษาของสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เลข 72 ถือเป็นเลขสำคัญในปีพุทธศัณทศาก็มีนักโทษจำนวนมากได้รับพระราชทานอภัยโทษ ผู้ต้องโทษประหารชีวิตก่อน พ.ศ.2542 ได้รับการลดโทษมาเป็นจำคุกตลอดชีวิต ในระยะหลังไม่มีการลดโทษความผิดเกี่ยวกับการผลิตและค้ายาเสพติดส่วนกรณีอื่น ๆ ก็ได้รับการลดโทษ สำหรับตัวเลขแน่นอนไม่สามารถรายงานได้ในรายงานฉบับนี้ (ธันวาคม 2547) นายนิติ จิตสว่าง อธิบดีกรมราชทัณฑ์ กล่าวว่าผู้ต้องโทษถูกตัดสินประหารชีวิต 971 คน (ชาย 885 คน หญิง 116 คน) กำลังรอผลผลการอุทธรณ์ทั้งในชั้นศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา ผู้ที่ไม่ได้รับการอภัยโทษ ก็ยังสามารถที่จะยื่นเรื่องขอพระราชทานอภัยโทษ แต่ผู้ต้องโทษประหารชีวิตมีสิทธิเพียงครั้งเดียวเท่านั้นในการยื่นเรื่องขอพระราชทานอภัยโทษ

การขอพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคล

ตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการประหารชีวิตนักโทษ พ.ศ.2546 กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเรือนจำจะต้องแจ้งให้ผู้ต้องโทษทราบถึงสิทธิที่จะขอพระราชทานอภัยโทษ เจ้าหน้าที่จะต้องถามผู้ต้องโทษว่าเขาต้องการที่จะใช้สิทธิในการยื่นคำร้องขอพระราชทานอภัยโทษหรือไม่ เจ้าหน้าที่เรือนจำจะต้องช่วยกันจัดการสนับสนุนการดำเนินเรื่องด้วย ในทางปฏิบัติจะกลายเป็นว่าผู้ต้องโทษที่มีการศึกษาจะช่วยผู้ต้องโทษที่มี

การศึกษาต่ำในการเขียนคำร้องยื่นขอพระราชทานอภัยโทษ

เมื่อไปยื่นคำร้องขอพระราชทานอภัยโทษได้ถูกกรอกรับเรียบร้อยแล้ว เอกสารคำร้องจะถูกส่งไปถึงกระทรวงยุติธรรมภายใน 60 วันหลังจากมีคำพิพากษาของศาลฎีกา เพื่อให้เป็นไปตามมาตรา 259 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามกฎหมายแล้วการประหารชีวิตจะมีขึ้นหลังจากนั้น 60 วัน อย่างไรก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติก็ไม่ได้มีการเคร่งครัดเกี่ยวกับเวลา 60 วัน ดังตัวอย่างเช่น ถ้ามีการชักช้าในการยื่นเรื่องขอพระราชทานอภัยโทษ การยื่นเรื่องอาจจะถูกส่งไปหลัง 60 วันแล้วก็จะยังไม่ได้มีการประหารชีวิต ถ้าผู้ต้องโทษประหารชีวิตถูกคุมขังในเรือนจำ การยื่นเรื่องก็จะเสนอต่อผู้บัญชาการเรือนจำและก็จะถูกส่งต่อไปยังกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรมก็จะเสนอความคิดเห็นต่อไปยังพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผลการพระราชวินิจฉัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็จะถูกส่งต่อมายังคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัด (ปัจจุบันคือผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เพราะผู้ที่ถูกตัดสินประหารชีวิตจะถูกส่งตัวมาเรือนจำที่กรุงเทพ) ผู้แทนจากศาลและผู้แทนจากสำนักอัยการสูงสุด อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการนี้จะทำหน้าที่ส่งเรื่องต่อไปที่เรือนจำ เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของผู้ต้องโทษ

คณะผู้หาข้อเท็จจริงยังทราบว่าคณะกรรมการนี้สามารถสอบสวนและถามข้อมูลเพิ่มเติมกับกรมราชทัณฑ์ ในกรณีที่ผู้ต้องขังยื่นแบบฟอร์มขอพระราชทานอภัยโทษ อย่างไรก็ตาม การพระราชทานอภัยโทษขึ้นอยู่กับพระราชวินิจฉัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งอยู่นอกเหนือกฎเกณฑ์ข้อบังคับใด ๆ ทั้งสิ้น

ประเทศไทยเคยมีการพระราชทานอภัยโทษให้กับผู้ต้องโทษประหารชีวิตทั้งหมดในระหว่าง พ.ศ.2530-2538 จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากลและสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชนเห็นว่าการพระราชทานอภัยโทษของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต่อนักโทษที่ถูกตัดสินประหารชีวิตทั้งหมดน่าจะเป็นก้าวแรกที่สำคัญไปสู่การหยุดการประหารชีวิต การหยุดการประหารชีวิตน่าจะได้รับการสนับสนุนให้มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อที่จะไม่ต้องผ่านการพระราชทานอภัยโทษ ซึ่งน่าจะเป็นตัวขัดขวางโดยตรงในการปฏิบัติเป็นขั้นตอนตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มาตรา 6

จ. การรื้อฟื้นพิจารณาคดีใหม่

เมื่อฝ่ายจำเลยสามารถให้การพิสูจน์พยานหลักฐานใหม่ที่สำคัญได้ การพิจารณาคดีใหม่ก็สามารถเป็นไปได้ในศาลอาญา (แต่ไม่ใช่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา) ถึงกระนั้นก็ตามการพิจารณาคดีใหม่ก็มีไม่มากนัก

บทที่ 7

สภาพการคุมขังและการประหารชีวิต

1. สภาพภายในเรือนจำ

ก. สภาพโดยทั่วไปของการคุมขัง

คณะผู้สำรวจข้อเท็จจริงได้มีโอกาสเข้าไปศึกษาสภาพในห้องขังพบว่า ห้องคุมขังหรือเรือนจำของไทยอยู่กันหนาแน่นเกินไป โดยมีผู้ต้องโทษทั้งสิ้น 195,000 คนในเรือนจำของกรมราชทัณฑ์ โดยไม่นับรวมเยาวชน ในจำนวนนี้ 40,000 คนเป็นผู้หญิง⁴⁷

สภาพความเป็นอยู่ของนักโทษอยู่กันอย่างหนาแน่น ในคุมนั้นขัดต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มาตรา 10 ที่กล่าวว่า “บุคคลทั้งปวงที่ถูกไล่ออกเสรีภาพจะต้องได้รับการปฏิบัติด้วยความมีมนุษยธรรมและเคารพในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดแห่งความเป็นมนุษย์” นอกจากนี้ในมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษแห่งสหประชาชาติ ย่อหน้า 10 (The UN Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners)⁴⁸ กล่าวว่า “ที่พักอาศัยของผู้ต้องโทษโดยเฉพาะอย่างยิ่งห้องนอนควรจะได้มาตรฐานด้านสุขอนามัย สภาพอากาศที่ถ่ายเทได้สะดวก พื้นที่ไม่คับแคบ มีแสงไฟพอเพียง และมีระบบถ่ายเทความร้อน”

สหพันธสิทธิมนุษยชนสากลและสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชนอ้างถึง “ข้อมูลในเว็บไซต์⁴⁹ ของกรมราชทัณฑ์เกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบซึ่งเขียนไว้ว่า จะจัดหาสภาพแวดล้อมให้ตรงกับมาตรฐานในการปฏิบัติต่อนักโทษแห่งสหประชาชาติ ซึ่งได้แนะนำถึงสภาพความเป็นอยู่ของผู้ต้องโทษที่ควรจะเป็น” “การลดความหนาแน่นของผู้ต้องโทษในเรือนจำนั้นควรจะมีการส่งเสริมให้นำโครงการไม่กักขังผู้ต้องโทษในเรือนจำมาใช้กับผู้ต้องโทษที่ไม่สมควรจะถูกคุมขัง”

ในขณะที่คณะผู้หาข้อเท็จจริงได้ทำการศึกษาอยู่นั้นมีผู้ต้องโทษต่างชาติจำนวน 9,000 คนในจำนวนนี้ 5,000 คนเป็นชาวพม่า, 2,000 คนเป็นชาวเขมร, 1,000 คนเป็นชาวลาว, 300 คนเป็นชาวมาเลเซีย, 100 คนเป็นชาวสิงคโปร์และ 300 คนเป็นชาวไนจีเรีย⁵⁰ โดยรวมแล้วผู้ต้องโทษต่างชาติทั้งหมดมาจาก 99 ประเทศซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีผู้เดินทางผ่านไปมามากในเอเชีย ผู้ต้องโทษชาวต่างประเทศส่วนใหญ่จะเข้ามาในประเทศไทยโดยผิดกฎหมายหรือทำงานโดยผิดกฎหมาย

⁴⁷ ข้อมูลจากกรมราชทัณฑ์

⁴⁸ จากการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญา จัดขึ้นที่เจนีวา พ.ศ.2498 และได้รับการสนับสนุนจากสภาเศรษฐกิจและสังคม ข้อ 663 C(XIV) วันที่ 31 กรกฎาคม 2500 และข้อ 2076 (LXII) วันที่ 13 พฤษภาคม 2520

⁴⁹ <http://www.correct.go.th/mission.htm>

⁵⁰ ตัวเลขจากอธิบดีกรมราชทัณฑ์

ใน 22 ประเทศมีข้อตกลงส่งผู้ร้ายข้ามแดน ซึ่งมีทำจำคุกระหว่าง 4 ถึง 8 ปีขึ้นอยู่กับแต่ละประเทศ จากข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ ปรากฏว่าผู้ต้องโทษต่างชาติที่ต้องโทษประหารชีวิตในขณะที่คณะผู้หาข้อเท็จจริงศึกษาข้อมูลอยู่นี้เป็นชาวพม่าทั้งหมด

ปี พ.ศ.	จำนวนเจ้าหน้าที่คุมขัง	จำนวนเจ้าหน้าที่คุมขังทั้งหมด	จำนวนผู้ต้องโทษ	อัตราส่วนระหว่างเจ้าหน้าที่คุมขังและผู้ต้องโทษ
2535	9,127	9,597	73,301	1:8
2536	9,143	9,613	90,307	1:10
2537	8,392	9,230	103,329	1:12
2538	8,499	9,273	111,725	1:13
2539	9,116	9,717	103,202	1:11
2540	9,908	10,460	130,997	1:13
2541	10,955	11,507	170,490	1:15
2542	10,955	11,507	205,340	1:18
2543	10,191	10,832	219,176	1:22
2544	10,008	10,573	247,865	1:25
2545	11,002	11,550	257,146	1:23

ตาราง 1 สัดส่วนเปรียบเทียบจำนวนเจ้าหน้าที่คุมขังกับผู้ต้องโทษ⁵¹

คณะผู้หาข้อเท็จจริงได้รับทราบอย่างเป็นทางการว่าไม่มีปัญหาความรุนแรงในเรือนจำ เพราะว่าผู้ต้องโทษจะพยายามประพฤติตัวดีที่สุด เพราะหวังว่าจะได้ถูกปล่อยเร็วขึ้น หรือได้รับการอภัยโทษ คณะผู้หาข้อเท็จจริงทราบว่าถ้าผู้ต้องโทษประพฤติไม่ดีแล้ว เขาจะถูกทำโทษโดยถูกย้ายไปอยู่เรือนจำส่วนอื่น กรมราชทัณฑ์ไม่สนับสนุนให้ผู้คุมใช้ความรุนแรง ถ้าไม่มีเหตุผลอื่นนอกจากผู้คุมบังเอิญควบคุมอารมณ์ไม่ได้ แต่การที่มีจำนวนของผู้ต้องโทษมากกว่าผู้คุมมากก็อาจเกิดอันตรายต่อผู้คุมได้ ดังนั้นผู้คุมจะพยายามใช้วิธีการสนับสนุนความประพฤติที่ดีและได้รับการปล่อยตัวเร็วขึ้น คณะผู้หาข้อเท็จจริงได้รับรายงานว่าเกือบจะไม่มีการร้องเรียนเรื่องความรุนแรงโดยผู้คุมเลย อย่างไรก็ตาม ผู้ต้องโทษได้บอกกับคณะผู้หาข้อเท็จจริงว่าเขาตกอยู่ภายใต้การปกครองด้วยความหวาดกลัวและเป็นห่วงเรื่องการใช้ความรุนแรงกับผู้ต้องโทษ

⁵¹ เว็บไซต์กรมราชทัณฑ์ www.correct.go.th/statis.htm

ถ้ามีการกระทำรุนแรงกับผู้ต้องโทษจริงก็จะขัดต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มาตรา 10 ซึ่งกล่าวว่า “บุคคลทั้งปวงที่ถูกกีดรอนเสรีภาพจะต้องได้รับการปฏิบัติด้วยความมีมนุษยธรรมและเคารพในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์” คณะผู้หาข้อเท็จจริงได้รับการบอกกล่าวว่ามีการใช้ระบบการร้องเรียน โดยมีกล่องสำหรับรับจดหมายร้องเรียน กล่องร้องเรียนนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้ต้องโทษได้เขียนจดหมายร้องเรียนไปยังองค์กรเอกชน คณะกรรมการการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน สภาผู้แทนราษฎร กระทรวงยุติธรรมหรือสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา แต่ผู้ต้องโทษก็มักจะไม่เขียนเรื่องร้องเรียนเพราะกลัวได้รับอันตรายจากผู้คุมขัง

ผู้ต้องโทษจะมีสิทธิได้เยี่ยมสัปดาห์ละ 3 ครั้ง การเยี่ยมแต่ละครั้ง จะถูกกำหนดขึ้นโดย เยี่ยมได้ 1 ครั้ง ใน 1 วันเท่านั้น การเยี่ยมอยู่ในห้องเยี่ยม ซึ่งเป็นทางเดินยาวและแบ่งเป็นส่วน ๆ โดยมีฉากมุงลวดกั้นระหว่างผู้ต้องโทษและผู้มาเยี่ยมประมาณ 2 เมตร และจะสัมผัสตัวกันไม่ได้ จะไม่มีการกั้นแบ่งระหว่างผู้ต้องโทษและผู้มาเยี่ยมแต่ละคน ดังนั้นทั้งผู้ต้องโทษและผู้มาเยี่ยมต้องตะโกนเพื่อให้ได้ยินกัน คณะผู้หาข้อเท็จจริงได้ไปดูการเยี่ยมผู้ต้องโทษที่เรือนจำ กัดกใจว่าเสี่ยงดังและไม่มีความเป็นส่วนตัวของผู้ต้องโทษและผู้มาเยี่ยมเลย ซึ่งทำให้คณะผู้หาข้อเท็จจริงไม่เห็นด้วยกับการจัดการในการเยี่ยมผู้ต้องโทษ โดยทั่วไปแล้วผู้ต้องโทษจะเห็นเสื้อผ้าของตัวเองในระหว่างการเยี่ยม แต่เสื้อผ้าที่ใส่ในเวลาเยี่ยมถูกแจกจ่ายไปใส่หมด ดังนั้นผู้ต้องโทษจะใส่ชุดของผู้ต้องโทษที่ได้รับการเยี่ยมก่อนหน้านี้ในวันนั้น ๆ

เรือนจำจะมีที่ ๆ เป็นส่วนตัวสำหรับการเยี่ยมของทนายความ จดหมายถึงทนายความจะไม่ถูกเปิดอ่าน จดหมายถึงครอบครัวจะถูกเปิดอ่าน

ผู้คุมนักโทษเล่าว่า การขังเดี่ยวจะไม่ใช้ ถึงแม้ว่าจะมีห้องขังเดี่ยวในเรือนจำส่วนมาก กรมราชทัณฑ์บอกว่าผู้ต้องโทษชาวต่างชาติหลายคนต้องการเลือกคุกขังเดี่ยวเพราะไม่อยากอยู่ร่วมกับผู้ต้องโทษจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวตะวันตก ขอบที่จะอยู่คนเดียว โดยทั่วไปแล้วห้องขังเดี่ยวจะมีไว้เพื่อขังนักโทษที่ต้องการการรักษาความปลอดภัยอย่างมาก ผู้ต้องโทษที่เลือกที่ขังเดี่ยวจะสามารถออกมารับประทานอาหาร ออกกำลังกาย อาบน้ำได้ คณะผู้หาข้อเท็จจริงได้พบกับผู้ต้องโทษขังเดี่ยวรายหนึ่ง เขาบอกว่าการขังเดี่ยวโดยไม่มีที่นอนให้ และถือเป็นการทรมานลงโทษผู้ต้องโทษ

คณะผู้หาข้อเท็จจริงยังได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการค้าขายยาเสพติดในเรือนจำโดยผู้คุมและผู้ต้องโทษถูกจับได้ว่าครอบครองยาเสพติด ซึ่งถูกลงโทษด้วย

ในเรือนจำมีผู้ต้องโทษกลุ่มหนึ่ง ที่ได้สิทธิพิเศษและมีอิสระมากกว่าผู้ต้องโทษธรรมดาทั่วไป

คณะผู้หาข้อเท็จจริงได้รับทราบว่าเป็นไปได้ที่มีการซื้อสิทธิเข้าไปอยู่ในกลุ่มผู้ต้องโทษพิเศษเหล่านี้ กลุ่มผู้ต้องโทษพิเศษจะทำร้ายร่างกายและวิจารณ์ตักเตือนนักโทษทั่วไป ดังกับเป็นวิธีการควบคุมนักโทษวิธีการหนึ่ง เนื่องจากผู้คุมักโทษไม่พอเพียง คณะผู้หาข้อเท็จจริง ยังได้รับรายงานว่าคณะผู้ต้องโทษที่มีสิทธิพิเศษเหล่านี้ที่อยู่ในเรือนจำในต่างจังหวัดยังสามารถพบปะกันได้ คณะผู้หาข้อเท็จจริง เห็นว่าระบบการมีคณะผู้ต้องโทษที่มีสิทธิพิเศษนี้ขัดต่อมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษแห่งสหประชาชาติ (The UN Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) ย่อหน้า 28(1) ซึ่งกล่าวว่า “ไม่มีผู้ต้องโทษที่ได้รับการว่าจ้าง เพื่อรับใช้สถาบันใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการลงโทษผู้ต้องโทษ”

เรือนจำในประเทศไทย เงินจะเป็นสิ่งที่บันดาลได้ทุกอย่าง นักโทษจ่ายเงินเพื่อให้ได้ของทุกอย่าง เช่น ฝ่ามือเตียง หลอดไฟ พัดลม โทรทัศน์ การแจกจ่ายอาหารมักไม่พอเพียงกับผู้ต้องโทษ การกล่าวหาเรื่องการขโมยในเรือนจำเป็นเรื่องธรรมดา คณะผู้หาข้อเท็จจริงได้รับรายงานว่า แม้กระทั่งจานและเครื่องใช้สำหรับทานอาหารก็ยังมีไม่เพียงพอ การที่ผู้ต้องโทษต้องขอเงินจากครอบครัวเพื่อมาใช้จ่ายในเรือนจำเป็นเรื่องธรรมดา คณะผู้หาข้อเท็จจริงได้รับรายงานว่าเงินที่ญาติของผู้ต้องโทษส่งมาให้ผู้ต้องโทษนั้นจะถูกหักทันทีประมาณ 5-20 % โดยเจ้าหน้าที่

สำหรับอาหารในเรือนจำ จากการศึกษาข้อเท็จจริงพบว่า ภรรยาของผู้คุมจะทำอาหารที่ดีกว่าและนำมาขายแก่ผู้ต้องโทษ เรือนจำบางแห่งผู้ต้องโทษสามารถซื้อวัตถุดิบสำหรับการประกอบอาหารจากร้านในเรือนจำได้ เพื่อประกอบอาหารเอง เหตุการณ์นี้ขัดต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองมาตรา 10 ที่กล่าวว่า “บุคคลทั้งปวงที่ถูกกีดรอนเสรีภาพต้องได้รับการปฏิบัติด้วยความมีมนุษยธรรมและเคารพในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดแห่งความเป็นมนุษย์” และก็ยังไม่สอดคล้องกับ มาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษแห่งสหประชาชาติ (The UN Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) ที่ว่า ผู้ต้องโทษทุกคนจะต้องได้รับการจัดหาอาหารให้ตามเวลาอาหารปกติ ด้วยคุณค่าทางอาหารที่พอเพียงกับสุขภาพและกำลังกายอย่างมีคุณภาพ น้ำดื่มก็ควรจะมิให้แก่ผู้ต้องโทษให้เพียงพอแก่ความต้องการของผู้ต้องโทษตลอดเวลา

ข. เรือนจำบางขวาง

เรือนจำบางขวางมีผู้ต้องโทษ 6,386 คน ณ วันที่คณะผู้หาข้อเท็จจริงเข้าไปที่นั่น ในขณะที่เรือนจำบางขวางสามารถจุผู้ต้องโทษได้ 4,000 คนเท่านั้น มีผู้ต้องโทษ 665 คนเป็นชาวต่างชาติมาจากประเทศต่าง ๆ 44 ประเทศ ผู้ต้องโทษทุกคนถูกต้องโทษเป็นเวลานาน กล่าวคือตั้งแต่ 30 ปีจนถึงประหารชีวิต ครึ่งหนึ่งของผู้ต้องโทษทั้งหมดต้องโทษในข้อหา

เสพติด มีดีกคุมขังทั้งหมด 6 ดีก ดีกหนึ่งสำหรับผู้ต้องโทษอายุระหว่าง 18-25 ปี ผู้ต้องโทษอายุมากที่สุดคือ 70 ปี มีผู้ต้องโทษ 138 คนที่มีอายุระหว่าง 60-70 ปี มีผู้คุมผู้ต้องโทษทั้งหมด 386 คน

คณะผู้หาข้อเท็จจริงได้เห็นห้องขังขนาด 20X20 เมตร ซึ่งผู้ต้องโทษได้ 43 คนโดยนอนเรียงกัน 2 แถวมีช่องว่างตรงกลางเป็นทางเดินดินหน้อยซึ่งมีขนาด 70-80 ตารางเซนติเมตรต่อคน ห้องขังจะอยู่ในตึกสูงที่มีหน้าต่างมุงลวดติดอยู่ เครื่องสุขภัณฑ์จะอยู่มุมด้านหนึ่งของห้องขัง โดยมีสุขา 1 โถตั้งอยู่โดยที่ไม่มีที่ปิดบังทำให้ผู้ต้องโทษในห้องขังนั้นจะเห็นเวลาที่มีคนใช้สุขา มีพัดลมเพดานติดอยู่ในห้องขัง ผู้ต้องโทษจะสามารถอาบน้ำรวมได้หรืออย่างน้อยจะได้รับน้ำอาบประมาณ 5 วัน

คณะผู้หาข้อเท็จจริง เห็นกองข้าวสารวางไว้ใกล้กับครัวโดยที่ไม่มีภาชนะปิด และมีนกบินมาจิกกินข้าวสารนั้น ในขณะที่เดียวกันนกกลุ่มนี้ก็ไปกินเศษอาหารที่กองขยะห่างไปประมาณ 200 เมตร ทำให้คณะผู้หาข้อเท็จจริงวิตกกังวลต่อสุขภาพอนามัยของผู้ต้องโทษ คณะผู้หาข้อเท็จจริงจึงไม่แปลกใจเลยที่ได้รับรายงานว่าข้าวในคุกมีคุณภาพไม่ดีและเต็มไปด้วยกรวดและทราย

สภาพตึกและอุปกรณ์อื่นๆในเรือนจำ⁵²

1. เรือนจำถูกแบ่งเป็น 13 ส่วน
2. เรือนจำมีขนาดทั้งหมด 32 ไร่
3. เรือนจำบางขวางจุผู้ต้องโทษได้ 4,000 คน
4. มีร้านค้าและห้องฝึกอบรม 25 ห้อง
5. ห้องโถงใหญ่ 1 ห้อง
6. ห้องพยาบาล 1 ห้อง
7. ห้องนอน 11 ห้อง และห้องอาหาร 11 ห้อง
8. กำแพงด้านนอกยาว 2,406 เมตร สูง 6 เมตร ลึก 1 เมตร เติมไปด้วยสายไฟแรงสูง
9. ผนังด้านในแต่ละส่วนยาว 1,298 เมตร สูง 6 เมตร มีรั้วลวดหนามล้อมรอบ

⁵²เว็บไซต์กรมราชทัณฑ์ www.correct.go.th/statis.htm

ค. ทณฑสถานหญิงกลาง

ทณฑสถานหญิงกลางเป็นเรือนจำผู้ต้องโทษหญิงที่กรุงเทพมหานครแห่งหนึ่งในประเทศไทย นางสาว ภัชราภรณ์ ศโรภาส ผู้อำนวยการส่วนสวัสดิการสังคม ทณฑสถานหญิงกลาง กล่าวว่า ผู้ต้องโทษหญิง 113 คนจาก 116 คนได้รับโทษประหารชีวิตถูกขังอยู่ในทณฑสถานแห่งนี้ ส่วนใหญ่รอผลการอุทธรณ์จากศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา ในขณะที่ผู้ต้องโทษหญิง 5 คนกำลังรอผลการขอพระราชทานอภัยโทษ ข้อมูลนี้เป็นข้อมูลในช่วงที่คณะผู้หาข้อเท็จจริงเข้าเยี่ยมทณฑสถานแห่งนี้⁵³

ทณฑสถานหญิงนี้หนาแน่นมาก ซึ่งตามจริงทณฑสถานนี้จะต้องจุผู้ต้องโทษหญิง 3,000 คนแต่ในวันที่คณะผู้หาข้อเท็จจริงไปเยี่ยมมัน (10 สิงหาคม 2547) มีผู้ต้องโทษหญิงอยู่ 5,084 คน ซึ่งในช่วงการปราบปรามยาเสพติดนั้น มีผู้ต้องโทษอยู่ประมาณ 8,000 คน ห้องกักขังใหญ่ที่สุดในทณฑสถานนี้มีผู้ต้องโทษอยู่ 141 คน ทุกคนมีที่เก็บของให้ 1 แห่งและมีสถานที่โล่ง ๆ สำหรับอาบน้ำได้ 30 คนต่อการอาบน้ำ 1 ครั้ง ในวันหนึ่งอนุญาตอาบน้ำได้ 2 ครั้ง คุณภัชราภรณ์ ศโรภาส แจ้งว่านักโทษหญิงอายุมากที่สุด 83 ปี มีผู้ต้องโทษที่อายุมากกว่า 60 ปีประมาณ 300 คนไม่มีเยาวชนหญิงถูกกักขังที่นี่ ในจำนวนผู้ต้องโทษทั้งหมด มีผู้ต้องโทษหญิง 20 คนติดเชื้อ HIV ผู้คุมทั้งหมดมี 203 คนเป็นผู้หญิง มีกล้องถ่ายวิดีโอที่ค้นเพื่อช่วยทดแทนการขาดแคลนเจ้าหน้าที่คุมขัง ตามคำบอกเล่าของคุณภัชราภรณ์ ศโรภาส ผู้ต้องโทษหญิงเหล่านี้ต้องการเงินจึงถูกขังนำให้กระทำในสิ่งที่ผิด ผู้ต้องโทษหญิงที่อยู่ในทณฑสถานแห่งนี้ส่วนใหญ่กระทำความผิดในข้อหาเกี่ยวกับยาเสพติด โดยไม่ใช่ผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่ แต่ถูกจำขังโดยองค์การอาชญากรรมเพราะต้องการหาเงินมาเลี้ยงดูครอบครัว ผู้ต้องโทษหญิงที่อายุมากแล้วบอกว่าเขาไม่ได้ทำผิดกฎหมายแต่เขาอาศัยอยู่ในชุมชนแออัดที่มีสมาชิกครอบครัวเก็บยาเสพติดไว้ในบ้านเมื่อตำรวจมาจับกุมก็จะจับกุมเจ้าของบ้านด้วย ผู้ต้องโทษหญิงส่วนใหญ่จะไม่ทราบว่ายาเสพติดอยู่ในบ้าน ผู้ต้องโทษหญิงบางคนมาจากครอบครัวที่แตกแยกหรือติดยาเสพติดมาก่อน

⁵³ชื่อและจำนวนผู้ต้องหาที่ได้รับการพระราชทานอภัยโทษเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.2547 ไม่ได้เปิดเผยต่อสาธารณชนในขณะที่ทำรายงานฉบับนี้เสร็จ

สภาพตึกและอุปกรณ์อื่น ๆ ในเรือนจำ⁵⁴

ทัณฑสถานนี้มีตึกทำการ 2 ตึก โรงฝึกงาน 4 โรง สำหรับตัดเสื้อ ห้องโถงใหญ่ สำหรับทานข้าว จุผู้ต้องโทษได้ 700 คน ห้องครัว 1 ห้อง ห้องเสิร์ฟอาหาร 1 ห้อง ตึก สำหรับการศึกษาศึกษา ห้องสมุด โรงเรียนสำหรับผู้ใหญ่ ห้องเรียนทำผม 1 ห้อง บ้านพักคนชรา ซึ่งมีเตียง 30 เตียง โรงซักผ้า ห้องผู้ควบคุมและเรือนรับแขก ทัณฑสถานหญิงแห่งนี้เป็นมี ห้องขังเดียว มีแต่ห้องขังรวม มีรั้วเล็ก ๆ กันระหว่างด้านหนึ่งไปด้านหนึ่ง

ทัณฑสถานหญิงแห่งนี้กำลังสร้างศูนย์พยาบาลซึ่งมีเตียง 300 เตียง ศูนย์นี้จะมีห้องนอนพิเศษของผู้ต้องโทษหญิงสูงอายุ และผู้ต้องโทษหญิงตั้งครรภ์หรือผู้ต้องโทษหญิงลูกอ่อน ผู้ต้องโทษหญิงบางคนก็ทำงานก่อสร้างศูนย์พยาบาลแห่งนี้ด้วย ศูนย์พยาบาลแห่งนี้ได้รับเงินบริจาคจากหลวงตามหาบัว ซึ่งเป็นพระที่มีชื่อเสียงของไทย เพราะไม่มีงบประมาณจากรัฐบาลในการก่อสร้างศูนย์แห่งนี้ ในขณะที่ก็มีเรื่องวิตกกังวลเกี่ยวกับการคลอดบุตรในทัณฑสถาน ผู้ต้องโทษหญิงที่ใกล้คลอดจะถูกนำตัวไปที่โรงพยาบาลโดยมีผู้คุม 4 คน ติดตามไปด้วย แต่ไม่ได้ได้รับอนุญาตให้เข้าไปในห้องคลอด ซึ่งทำให้ผู้ต้องโทษหญิงพยายามหลบหนีหลายคน ศูนย์พยาบาลแห่งใหม่นี้ จะมีห้องให้ผู้ต้องโทษหญิงที่คลอดใหม่พักหลังคลอด แต่ผู้ต้องโทษหญิงเหล่านี้จะต้องออกจากศูนย์พยาบาลนี้ โดยทางกฎหมายแล้วบุตรที่คลอดมาจะอยู่ในทัณฑสถานกับมารดาจนอายุถึง 3 ขวบ แต่ในทางปฏิบัติแล้วมักจะอยู่แค่ ปีเดียวเท่านั้น

ที่ทัณฑสถานหญิงแห่งนี้มีการฝึกอาชีพ เช่น การประกอบอาหารและเบเกอรี่ และผู้ต้องโทษหญิงที่ใกล้จะได้รับการปล่อยตัวก็จะไปเปิดร้านอาหารที่ใกล้ ๆ ทัณฑสถานแห่งนี้ นอกจากนี้ก็ยังมีร้านเสริมสวยและร้านนวดที่ทัณฑสถานแห่งนี้ด้วย ซึ่งกำไร 50 % ก็ให้แก่ผู้ต้องโทษที่ทำงานทั้ง 2 แห่งนี้ โดยส่วนใหญ่จะเป็นผู้ต้องโทษที่ใกล้จะได้รับการปล่อยตัวแล้ว ผู้ต้องโทษหญิงบางคนก็ยังทำงานที่ร้านนี้ แม้ว่าได้รับการปล่อยตัวไปแล้วก็ยังคงทำงานในร้านทั้งสองแห่งนี้ ส่วนเรื่องการฝึกอาชีพอื่น ๆ นั้นครึ่งหนึ่งจะเป็นผู้ต้องโทษที่ต้องโทษกักขังอยู่และส่วนหนึ่งคือผู้ต้องโทษที่ได้รับการปล่อยตัวแล้ว

อาคารห้องสมุด ประกอบไปด้วยการเรียนต่าง ๆ เช่น การเย็บผ้า การวาดรูป คอมพิวเตอร์และห้องสมุด อย่างไรก็ตามศูนย์การเรียนเหล่านี้ไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้ต้องโทษ ที่เข้าไปใช้บริการที่ศูนย์จำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีบริเวณสำหรับฝึกร้องเพลง ตกแต่งสวน และฝึกสมาธิด้วย ชั้นเรียนเหล่านี้จะจัดที่ระเบียง เพราะไม่มีสถานที่เฉพาะสำหรับสอนได้ ผู้ต้องโทษหญิงจะได้รับการสนับสนุนให้ทำงาน คณะผู้หาข้อเท็จจริงเห็นผู้ต้องโทษหญิงเย็บผ้าปักเสื้อผ้า ประดิษฐ์ดอกไม้จากผ้าไหม และออกแบบเสื้อผ้าซึ่งการทำงานเหล่านี้ทำ

⁵⁴ชื่อและจำนวนผู้ต้องโทษที่ได้รับการพระราชทานอภัยโทษเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.2547 ไม่ได้เปิดเผยต่อสาธารณชนในขณะที่ทำรายงานฉบับนี้เสร็จ

ในสถานที่คับแคบ งานที่ผู้ต้องโทษทำ ทำไปขายที่ตลาดนอกทัณฑสถานปีละ 2 ครั้ง และกำไร 50% จะถูกแบ่งให้ผู้ต้องโทษ ผู้ต้องโทษหญิงที่ทำงานในครัวจะมี 2 กะ กะแรกทำงานตั้งแต่ ตี 2 เพื่อที่จะทำอาหารตอน 7 โมงเช้า กะที่ 2 เริ่มทำงานตอน 8 โมงเช้า เพื่อที่จะทำอาหารกลางวันและอาหารเย็น ในทัณฑสถานจะมีห้องส่วนตัวสำหรับการปรึกษากับทนายความ 6 ห้อง ผู้ต้องโทษส่วนมากจะมีทนายความที่ได้รับการแต่งตั้งโดยศาล

จ. นักโทษประหารชีวิต

ผู้ต้องโทษประหารจะถูกกักขังอยู่ในบริเวณเดียวกันกับผู้ต้องโทษธรรมดา เพียงแต่ว่าต้องใส่โซ่ 24 ชั่วโมง ขณะที่คณะผู้หาข้อเท็จจริงเข้าไปเก็บข้อมูลทีเร็นจ่านั้นมีผู้ต้องโทษประหารชีวิตทั้งสิ้น 971 คน โดย เป็นชาย 855 คน และเป็นหญิง 116 คน ผู้ต้องโทษชายที่ต้องโทษประหารชีวิตทั้งหมด จะถูกขังที่เรือนจำบางขวาง ขณะที่ผู้ต้องโทษหญิงที่ต้องโทษประหารชีวิตถูกกักขังรวมกับผู้ต้องโทษทั่วไป ผู้ต้องโทษชายจะถูกดูแลอย่างเข้มงวด แต่ก็ยังมีจำนวนผู้คุมน้อย เมื่อเทียบกับจำนวนผู้ต้องโทษทั้งหมด (จำนวนผู้คุม 20 คนเท่านั้น) ผู้ต้องโทษที่ต้องใส่โซ่ 24 ชั่วโมงทุกวัน โซ่จะเชื่อมติดกันระหว่างข้อเท้าทั้ง 2 ข้าง เพื่อให้ผู้ต้องโทษเดินได้ ผู้ต้องโทษต้องใส่โซ่ขึ้นศาลด้วย โดยผู้ต้องโทษจะถือโซ่ไว้ในมือ ผู้ต้องโทษเชื่อว่าขนาดของโซ่ที่ใหญ่หรือเล็กนั้นสอดคล้องกับจำนวนยาเสพติดซึ่งเป็นของกลางที่จับได้ และผู้ต้องโทษที่มีเงินก็สามารถที่จะจ่ายเงินเพื่อให้ใส่โซ่ที่เล็กลงได้ การใช้โซ่ล่ามตลอด 24 ชั่วโมงทุกวันนั้น ในกรณีผู้ต้องโทษประหารชีวิตขัดต่อ มาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษแห่งสหประชาชาติ (The UN Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) ย่อหน้า 33 ที่กล่าวว่า “ไม่ควรจะใช้ในการกักขังผู้ต้องโทษ” ย่อหน้า 34 ยังกล่าวต่อไปว่า “รูปแบบการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อช่วยกักขังผู้ต้องโทษจะต้องอยู่ในการตัดสินใจของการบริหารเรือนจำส่วนกลาง ทั้งนี้อุปกรณ์เหล่านี้จะต้องไม่ใช่เป็นเวลานานเกินความจำเป็น” โซ่ตรวนเหล่านี้ก็ยังคงเป็นส่วนที่ทำให้ผู้ต้องโทษไม่ได้ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาได้ ซึ่งขัดต่อหลักประกันของสหประชาชาติในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องโทษประหารชีวิต ย่อหน้า 21 ซึ่งกล่าวว่า “ผู้ต้องโทษเยาวชนและผู้ที่มีอายุเหมาะสมทางร่างกาย สมควรจะต้องมีการพักผ่อนและฝึกฝนร่างกาย ในช่วงเวลาการออกกำลังกาย” สหพันธรัฐสิทธิมนุษยชนสากลและสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชนเชื่อว่าการใส่โซ่ตรวน 24 ชั่วโมงต่อวันกับผู้ต้องโทษสื่อถึงความผิดมนุษยธรรม ตามมาตรา 7 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสากลได้กล่าวไว้ในข้อ 20 มาตรา 7 ว่า “การห้ามเหล่านี้ครอบคลุมถึงการลงโทษทางร่างกายรวมทั้งการลงโทษอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การลงโทษทางอาญาหรือการลงโทษให้เจ็บทรมานเพื่อให้เคารพกฎข้อบังคับ” ของ The UN body of Principles for the Protection of All Persons under And Form of

Detention or Imprisonment ก็ยังคงกล่าวว่า “บุคคลที่อยู่ในระหว่างการกักขังหรือจำคุกนั้นจะต้องไม่ถูกทรมาน หรือถูกกระทำด้วยความโหดร้ายอย่างร้ายมนุษยธรรมไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติการลงโทษใดก็ตามโดยจะไม่มีข้ออ้างด้วยบทกฎหมายในการทรมาน หรือการทำการโหดร้ายอย่างร้ายมนุษยธรรมในการลงโทษนั้น ๆ”

ในห้องขังซึ่งมีนักโทษขังรวมกันประมาณ 10-15 คนเรือนจำขนาด 10-15 เมตร ผู้ต้องโทษจะนอนรวมกันที่ห้องนี้แต่จะไปรับประทานอาหารข้างนอก แต่ละห้องจะมีสุขาและอ่างล้างหน้าในห้อง ผู้ต้องโทษสามารถอาบน้ำได้ทุกวัน และมีที่ว่างให้ผู้ต้องโทษได้ออกกำลังกายใกล้ ๆ ห้องเตรียมอาหาร ผู้ต้องโทษสามารถเล่นบาสเกตบอลได้ 30 นาทีต่อวัน และยังสามารถเล่นไพ่และดูโทรทัศน์ในเรือนจำได้ ผู้ต้องโทษประหารชีวิตจะได้รับอนุญาตให้ออกมานอกเรือนจำได้ทุกวันตั้งแต่ 8 โมงเช้าถึงบ่าย 2 โมงครึ่ง จากนั้นก็จะต้องกลับเข้าไปในเรือนจำจนถึงวันรุ่งขึ้น โดยสามารถนำอาหารเข้าไปรับประทานในเรือนจำได้ เวลาอยู่นอกเรือนจำทั้งหมด 5 ชั่วโมง/วัน ผู้ต้องโทษสามารถทำอาหารเองได้ โดยซื้ออุปกรณ์ประกอบอาหารต่าง ๆ มาจากร้านค้าในเรือนจำ หรือต้องรับประทานอาหารที่ทางเรือนจำจัดให้ ผู้ต้องโทษต่างจังหวัดจะมีญาติมาเยี่ยมไม่บ่อยนัก บางคนก็ไม่มีใครมาเยี่ยมเลย คณะผู้หาข้อเท็จจริงได้รับรายงานเกี่ยวกับผู้ต้องโทษที่ป่วยเป็นโรคจิตและมีจิตแพทย์มารักษาผู้ต้องโทษเหล่านี้ แต่ไม่สามารถจะหาข้อมูลได้ว่าที่ผ่านมามีผู้ต้องโทษที่ป่วยด้วยโรคจิตถูกประหารชีวิตหรือไม่ คณะผู้หาข้อเท็จจริงทราบว่า ผู้ต้องโทษมีอิสระในการนับถือศาสนา และมีอิสระในการปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนาได้

2. กระบวนการการประหารชีวิต

ตั้งแต่พ.ศ.2478 เป็นต้นมา มีผู้ต้องโทษชาย 316 คนผู้ต้องโทษหญิง 3 คนถูกประหารชีวิต ถึงแม้ว่าก่อน พ.ศ.2546 กฎหมายได้อนุญาตให้มีการประหารชีวิตผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 17 ปี ณ เวลาที่ทำผิดกฎหมายได้ แต่ในทางปฏิบัติยังไม่มีผู้ต้องโทษเยาวชนถูกประหารชีวิตเลย ในอดีตการประหารจะเริ่มเวลา 6.00 น. แต่ปัจจุบันจะมีการรอพระราชทานอภัยโทษจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังนั้นผู้ต้องโทษจะถูกประหารเวลา 18.00 น. ในวันเดียวกัน เมื่อมีการประหาร ผู้ต้องโทษจะถูกนำออกมาจากเรือนจำ และแจ้งเรื่องการประหารทันที โดยไม่มีการแจ้งการประหารล่วงหน้า

ตามประมวลกฎหมายอาญานับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2546 มาตรา 19 (มาตรา 13 ของประมวลกฎหมายเดิม) ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2546 ซึ่งทำให้เปลี่ยนวิธีการประหารจากการยิงเข้ามาเป็นการฉีดยาหรือสารพิษ

หลังจากเปลี่ยนแปลงวิธีการประหารชีวิต มีนักโทษ 4 คนถูกประหารชีวิตด้วยวิธีการใหม่ เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2546 กระทรวงยุติธรรมได้ออกระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์และ

วิธีการประหารชีวิตนักโทษประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประหารชีวิต ดังนี้

ก. แคนประหาร

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 247 วรรคสาม บัญญัติว่า “การประหารชีวิตให้ประหาร ณ ตำบลและเวลาที่เจ้าหน้าที่ในการนั้นจะเห็นสมควร” ในปัจจุบันสถานที่ประหารชีวิตคือที่เรือนจำบางขวางเพียงแห่งเดียว เนื่องจากเป็นสถานที่สะดวก ประหยัดค่าใช้จ่าย และมีความปลอดภัย นักโทษที่รอการประหารชีวิตทั้งหมดต้องถูกควบคุมตัวในเขตที่เป็นความปลอดภัยสูงสุดในเรือนจำบางขวาง ซึ่งเป็นที่รู้จักกันว่าเป็น “เขตหวงห้าม”

คณะผู้หาข้อเท็จจริงได้ไปดูสถานที่ที่ใช้ประหารชีวิตในปัจจุบันซึ่งใช้ในการประหารผู้ต้องโทษ 4 คนโดยวิธีฉีดยาพิษ คือนายบุญลือ นาคประสิทธิ์ อายุ 53 ปี นายพันธ์พงษ์ สินธุสังข์ อายุ 45 ปี นายวิบูลย์ ปานะศุทธะ อายุ 53 ปี และนายพนม ทองช่างเหล็ก อายุ 32 ปี ซึ่งถูกประหารเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2546 คณะผู้หาข้อเท็จจริงยังได้เห็นที่ประหารซึ่งสร้างขึ้นใหม่ ซึ่งจะไว้ใช้ในการประหารในอนาคต ซึ่งกว้างขวางกว่าที่เก่าและมีที่นั่งให้คณะกรรมการประหารชีวิตและสื่อมวลชน ที่ประหารใหม่แห่งนี้ติดตั้งเครื่องปรับอากาศด้วย

ห้องประหารชีวิตเดิมเป็นห้องเดี่ยว คณะกรรมการผู้รับผิดชอบการประหารชีวิตนักโทษและสื่อมวลชนจะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าไปดูการประหารชีวิต คณะผู้หาข้อเท็จจริงยังได้เห็นเป็นประหารชีวิตในอดีต โดยได้รับการบอกกล่าวว่า ผู้ต้องโทษจะนั่งบนเก้าอี้ไม้หลังจากหน้าฉากก็จะวาดเป้าไว้ ผู้ประหารก็จะยิงไปที่เป้า ปืนที่ใช้ในการประหารชีวิตมี 2 กระบอก แต่กระบอกหนึ่งไม่ได้บรรจุกระสุนไว้

ข. คณะกรรมการผู้รับผิดชอบการประหารชีวิต

คณะกรรมการผู้รับผิดชอบการประหารชีวิต จะเป็นผู้ควบคุมกำกับและเป็นสักขีพยานการประหารชีวิต คณะกรรมการนี้ประกอบด้วย ผู้บังคับบัญชาเรือนจำ ซึ่งเป็นประธานของคณะกรรมการ ส่วนคณะกรรมการประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้แทน อัยการประจำจังหวัดหรือผู้แทน เจ้าพนักงานตำแหน่งตั้งแต่ยศติขึ้นไปแห่งเรือนจำที่ทำการประหารชีวิต ผู้แทนจากกรมราชทัณฑ์ และผู้กำกับการสถานีตำรวจแห่งท้องที่หรือผู้แทน

ค. การตรวจสอบหลักฐานเพื่อป้องกันการประหารชีวิตผิดคน และการรับรองการชีวิตของนักโทษประหารชีวิต

กระทรวงยุติธรรมได้ออกระเบียบว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการประหารชีวิตนักโทษ พ.ศ.2546 เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงการประหารชีวิตผู้บริสุทธิ์ตามรายละเอียดดังนี้

เมื่อศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ได้ส่งคำพิพากษาประหารชีวิตจำเลยไปที่เรือนจำแล้ว เจ้าหน้าที่เรือนจำต้องถ่ายรูปจำเลยขนาด 4X6 นิ้วจำนวน 6 ชุดประกอบไปด้วยรูปครึ่งตัว ด้านหน้าและรูป ด้านข้างสองข้าง แต่ละรูปจะติดไว้กับกระดาษแผ่นเดียวกัน เพื่อเป็นการยืนยันรูปพรรณของผู้ต้องโทษผู้นั้น โดยมีชื่อ-นามสกุล ฐานความผิด หมายเลขคดีแดง ศาลที่พิพากษา และวัน เดือน ปีที่ถ่ายรูป และจัดทำแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือทั้งสองข้างของจำเลยไว้สามแผ่น รวมทั้งจัดทำตำหนิรูปพรรณของจำเลย

รูปถ่ายแต่ละชุดรวมทั้งลายนิ้วมือจะถูกส่งให้ทะเบียนประวัติอาชญากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ 1 ชุด และเจ้าหน้าที่ตำรวจเจ้าของคดี 1 ชุด ศาลชั้นต้น 2 ชุด กรมราชทัณฑ์ 1 ชุด และเรือนจำ 1 ชุด

เมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ประหารชีวิตจำเลยแล้ว จำเลยที่ถูกคุมขังหรือถูกส่งตัวกลับมาขังที่เรือนจำ เจ้าหน้าที่เรือนจำจะต้องถ่ายรูป จัดทำแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือ และบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับตำหนิรูปพรรณของจำเลย นอกจากนี้ยังมีรายละเอียดเกี่ยวกับวันที่คดีถึงที่สุดและชั้นศาล เอกสารทั้งหมดเหล่านี้จะถูกเก็บไว้ที่เรือนจำ 1 ชุด นอกจากนั้นให้ส่งไปกรมราชทัณฑ์ เพื่อส่งต่อไปไปยังหน่วยงานอื่นตามรายละเอียดที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ขั้นตอนเหล่านี้จะเป็นการตรวจครั้งสุดท้ายในการดำเนินการประหารชีวิต เพื่อที่จะให้ผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ตำรวจเจ้าของคดี และกองทะเบียนประวัติอาชญากร ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ทำการตรวจสอบครั้งสุดท้ายและส่งเอกสารเหล่านี้ให้กรมราชทัณฑ์เพื่อเก็บไว้เป็นการถาวร

ก่อนที่จะมีการประหารชีวิต ประธานของคณะกรรมการผู้รับผิดชอบการประหารชีวิต และคณะกรรมการก็จะตรวจเอกสารต่างๆ เช่น รูปถ่าย ลายนิ้วมือที่ส่งให้กรมราชทัณฑ์ เพื่อที่จะเปรียบเทียบกับข้อมูลรูปถ่ายที่ส่งมาจากเรือนจำ ลายนิ้วมือจะเป็นหลักฐานที่สำคัญที่สุดในขณะที่รูปถ่ายจะใช้เป็นหลักฐานเพิ่มเติมเท่านั้น

นอกจากนั้น กองทะเบียนประวัติอาชญากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติก็จะส่งเจ้าหน้าที่ไปเอาลายนิ้วมือของจำเลยที่จะถูกประหารชีวิต ก่อนและหลังการประหาร โดยต้องทำสำเนา 3 ชุด เพื่อประโยชน์ของการเปรียบเทียบกับลายนิ้วมือที่เก็บไว้โดยกองทะเบียนประวัติอาชญากร ทั้งนี้คณะกรรมการผู้รับผิดชอบการประหารชีวิตจะเป็นผู้ตรวจเปรียบเทียบกับลายนิ้วมือ โดยที่คณะกรรมการผู้รับผิดชอบการประหารชีวิตและเจ้าหน้าที่ตำรวจจากกองทะเบียนประวัติ

อาชญากรจะต้องเซ็นรับรองลายนิ้วมือบนกระดาดลายนิ้วมือของนักโทษว่าได้ตรวจพิจารณาถูกต้องตรงกัน หลังจากการประหารชีวิตลายนิ้วมือ 1 ชุดจะถูกเก็บไว้ที่เรือนจำบางขวางอีก 1 ชุดที่กรมราชทัณฑ์ และอีก 1 ชุดที่กองทะเบียนประวัติอาชญากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

แพทย์ประจำเรือนจำที่ทำการประหารชีวิตนักโทษและคณะกรรมการผู้รับผิดชอบการประหารชีวิตก็จะร่วมกันตรวจพิสูจน์การตายของนักโทษ และทำบันทึกยืนยันการตายของนักโทษที่ถูกประหารชีวิต และประกาศผลการประหารชีวิตให้พยานทราบ

เจ้าหน้าที่ประจำเรือนจำจะต้องเก็บศพของนักโทษที่ถูกประหารชีวิตไว้ในเรือนจำเป็นเวลาอย่างน้อย 12 ชั่วโมง เมื่อหมดเวลาแล้ว ให้แพทย์ของทางราชการและผู้บัญชาการเรือนจำร่วมกันทำการตรวจสอบและบันทึกยืนยันการเสียชีวิตอีกครั้งหนึ่ง และเจ้าหน้าที่เรือนจำต้องทำรายงานผลการดำเนินการประหารชีวิต บันทึกของแพทย์และคณะกรรมการยืนยันผลการตรวจพิสูจน์การ และผลการตรวจสอบยืนยันภายหลังการตายให้กระทรวงยุติธรรม

จ. สิทธิผู้ต้องโทษประหารที่ได้รับก่อนการประหารชีวิต

ตามกฎหมายแล้วเจ้าหน้าที่เรือนจำจะต้องถามนักโทษประหารชีวิตในการที่จะเลือกบุคคลที่จะดูแลสมบัติส่วนตัวหรือทรัพย์สินของเขา นักโทษอาจจะใช้วิธีการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรมายาวจะต้องการจะอย่างไรกับทรัพย์สินหรือสมบัติส่วนตัวของเขา ถ้านักโทษเขียนหนังสือไม่ได้ เจ้าหน้าที่เรือนจำก็จะเขียนให้แล้วอ่านให้นักโทษฟังว่าเขียนได้ถูกต้องแล้ว ให้นักโทษลงลายมือชื่อหรือลายพิมพ์นิ้วมือไว้เป็นหลักฐาน โดยมีบุคคลอื่นเป็นพยานอย่างน้อยสองคนลงชื่อรับรองลายมือชื่อหรือลายพิมพ์นิ้วมือของนักโทษ

ในกรณีที่นักโทษต้องการเขียนจดหมายหรือส่งข้อความให้กับบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือจะโทรศัพท์หาญาติหรือต้องการทำอะไรอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นพิเศษ ทางเรือนจำจะสามารถอนุญาตให้ตามคำขอครั้งสุดท้าย อย่างไรก็ตามการส่งข้อความหรือโทรศัพท์หาใคร ก็ต้องอยู่ดุลยพินิจของคณะกรรมการผู้รับผิดชอบการประหารชีวิต ถ้าคณะกรรมการอนุมัติแล้วก็จะมีการติดสายโทรศัพท์เป็นพิเศษหรือติดตั้งเครื่องมือสื่อสารหรือระบบสื่อสารเพื่อการนี้โดยเฉพาะ

นักโทษมีสิทธิที่จะได้รับและจัดหาอาหารมื้อสุดท้ายที่เขาอยากรับประทาน ก่อนการประหารชีวิต จะให้นักโทษปฏิบัติกิจทางศาสนาตามที่นักโทษขอร้อง การประหารชีวิตจะไม่ให้กระทำในวันหยุดประจำชาติ วันสำคัญทางศาสนาพุทธ วันพระ หรือวันหยุดทางศาสนาตามความนับถือของนักโทษ หลังจากนั้นนักโทษจะถูกนำไปห้องประหารเมื่อถึงเวลาประหารตอน 18.00 น.

จ. ขั้นตอนและวิธีการประหารชีวิต

ประเทศไทยได้แก้ไขมาตรา 19 ของประมวลกฎหมายอาญา จากการประหารชีวิตด้วยการยิงเข้ามาเป็นการฉีดยาพิษ คณะผู้หาข้อเท็จจริงได้ทราบว่าการเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้กฎหมายของประเทศไทยมีความสอดคล้องกับมาตรา 7 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งอธิบายว่า “การประหารชีวิตต้องกระทำในลักษณะที่ทำให้เกิดการเจ็บปวดทรมานร่างกายและจิตใจน้อยที่สุดเท่าที่จะน้อยได้”

ขั้นตอนมาตรฐานก็คือ เจ้าหน้าที่เรือนจำอย่างน้อย 3 คน จะต้องไปรับยาหรือสารพิษที่ฉีดเข้าเส้นจากโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลของกรมราชทัณฑ์ โดยที่หัวหน้าคณะเจ้าพนักงานเรือนจำควรจะเป็นเจ้าหน้าที่ระดับอาวุโส ไม่ต่ำกว่าข้าราชการระดับ 7

เจ้าหน้าที่เรือนจำจะต้องรับผิดชอบที่จะจัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการฉีดยาและเภสัชกรของโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลของกรมราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายผู้เดียวในการที่จะใส่ยาหรือสารพิษลงไปในอุปกรณ์ฉีดยาและปิดผนึกอย่างแน่นหนา การปิดผนึกเป็นสิ่งที่จำเป็นในทางกฎหมายของวิธีการประหารสิ่งหนึ่ง และต้องมีลายเซ็นของเภสัชกรอยู่บนการปิดผนึกนั้นอีกด้วย นอกจากนี้วิธีการเปิดผนึกอุปกรณ์ฉีดยาเหล่านี้จะต้องทำต่อหน้าคณะกรรมการผู้รับผิดชอบการประหารชีวิต

เจ้าหน้าที่เรือนจำมีหน้าที่รับผิดชอบที่จะจัดสิ่งที่จำเป็นในห้องประหารอีกด้วย โดยต้องจัดหาอุปกรณ์ฉีดยาที่เหมาะสมสำหรับการฉีดยาเข้าเส้นเลือดของนักโทษ ในการฉีดยาอย่างน้อยต้องมีเจ้าหน้าที่ของเรือนจำ 2 คนที่จะได้รับมอบหมายจัดการเรื่องการฉีดยา และทั้ง 2 คนนั้นต้องมีการเตรียมการเรื่องนี้เป็นอย่างดี

เมื่อเวลามาถึงเจ้าหน้าที่เรือนจำจะต้องจัดยามรักษาความปลอดภัยที่ได้ถูกคัดเลือกไว้ให้ประจำตามที่ต่าง ๆ เพื่อให้มีการเฝ้าระวังอย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความถูกต้องและการประหารชีวิตดำเนินไปด้วยดี เมื่อมาตรการการเฝ้าระวังและการจัดหาและเรื่องความปลอดภัยเรียบร้อยดีแล้ว นักโทษจะถูกนำมายังห้องประหารและนอนบนเตียงประหาร โดยจะผูกไว้กับเตียงเพื่อเป็นมาตรการในการป้องกันการขัดขืนและการต่อสู้ด้วยความรุนแรง

เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการเรือนจำก็จะเตรียมอุปกรณ์ทั้งหมดสำหรับการประหารชีวิต ทีมประหารจะแทงเข็มเข้าไปในเส้นเลือดของนักโทษโดยเข็มจะต่อท่อเชื่อมไปถุงสารฉีดยา และมีการติดตั้งจอสัญญาณการเต้นของหัวใจ ก่อนที่จะเชื่อมต่อไปยังเครื่องส่งสัญญาณการเต้นของหัวใจที่ติดตั้งตามจุดที่สำคัญตามร่างกายของนักโทษ

จอส่งสัญญาณจะถูกจัดตั้งในห้องประหารหันหน้าเข้าหาคณะกรรมการและพยานนั่งอยู่ด้วยในห้องติดกัน เมื่อได้รับสัญญาณเจ้าหน้าที่เรือนจำก็จะเริ่มฉีดยาพิษเข้าในหลอดเลือดซึ่งติดกับเข็มที่ฉีดเข้าไปในเส้นเลือดของนักโทษขั้นตอนเหล่านี้จะกระทำต่อหน้าคณะกรรมการผู้รับผิดชอบการประหารชีวิตและสักขีพยาน

เมื่อนักโทษได้ถูกพิสูจน์ว่าเสียชีวิตโดยการประหารแล้ว เจ้าหน้าที่เรือนจำก็จะแจ้งผู้สืบสายโลหิตหรือญาติใกล้ชิดให้มารอรับศพ ถ้าไม่มีใครมารับศพเจ้าหน้าที่เรือนจำก็จะทำการเผาศพหรือฝังในสถานที่เหมาะสมต่อไป

ทางราชการได้ชี้แจงว่าการเปลี่ยนวิธีการประหารชีวิตมาเป็นการฉีดยาพิษเข้าเส้นเลือดเป็นวิธีที่เป็นมนุษยธรรมมากกว่าเพราะว่าร่างกายจะไม่ถูกทำลาย นักโทษจะได้รับการฉีดยา 3 เข็มด้วยกัน เข็มแรกคือยานอนหลับ เข็มที่ 2 คือยาผ่อนคลายกล้ามเนื้อ และเข็มที่ 3 คือยาทำให้หยุดหายใจ วิธีนี้จะทำให้บุคคลไม่ต้องดิ้นรนหรือร้องไห้ ในขั้นตอนสุดท้ายหมอก็จะออกใบมรณะบัตรให้ เหตุการณ์ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นในห้องปรับอากาศ

บทที่ 8

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุปภาพรวมของโทษประหารชีวิตในประเทศไทย

จากการศึกษาของรายงานฉบับนี้แสดงให้เห็นว่า แม้กระบวนการยุติธรรมของไทยที่เกี่ยวกับการกำหนดโทษประหารชีวิต จะสอดคล้องกับมาตรฐานกฎหมายระหว่างประเทศ แต่ความผิดพลาดอย่างร้ายแรงของกระบวนการยุติธรรมก็สามารถส่งผลกระทบต่อการตัดสินลงโทษประหารชีวิตได้ อาทิ การให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับไว้นานถึง 84 วันก่อนการฟ้องศาล อาจเป็นการสร้างเงื่อนไขที่เป็นการสนับสนุนให้มีการทารุณกรรมหรือการกระทำอย่างอื่นอย่างโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมได้ การเข้าถึงการช่วยเหลือทางกฎหมายได้ยาก ซึ่งเกิดจากไม่มีการจัดหาทนายความอย่างเพียงพอ ทำให้การพิทักษ์สิทธิไม่ได้รับการเคารพอย่างเต็มที่ สภาพเงื่อนไขการควบคุมตัวในเรือนจำ โดยเฉพาะนักโทษรอประหารชีวิตต้องถูกล่ามโซ่ตลอด 24 ชั่วโมงอาจถือเป็นการทรมาน หรือเป็นการปฏิบัติอย่างโหดร้าย ไร้มนุษยธรรมและลดคุณค่าความเป็นมนุษย์

รัฐบาลชุดปัจจุบันได้เผยแพร่วัฒนธรรมอำนาจนิยมอย่างชัดเจน โดยผ่านนโยบายการปราบปรามยาเสพติด และเหตุการณ์ความไม่สงบทางสังคมในภาคใต้ ด้วยการกระทำดังกล่าวได้ตอกย้ำความคิดสาธารณชนให้ยอมรับและให้ดำรงโทษประหารชีวิตต่อไป นโยบายและการปฏิบัติแบบอำนาจนิยมดังกล่าว ทำให้การทำงานขององค์กรสิทธิมนุษยชน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และองค์กรอื่นที่ต้องการให้ยกเลิกโทษประหารชีวิตต้องทำงานทั้งยากลำบากมากขึ้นและมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นไปพร้อมกัน

อย่างไรก็ตาม สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากลและสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชนพิจารณาแล้วมีความเห็นว่ามีเหตุผลที่ประเทศไทยสมควรใช้วิธีการหยุดการใช้โทษประหารชีวิตไว้ชั่วคราวก่อนการยกเลิกโทษประหารชีวิตอย่างถาวร ประการแรก ประเทศไทยมีกฎหมายห้ามประหารชีวิตเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นความพยายามของรัฐบาลในการปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศ ประการต่อมา มีการพระราชทานอภัยโทษแก่นักโทษประหารชีวิตเป็นจำนวนมาก การดำรงอยู่ที่เป็นจริงของการหยุดการลงโทษประหารชีวิตทั้งสองประการด้วยกันข้างต้น ย่อมพิสูจน์ให้เห็นว่าการหยุดการลงโทษประหารชีวิตไว้ชั่วคราวมีความเป็นไปได้ที่จะยกเลิกไม่ให้มีโทษประหารชีวิตในอนาคตอันใกล้ ด้วยเหตุดังกล่าว สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากลและสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชนมีความเชื่อว่างค์กรของคณะสงฆ์ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ องค์กรสิทธิมนุษยชน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และพรรคการเมืองจะเป็นพลังสำคัญที่สามารถผลักดันให้ผู้มีอำนาจพิจารณายกเลิกโทษประหารชีวิตได้

ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลไทยและผู้มีอำนาจในการออกกฎหมาย

ข้อเสนอพิเศษต่อโทษประหารชีวิต

หยุดการลงโทษประหารชีวิตไว้ชั่วคราวมาใช้ โดยมีเป้าหมายการยกเลิกโทษประหารชีวิตในที่สุด สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากลและสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน อยากทบทวนให้ผู้มีอำนาจเห็นว่าประเทศไทยเคยมีประสบการณ์ที่เป็นจริงเกี่ยวกับการหยุดการลงโทษการประหารชีวิตไว้ชั่วคราวในระหว่างปี 2530-2538 ซึ่งผู้รอการประหารชีวิตได้รับพระราชทานอภัยโทษทั้งหมด สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากลและสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงมีความเชื่อมั่นว่าการดำเนินการให้มีการพระราชทานอภัยโทษสำหรับผู้ต้องโทษประหารชีวิตทุกคนเป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนแรกสำหรับการหยุดการลงโทษประหารชีวิตก่อนที่จะมีการยกเลิกโทษประหารชีวิตตามกฎหมายต่อไป

ขั้นตอนแรก ในช่วงการนำวิธีการหยุดการลงโทษประหารชีวิตไว้ชั่วคราวมาใช้ คือการพิจารณาลดจำนวนฐานความผิดโทษประหารชีวิต เพื่อให้แน่ใจได้ว่าจะเหลือเฉพาะความผิดคดีอาชญากรรมร้ายแรงที่สุดเท่านั้น ดังนั้น การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายควรจะใช้ให้เป็นประโยชน์สำหรับผู้ต้องโทษประหารชีวิตโดยทันทีตามหลักการพื้นฐานของการบังคับใช้กฎหมาย (ตามวรรคสองของแนวทางปฏิบัติของสหประชาชาติในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องโทษประหารชีวิต)

การรณรงค์ให้สาธารณชนได้ตระหนักถึงมาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากลและความไม่ประสิทธิผลของการใช้โทษประหารชีวิตที่ยังอาชญากรรม ซึ่งมักเป็นข้ออ้างให้สาธารณชนยอมจำนนว่าโทษประหารชีวิตสามารถกำจัดอาชญากรรมได้ให้สัปดาห์นัฟิรสารเลือกรับฉบับที่ ๒ แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองว่าด้วยการยกเลิกโทษประหารชีวิต

ข้อเสนอต่อการบริหารกระบวนการยุติธรรม

1. ออกกฎหมายจำกัดเวลาการควบคุมตัวผู้ต้องหาของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อให้เป็นไปตามพันธกรณีตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และมาตรฐานสากลอื่นที่เกี่ยวข้องกับสภาพเงื่อนไขการควบคุมตัวผู้ต้องขัง
2. การจัดให้มีการเข้าถึงทนายความทุกขั้นตอน โดยการปรับปรุงระบบการช่วยเหลือทางกฎหมาย ด้วยการจัดหาทนายความที่มีความรู้ความสามารถและเพิ่มค่าตอบแทนแก่ทนายความ และต้องมีทนายความทั้งในชั้นการควบคุมตัวที่สถานีตำรวจและเมื่อถูกดำเนินคดีแล้ว
3. ให้ปฏิบัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาตรา 241 ที่บัญญัติว่า “ในชั้นสอบสวน

ผู้ต้องหามีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้” โดยในที่สุดต้องออกกฎหมายบังคับให้เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องแจ้งสิทธิการพบทนายความแก่ผู้ต้องหาและห้ามการสอบปากคำผู้ต้องหาจนกว่าผู้ต้องหาจะพบทนายความ เพราะกลไกการบังคับใช้ที่มีประสิทธิภาพคือการออกกฎหมายนั่นเอง

4. การเพิ่มงบประมาณให้กรมราชทัณฑ์เพื่อการขยายเรือนจำให้ผู้ต้องขังอยู่อย่างแออัด และการเพิ่มเจ้าหน้าที่เรือนจำ และยกเลิกระบบที่เจ้าหน้าที่มอบอำนาจให้นักโทษที่ตนเองไว้วางใจทำหน้าที่ควบคุมนักโทษด้วยกัน
5. การเพิ่มเติมและปรับปรุงการฝึกอบรมให้แก่ผู้พิพากษา อัยการ ตำรวจ ผู้คุม ในเรื่องกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ
6. การแสวงหามาตรการที่จำเป็นทั้งปวงในการป้องกันการฉ้อราษฎร์บังหลวงโดยเฉพาะในสถานีตำรวจและในเรือนจำ
7. ให้เข้าเป็นภาคีสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน
8. ให้เข้าเป็นภาคีศาลอาญาระหว่างประเทศ

ข้อเสนอต่อภาคประชาสังคม

สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากล (FIDH) และ สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.) เรียกร้องให้องค์กรสิทธิมนุษยชน ดำเนินการให้สาธารณชน รัฐบาล และผู้มีอำนาจออกกฎหมายได้ตระหนักเกี่ยวกับประเด็นโทษประหารชีวิตและสภาพเงื่อนไขเกี่ยวกับการควบคุมตัวผู้ต้องหาและผู้ต้องขังในประเทศไทย

สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากล (FIDH) และ สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.) ขอเรียกร้องให้สภาพทนายความและองค์กรของคณะสงฆ์แสดงจุดยืนต่อสาธารณะในการคัดค้านโทษประหารชีวิต

ข้อเสนอต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ให้รับรองแนวทางเกี่ยวกับโทษประหารชีวิตที่เสนอโดยที่ประชุมร่วมของสถาบันสิทธิมนุษยชนระดับภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก และดำเนินการประเด็นนี้อย่างจริงจัง

ข้อเสนอต่อสหภาพยุโรป

1. สมควรยกประเด็นโทษประหารชีวิตและสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยขึ้นในทุกโอกาสที่มีการประชุมระหว่างประเทศไทยและสหภาพยุโรป ภายใต้แนวทางของสหภาพยุโรปว่าด้วยโทษประหารชีวิตและคณะกรรมการสิทธิการรับเรื่องร้องเรียน พฤษภาคม 2001

2. ประเด็นโทษประหารชีวิตควรได้รับการพิจารณาให้เป็นประเด็นพิเศษที่อยู่ในกรอบ
เจรจาของสหภาพยุโรป-อาเซียน และการเจรจาทางการเมืองของอาเซียน
3. เมื่อมีการตกลงระดับทวิภาคีเป็นสัญญาความร่วมมือระหว่างสหภาพยุโรปและ
ประเทศไทย สหภาพยุโรปควรใช้ช่องทางข้อตกลงดังกล่าว เพื่อยกประเด็นโทษ
ประหารชีวิตขึ้นเจรจาด้วย

ภาคผนวก

รายชื่อบุคคลผู้ให้ข้อมูล

1. เจ้าหน้าที่ของรัฐ

นายพงษ์เทพ	เทพกาญจนา	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
นางพัชรภรณ์	ศิริภาส	ผู้บัญชาการทิศกลาง
นางสาวปิตักานต์	สิทธิเดช	ผู้อำนวยการกองส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม
นายณัฏฐ์	จิตรสว่าง	อธิบดีกรมราชทัณฑ์
นายถาวร	เสนเนียม	ประธานคณะกรรมการการยุติธรรมและ สิทธิมนุษยชน สภาผู้แทนราษฎร
นายสมพล	วงศ์จันทร์ก่อ	ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการการยุติธรรมและ สิทธิมนุษยชน สภาผู้แทนราษฎร
นายวสันต์	พานิช	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
นายจรัส	ดิษฐาภิชัย	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
นายวิชา	มหาคุณ	ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะศาลอุทธรณ์
นายเรวัต	ฉ่ำเฉลิม	อัยการสูงสุด

2. ประชาสังคม

นายโคทม	อารียา	เลขาธิการสภาเพื่อสิทธิมนุษยชนและการ พัฒนาแห่งเอเชีย (Forum-Asia)
นางชลิดา	ทาเจริญศักดิ์	ผู้อำนวยการโครงการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน สภาเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนาแห่ง เอเชีย (Forum-Asia)
นางสาวพรเพ็ญ	คงเกียรติขจร	ผู้ประสานงานโครงการผู้หญิง สภาเพื่อสิทธิ มนุษยชนและการพัฒนาแห่งเอเชีย (Forum-Asia)
นางสาวสมศรี	หาญอนันท์สุข	ประธานองค์การนิรโทษกรรมสากลประจำ ประเทศไทย ผู้อำนวยการเครือข่ายเอเชียเพื่อการเลือกตั้งเสรี (Anfrel)

นายสรพสิทธิ์	คุมพ์ประพันธ์	เลขาธิการมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก ประธานคณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิ มนุษยชน(กปส.)
นางอนงค์พร	ธนชัย	รองนายกฝ่ายต่างประเทศ สภานายความ
นายบำรุง	ตันจิตติวัฒน์	รองนายกฝ่ายนโยบายและแผน สภานายความ
ดร.กิตติศักดิ์	ปกต	อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์
นางผุสดี	คิตวรนาฏ	นายกสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่ง ประเทศไทย
นายวิฑิต	มันตาภรณ์	ศาสตราจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้รายงานพิเศษสิทธิมนุษยชนประเทศเกาหลีเหนือ
พระศรีปริยัติโมลี		รองอธิการบดีฝ่ายต่างประเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
นายทองใบ	ทองเปาว์	ทนายความ และสมาชิกวุฒิสภา

3. ผู้ต้องโทษประหารชีวิตและญาติ

นางอัจฉรา	กาลวิบูลย์	ภรรยานายจราดล ไทยเกิด ผู้ต้องโทษประหารชีวิต
นายเสกสรร	มหามงคล	ผู้ต้องโทษประหารชีวิต เรือนจำบางขวาง
มารดานายจาตุรงค์	เทียนคู	ผู้ต้องโทษประหารชีวิต
นายไคลิน	มาติน	ผู้ต้องโทษต่างประเทศ

เอกสารอ้างอิง

บทความวิชาการ

- หยุด แสงอุทัย, กฎหมายอาญาภาค 1, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537
- สมศรี หาญอนันตสุข, เอกสารอัดสำเนา, เอกสารประกอบการพิจารณาคดีโทษประหารชีวิต
อรรถสิทธิ์ ทองแสง, “กระแสและมุมมองของการลงโทษประหารชีวิต”, วารสารราชทัณฑ์, ปีที่ 48
ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2543
- สุนีย์ ลิกะมาลย์, รายงานการวิจัยเรื่องวิวัฒนาการของกฎหมายไทยในรอบ 20 ปี ภาคทั่วไป,
ธันวาคม 2543
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, “ทันโลกทันกฎหมาย เรื่องโทษประหารชีวิต”, วารสารอัยการ, ปีที่ 20
ฉบับที่ 2 31 พฤษภาคม 2540
- ยศวัน บริบูรณ์ธนา, “วิธีการประหารชีวิตทั่วโลก”, วารสารราชทัณฑ์, ปีที่ 48 ฉบับที่
1 พฤษภาคม 2543
- วิทยา สุริยวงค์, “สิทธิมนุษยชนโทษประหารชีวิต กว่าจะแก้ก็สายเกินแก้”, วารสารราชทัณฑ์,
ปีที่ 48 ฉบับที่ 1 พฤษภาคม 2543
- เพ็ญจันทร์ ไชยบาลพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ไทย,
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, ภาควิชานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2531
- ประวัติการราชทัณฑ์ 200 ปี กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ 2535
- เยาวลักษณ์ ศรีเผด็จ, ควรยกเลิกโทษประหารชีวิตหรือไม่ ?, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต,
คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523
- สมพร พรหมพิตร, ฆาตกรรมกับตะแลงแกง, สำนักพิมพ์นิติธรรม , 2533
- วิจิต มั่นตากรณ์, มิตินิติมนุษยชนในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน,
วารสารสิทธิมนุษยชน, สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2546

เอกสารอ้างอิง

กฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 16) พ.ศ. 2546

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2497

ประมวลกฎหมายอาญาทหาร พ.ศ. 2454

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม 2545

พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธ

พ.ศ. 2490 แก้ไข 2543

ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการประหารชีวิตนักโทษ พ.ศ. 2546

International Federation for Human Rights

สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากล

International Federation for Human Rights (FIDH)

สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากล ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๕ (1922) ประกอบด้วยสมาชิก ๑๔๑ องค์กร จาก ๑๐๐ ประเทศ ทำงานเพื่อปกป้องและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ตามที่รับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 สหพันธ์ มีภารกิจ กว่า 1000 ภารกิจ เช่น การตรวจสอบ การสังเกตการณ์ การสอบสวน การสำรวจข้อเท็จจริง และการฝึกอบรมสิทธิมนุษยชนในประเทศต่างๆ กว่า 100 ประเทศ สหพันธ์ มีเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ และมีกิจกรรม สมานฉันท์ในประเทศต่างๆ รวมถึงความช่วยเหลือ และนำขั้นตอนการทำงานขององค์กรสิทธิมนุษยชน นานาชาติ สหพันธ์ ทำงานในประเทศต่างๆ เหล่านี้ สนับสนุนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายนานาชาติ ป้องกันความรุนแรงและสนับสนุนการทำงานภาคประชาสังคมสังเกตการณ์สิทธิมนุษยชน และเฝ้าระวังการละเมิดสิทธิมนุษยชน จัดทำรายงานการละเมิดสิทธิมนุษยชน ออกแถลงการณ์คัดค้านการกระทำอันละเมิดสิทธิมนุษยชน

สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากล เป็นองค์กรสิทธิมนุษยชนองค์กรแรกที่สร้างขึ้นเพื่อดำเนินงานภายใต้มาตรฐานสากลสิทธิมนุษยชน มีสถานภาพเป็นองค์กรเอกชนผู้สังเกตการณ์ (Observer Status) ภายใต้คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม (UNESCO) ของสหประชาชาติ เป็นคณะกรรมการการถาวรของสหภาพยุโรป (EC) และสมาชิกองค์กรแรงงานนานาชาติ (ILO) และที่ปรึกษาของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนประชาชน Africa

สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.)

Union For Civil Liberty (UCL)

สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.) ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2516 ภายหลังการลุกขึ้นเรียกร้องรัฐธรรมนูญของนิสิต นักศึกษาและประชาชน ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม มีวัตถุประสงค์เพื่อการปกป้องสิทธิเสรีภาพและประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในสังคมไทย สสส.เป็นผู้ผลักดันให้มีสิทธิเสรีภาพใหม่ๆ ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ให้บริการทั่วไป เพื่อจัดการสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตลอดจนวางมาตรการและการดำเนินการพิทักษ์สิทธิเสรีภาพ การคุ้มครองผู้บริโภค อนุรักษ์และพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและส่งเสริมสิทธิของประชาชนในด้านนิติวิทยา โดยร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานที่มีวัตถุประสงค์คล้ายกัน